

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

ŞARKÎ RUMELİ TÜRKLERİNİN SESİ
EMNİYET GAZETESİ (1896-1897)

CİHAT TANIŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

YRD. DOÇ. DR. RUHİ ÖZCAN

KONYA 2011

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
GİRİŞ	1
A-OSMANLI DEVLETİ'NDE BASININ GELİŞİM SÜRECİ	1
B- OSMANLI DEVLETİ'NDE YEREL GAZETECİLİK	7
BİRİNCİ BÖLÜM	11
EMNİYET GAZETESİNİN ÇIKTIĞI YER, GENEL ÖZELLİKLERİ VE İÇERİĞİ	11
A-ŞARKÎ RUMELİ VİLÂYETİ VE FİLİBE ŞEHRİ'NİN TARİHSEL GELİŞİMİ	11
B- SÜRE, DÖNEM VE TEKNİK ÖZELLİKLERİ	16
C- GAZETENİN YAYIN AMACI VE POLİTİKASI	18
İKİNCİ BÖLÜM	20
EMNİYET GAZETESİNİN DÖNEMİN SİYASİ OLAYLARINA BAKIŞI	20
A-GİRİT İSYANINA BAKIŞI.....	20
B-ERMENİ MESELESİNE BAKIŞI.....	31
C- İNGİLİZ POLİTİKALARINI DEĞERLENDİRMESİ.....	40
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	49
KONULARINA GÖRE GAZETEDEKİ HABERLERDEN SEÇMELER VE FİHRİST	49
A-GİRİT İSYANI	49
B- ERMENİ SORUNU.....	72
C-EDEBİ YAZILAR	83
D- KONULARINA GÖRE FİHRİST	95
SONUÇ	111
KAYNAKÇA	113
HARİTA VE RESİMLER	118

HARİTA VE RESİMLER

Harita 1 Şarkî Rumeli Vilâyeti ve Filibe.....	15
Harita 2 Girit Adası.....	20
Harita 3 Osmanlı Devleti Döneminde Şarkî Rumeli.....	122
Harita 4 Bulgaristan'ın Siyasî Haritası.....	123
Resim 1 <i>Emniyet</i> Gazetesinin Başlığı.....	17
Resim 2 <i>Emniyet</i> Gazetesinin 43. Sayısı.....	26
Resim 3 Ermenilerin Yaptığı Katliamı Gösteren Bir Resim.....	34
Resim 4 Ermeni Patriği.....	36
Resim 5 <i>Emniyet</i> Gazetesinin 51. Sayısı.....	46
Resim 6 <i>Emniyet</i> Gazetesi 7. Sayı 1. Sayfa.....	118
Resim 7 <i>Emniyet</i> Gazetesi 7. Sayı 2. Sayfa.....	119
Resim 8 <i>Emniyet</i> Gazetesi 7. Sayı 3. Sayfa.....	120
Resim 9 <i>Emniyet</i> Gazetesi 7. Sayı 4. Sayfa.....	121

ÖNSÖZ

Basın, günümüzde olduğu gibi, eskiden de siyasî ve sosyal olayları etkileyen çok önemli bir güçtü. Başka bir ifadeyle tarihçiler açısından da çok önemli olan basın tarihi eski dönemlere kadar dayanmaktadır. Süreç içerisinde ise giderek gelişmiş ve güçlenmiş olan basın günümüzde de çok önemli bir yere sahiptir. Tabii ki bu nedenlerden dolayı basın tarihi yazmak ciddi bir çalışma gerektirmektedir. Çünkü bir millete ait basın tarihini oluşturabilmek için düzenli, gerçekçi, disiplinli uzun çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu çalışmaların en başında da milletin tarihinde yer etmiş gazete ve mecmu'aların taranıp daha sonra ise titiz bir şekilde incelenmesi işi gelir. Bu yapılarak o milletin yalnızca basın tarihini değil aynı zamanda siyasî, ekonomik ve kültürel geçmişi de ortaya konulabilir.

Emniyet gazetesinin (1896-1897) yılları arasındaki sayılarıyla Osmanlı Devleti'nin siyasî durumunu incelediğimiz bu çalışmada dönemin olayları tespit edilmeye çalışılmıştır. İncelenen dönemde hem siyasî hem de basın hayatındaki hareketlilik dikkat çekmektedir. *Emniyet* gazetesinin amacı, kendisinin ifadesiyle “*Menâfi-i İslamiye-yi muhafaza maksadıyla neşr olunan siyasî bir şark ceridesidir.*” İncelenen sayılar arasında da bu yönde bir politika izlendiği görülmektedir. Gazetenin fazla bir yazar kadrosu da bulunmamaktadır. Gazetede yazılar genelde imzasız olarak yayınlanmaktadır. Ayrıca gazetede siyasî haberlerin yanında önemli bir oranda edebî yazılarda yer aldığı görülmektedir. Bu nedenle çalışmada da edebî yazılardan bazı örneklerde verilmiştir. Gazetenin diğer bir önemi de şehrin en uzun ömürlü gazetesi olması özelliğidir. Ancak böyle olmasına rağmen Türkiye’de gazetenin İstanbul Belediye Kütüphanesinde bulunan sadece 40 sayısına ulaşılabildiği görülmüştür. Türkiye dışında gazetenin diğer sayıları var mıdır? Varsa nerededir? Soruların cevabını tespit edilememiştir.

Bu çalışmanın giriş bölümünde, Osmanlı Devletinde basının gelişim sürecinden genel olarak bahsedilmiş, daha sonra birinci bölümde gazetenin teknik özellikleri, nerede çıktığı ve yayın amacının ne olduğuna değinilmiştir. İkinci bölümde ise gazetede haberler Girit isyanı, Ermeni meselesi ve gazetenin İngiliz politikasını değerlendirmesi başlıkları altında sınıflandırılmış ve bu haberler dönemin

şartları içerisinde değerlendirilerek anlamlandırılmaya çalışılmış ayrıca çıkan netice sonuç kısmında değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde de gazeteden seçme yazılar yayınlanmış ve son olarak da gazetenin fihristi verilmiştir. Kısacası amacımız gazetede ki bilgileri tarayıp bir araya getirerek döneme ışık tutabilmek ve bundan sonra bu alanda çalışma yapacaklara kaynak olabilmektir.

Bu tezi almamda bana yardımcı olan ve araştırmamın her safhasında benden desteğini esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Ruhi ÖZCAN' a sonsuz teşekkür ederim. Yine çalışmam sırasında beni yönlendiren, materyallere ulaşmamda bana yardımcı olan ve tez süresi boyunca desteğini benden esirgemeyen Prof.Dr.Muhittin TUŞ ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet YILMAZ' a teşekkürü bir borç bilirim.

Cihat TANIŞ

KONYA 2011

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin

Adı Soyadı: Cihat Tanış

Numarası: 084202041009

Ana Bilim / Bilim Dalı: Tarih/Yakınçağ Tarihi

Programı

Tezli Yüksek Lisans

Doktora

Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr.Ruhi Özcan

Tezin Adı: Şarkî Rumeli Türklerinin Sesi
Emniyet Gazetesi (1896-1897)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Şarkî Rumeli Türklerinin Sesi *Emniyet Gazetesi* (1896-1897) başlıklı bu çalışma *...15.../...26.../2011..* tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Yrd. Doç. Dr. Ruhi ÖZCAN
S.Ü. Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü

Prof. Dr. Muhittin TUŞ
S.Ü. Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü

Yrd.Doç.Dr.Mehmet YILMAZ
S.Ü. Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı: Cihat Tanış
	Numarası: 084202041009
	Ana Bilim / Bilim Dalı: Tarih/Yakınçağ Tarihi
	Programı
Tezin Adı: Şarkî Rumeli Türklerinin Sesi Emniyet Gazetesi (1896-1897)	

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

Öğrencinin	Adı Soyadı: Cihat Tanış	
	Numarası: 084202041009	
	Ana Bilim / Bilim Dalı: Tarih/Yakınçağ Tarihi	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr.Ruhi Özcan	
Tezin Adı: Şarkî Rumeli Türklerinin Sesi Emniyet Gazetesi (1896-1897)		

ÖZET

Basın, matbaanın icadıyla beraber siyasî ve sosyal olayları etkileyen çok önemli bir güç haline almıştır. Bu nedenle de basın tarihi ile ilgili çalışmalar da tarih ilmi içerisinde çok önemli bir yere sahiptir. Basın tarihi çalışmalarının en başında da milletlerin tarihinde yer etmiş gazete ve mecmuaların taranıp daha sonra bunların incelenmesi işi gelir. Osmanlı Devletinde ilk matbaa 15. yüzyılda Yahudiler tarafından kurulmuş daha sonra ise diğer milletlerin de matbaa açmasıyla birlikte bu alanda hızlı bir gelişme sağlanmıştır. Türklerin kurduğu ilk matbaa İbrahim Müteferrika tarafından 1727 yılında kurulmuştur. Osmanlı Devletinin gerçek manada ilk Türkçe gazetesi ise 1831 yılında yayınlanan *Takvim-i Vekâyi*'dir.

Emniyet gazetesi 1896 yılında Bulgaristan'ın Filibe şehrinde yayın hayatına başlamıştır. Bu çalışmada ise gazetenin 1896-1897 yılları arasında çıkan 1-71 sayıları arasındaki 40 nüshası incelenmiştir. *Emniyet* gazetesi, beş günde bir çıkan dört sayfadan oluşan siyasî bir gazetedir. Başyazarı ve imtiyaz sahibi Emin Tevfik Beydir. *Emniyet*, siyasî bir gazete olması nedeniyle de gazetede genelde siyasî haberlere yer verilmiştir. Yayınlanan bu haberler ise çoğunlukla imzasız ve daha çok başka gazetelerden alıntı şeklinde olmuştur. Ayrıca incelenen dönemde hem siyasî hem de basın hayatındaki hareketlilik dikkat çekmektedir.

Emniyet kendi dönemindeki siyasî olaylara genel olarak Osmanlı Devleti çerçevesinden bakmıştır. Dönemin en önemli olaylarından bir tanesi 1896 yılındaki Girit olayları ve arkasından meydana gelen Osmanlı-Yunan Savaşıdır. Gazete bu olaylar üzerinde ciddiyetle durmuş ve oradaki Müslüman halkın gördüğü haksızlığı dile getirmiştir. Diğer bir önemli olay da Berlin Anlaşmasıyla başlayan, daha sonra

giderek uluslararası bir soruna dönüşen Ermeni Sorunudur. *Emniyet*, her sayısında bu konu üzerinde durmuştur. Ermenilerin Müslüman halka yaptığı zulümler ve yaptıkları terör olayları gazetede önemli ölçüde yer bulmuştur. Bunların yanında tabii ki Avrupa basınının Osmanlı Devleti aleyhine yaptıkları asılsız haberlere de karşı savunma yazıları yazılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Emniyet*, Filibe, Basın, Osmanlı Devleti, Girit, Ermeni Sorunu.

Öğrencinin	Adı Soyadı: Cihat Tanış
	Numarası: 084202041009
	Ana Bilim / Bilim Dalı: Tarih/Yakınçağ Tarihi
	Programı
	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr.Ruhi Özcan
	Tezin İngilizce Adı: The Voice of East Rumelian Turks The newspaper of Emniyet (1896-1897)

SUMMARY

With the invention of printing press, press has now become a very significant power that affects political and social events. Therefore, studies on the history of press hold a prominent place in the field of history. The most prominent studies on the history of press include the scanning and examination of newspapers and magazines which have become a part of a nation's history. The first printing press in the Ottoman State was founded by the Jews after which a very rapid development was seen in this field with other nations founding printing press. The first printing press by Turks was founded by İbrahim Müteferrika in 1727. The first real Turkish newspaper in the Ottoman State was *Takvim-i Vekâyi* (Calendar of Events) which was published in 1831.

Emniyet newspaper stated to be published in 1896 in Plovdiv city of Bulgaria. In this study, 40 copies among 1 to 71th issues of this newspaper published the years 1896 and 1897 were examined. *Emniyet* newspaper was a political newspaper published once in five days and has four pages. The editor and publisher was Emin Tevfik Bey. As *Emniyet* was a political newspaper, it mostly covered political news. The news published was mostly unsigned and taken from other newspapers. Besides, in the period examined restlessness both in political and press realms are noticeable.

Emniyet viewed political event in that era from the point of view of Ottoman State. One of the most important events in the era was Crete incidences and Ottoman-Greek war ensuing. The newspaper covered these events seriously and gave voice to tortuousness Muslim people suffered there. Another important event was the

Armenians problem which started with Berlin Agreement and then evolved into an international issue. *Emniyet* handled this problem in its every issue. The suppression by Armenian on the Muslim people and terror they committed had a large coverage in the newspaper. Besides, defending writings were written against libels which European press made about the Ottoman State.

Key Words: *Emniyet*, Plovdiv, Press, Ottoman State, Crete, Armenian Problem.

GİRİŞ

A-Osmanlı Devleti'nde Basının Gelişim Süreci

Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisinde basının başlamasında genel olarak ülke dışındaki bazı hareketlerin etkisi vardır. Bu hareketleri Avrupa ülkelerinde Arap harfleriyle önce Arapça daha sonra Türkçe basım yapılması, basılan kitapların ülkeye sokulması, ülkede azınlıkların basımevleri kurmaları şeklinde özetlemek mümkündür. Bu sayılan hareketlerin tümü Osmanlı Devleti'nde basını hazırlayıcı etkenlerdendir¹. Yapılan son araştırmalara göre Osmanlı Devleti sınırları içerisinde Türkler tarafından 1728 yılına kadar hiçbir Türkçe ve Arapça kitap basılmamıştır. Ancak devletin sınırları dışında Arapça ve Türkçe kitaplar basıldığı bilinmektedir. Bu kitaplardan ilki ve Arapça olanı İtalya'nın Fano Kasabasında 1514 yılında basılmıştır. Ülke sınırları dışında basılan ilk Türkçe eser ise Fransızlar tarafından 1612'de basılan *Hieronimo Megisero*² adındaki Türkçe dilbilgisi kitabıdır.

Osmanlılarda azınlıkların kurduğu ilk matbaanın Gutenberg'in Avrupa'da 1455'te ilk kitabı basımından yaklaşık olarak kırk yıl sonra kurulduğu bilinmektedir. Bu ise İspanya'dan uzaklaştırılan Musevilerden bazılarının Osmanlı Devleti'ne sığınırken, matbaayı yanlarında getirmeleri sonucunda olmuştur³. Bu matbaa Haham Gerson tarafından 1493 yılında kurulmuş; Gerson matbaayı 1530'a kadar çalıştırdıktan sonra işi oğullarına bırakmış; oğulları da Osmanlı Devleti'nin diğer kentlerinde matbaalar kurmuşlardır. Açılan bu matbaalarda basılan ilk kitap da *Tevrat*'tır. Yine 1510-1520 yılları arasında İstanbul'da dokuz Yahudi matbaasının kurulduğu, 16.-18. yüzyıllarda ise de Selanik, Halep, Şam ve İzmir'de Yahudilere ait otuz altı dolayında matbaanın faaliyette olduğu ve bunların din, dilbilgisi ve tarih gibi konularda kitaplar bastığı bilinmektedir⁴.

¹ M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul 2005, s.149.

² Aynı eser, s.150.

³ Ali Gevgilili, "Türkiye Basını", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, I, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, s.203.

⁴ Alpay Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Matbaa, Basın ve Yayın*, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2000, s.9-10.

Ermeniler ise 1567’de ilk matbaalarını kurmuşlardır. Ermenilerin bu ilk matbaası Topkapı’nın Kefeli Mahallesiindeki Surp Nigoğayos Kilisesinde Apkar Tıbir tarafından kurulmuştur. Ancak Ermenilerin kurduğu bu ilk matbaa yalnızca beş ya da altı kitap basabilmiştir. Bu matbaadan yaklaşık yüzyıl sonra 1667’de Kömürcüyan tarafından Kumkapı’da bir matbaa daha kurulmuştur. Kömürcüyan kurduğu bu matbaada ilk olarak Kudüs’teki kutsal yerleri anlatan kendi gezi kitabını resimli olarak basmış ve daha sonra da matbaacılıktan vazgeçmiştir. Aynı yıl içinde Merzifonlu Krikor tarafından bir Ermeni matbaası daha kurulmuş, bu matbaa kırk beş yıl varlığını sürdürmüş ve bu süre içerisinde de on dört çeşit kitap basabilmiştir. 1701 yılına gelindiğinde Sarkis Tıbir ve oğlu Mardiros Sarkisyan bir matbaa kurmuşlar ve bu matbaa 1758 yılına kadar varlığını sürdürmüştür. Bu süre içerisinde ise 38 kitap basılabilmektedir. Daha sonra ki yıllarda da Osmanlı Devleti’nin sınırları içerisinde birçok Ermeni matbaasının kurulduğu görülmektedir.⁵

Rumların ilk matbaası 1627’de Nikodemos Meteksas tarafından kurulmuştur. Meteksas’ın bastığı ilk kitabın ismi *Museviler Aleyhine Bir Risale* adını taşımaktadır. Ertesi yıl bu matbaa yeniçeriler tarafından basılmış, Meteksas tutuklanmış, daha sonra ise suçsuz bulunup beraat etmiştir. Meteksas beraat ettikten sonra ise matbaadan arta kalanları yanına alıp İstanbul’dan ayrılmıştır⁶. Rumların bu ilk girişimlerinden sonraki yıllarda Osmanlı Devleti’nde birçok Rum matbaası daha kurulmuş ve devletin yıkılışına kadar da bu matbaalar faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Osmanlıların ilk matbaası ise İbrahim Müteferrika tarafından 1726 yılında kurulmuştur. Müteferrika Macar asıllı bir kişi olup Erdel’in Kolojvar şehrinde dünyaya gelmiştir. Daha sonra Müslüman olup Osmanlı Devleti hizmetinde müteferrikaliğe kadar ulaşabilmiş olan İbrahim Müteferrika 1719 yılında tahta kalıp ile bastığı birkaç haritadan sonra, Yirmisekiz Mehmet Çelebizâde’nin oğlu Saîd Efendinin yardımı ve devletin de himayesiyle Müteferrika Matbaasını kurmuştur⁷. Açılan bu matbaada sırasıyla şu eserlerin yayınlandığı bilinmektedir:

⁵ Kabacalı, s.11-12.

⁶ Aynı yer.

⁷ Hidayet Nuhoğlu, “Osmanlı Matbaacılığı”, *Türkler*, XIV, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul 2002, s.927-928.

1. Cevheri'nin *Vankulu Lügâtı*, 31 Ocak 1729.
2. Kâtip Çelebi, *Tuhfetü'l Kibar*, 29 Mayıs 1729.
3. Krusinski, Judas Thaddaeus, *Tarih-i Seyyah*, 26 Ağustos 1729.
4. Mesudi, Emir Muhammed Bin Hasan, *Tarih-i Hind-i Garbî*, 5 Nisan 1730.
5. İbn Arapşah, Şihabüddin Ahmed Bin Muhammed, *Tarih-i Timur Gürgân*, 18 Mayıs 1730.
6. Süheyli Ahmed Bin Hemdem Kethüda, *Tarih-i Mısır'ül-Kadime ve Mısır-ı Cedid*, 17 Haziran 1730.
7. Nazmizâde, Hüseyin Murteza, *Gülşen-i Hulefa*, 16 Ağustos 1730.
8. Holderman, P. Jean-Baptiste, *Gramaire Turque*, 1730?
9. İbrahim Müteferrika, *Usûlü'l-Hikem fî Nizâmi'l-Ümem*, 13 Şubat 1732.
10. İbrahim Müteferrika, *Fuyuzât-ı Mıknatisiye*, 27 Şubat 1732.
11. Kâtib Çelebi, Hacı Halife Mustafa Bin Abdullah, *Cihannüma*, 3 Temmuz 1732.
12. Kâtib Çelebi, *Takvimü't Tevârih*, 14 Haziran 1733.
13. Nâima, Mustafa, *Tarih-i Nâima*, 2 cilt. 18 Haziran 1734, 14 Ekim 1734.
14. Raşid, Mehmed, *Tarih-i Raşid*, 17 Şubat 1741.
15. Çelebizâde, İsmail Asım, *Asım Tarihi*, 17 Şubat 1741.
16. Ömer Bosnavî, *Ahval-i Gazavat-ı Der Diyar-ı Bosna*, 19 Mart 1741.
17. Su'urî Hasan Efendi, *Lisan'ül Acem (Ferhengi Şuuri)*, 1 Ekim 1742.⁸

Bunların yanında İbrahim Müteferrika 1719 yılında Marmara haritasını, 1725'te Karadeniz haritasını ve 1730 yılında da İran haritasını basmıştır.

Yayınlanan bu kitaplardan bazıları da Avrupa dillerine çevrilmiştir. Ancak Müteferrika'nın 1745 yılında vefat etmesinden sonra matbaa uzunca bir süre işlevsiz kalmış ve otuz yıl sonra Beylikçi Raşid ve Vakanüvis Vâsıf Efendiler tarafından satın alınıp tekrardan faaliyete geçirilmiştir.

Müteferrika'nın basımevinden sonra ikinci basımevi olan Mühendishâne Basımevi 1796'da III. Selim'in emriyle kurulmuştur. Bu basımevi Hasköy'deki mühendishânede geometri hocası Abdurrahman Efendi'nin gözetimi altında çalışmaya başlamıştır. 1797 yılında bu basımevinde basılan ilk eser *Burhan-ı Katı*

⁸ Mustafa Akbulut, "İbrahim Müteferrika ve İlk Türk Matbaası", *Türkler*, XIV, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul 2002, s.924.

adlı Farsça-Türkçe sözlüktür⁹. Bu eserin özelliği ise Osmanlı Devleti'nde ilk defa basılan iki renkli kitap olmasıdır. Diğer basımevi ise Üsküdar Basımevi'dir. Bu basımevinin başına ise müderris Abdurrahman Efendi getirilmiştir. Bu basımevinde basılan ilk kitap ise *Vankulu Lügâtı*'nın ikinci cildir.¹⁰ Bu matbaalardan sonra ise sırasıyla Takvimhâne Matbaası, Taşbasmacılığı gibi matbaalar kurulmuştur. Anlaşılacağı üzere basım işinin yaygınlaşması 19. yüzyılda hızla artmış, devletin birçok yerinde ulusal ve yerel basımevleri kurulmuştur. Başka bir ifadeyle devletin sınırları içerisinde 1567-1923 arasında İstanbul'da 131, taşrada ise 63 matbaa kurulmuştur.

Osmanlı Devleti'nde gazetecilik ise iki şekilde oluşmuştur. Bunlardan birincisi yabancı dilde yayınlanan gazeteler ikinci ise Türkçe yayınlanan gazetelerdir.

Osmanlı Devleti'nde ilk gazeteyi Fransızlar 1795'te yayınlamışlardır. Bu gazetenin adı *Bulletin De Nouvelles*'tir. Gazete Fransız Devrimini izleyen yıllarda İstanbul'daki Fransa elçiliğinin basımevinde basılmıştır. Gazetenin amacı Fransız Devrimi için tüm dünyadan destek toplamak ve Fransız Devrimini anlatmaktır. Bu gazete on beş günde bir, altı yedi sayfa çıkmıştır. Ancak, iki yıl çıktığı bilinen bu gazetenin, günümüze hiçbir nüshası ulaşmamıştır¹¹. Yabancı dilde yayınlanan ikinci gazete ise *Gazette Française De Constantinople*'dir. Gazete 1796 yılında yine Fransız elçiliğinin basımevinde çıkarılmıştır. Gazete ayda bir çıkıp toplamda dört sayfadır. Bazı önemli günlerde ise bu dört sayfanın yanına iki ek sayfa daha yayınlanmıştır. Haber niteliği ise genelde Fransa ve dış dünyayla ilgilidir. Üçüncü Fransız gazetesi ise *Le Spectateur Oriental*'dir. Bu gazetede 24 Mart 1821 tarihinde Alexandre Blacque tarafından İzmir'de yayınlanmaya başlamıştır. Ancak gazete daha sonra Fransız çıkarlarıyla ters düştüğü için Fransa Konsolosluğunun girişimleri sonucu 27 Mart 1824 yılında kapatılmıştır. Fransızca yayınlanan diğer gazeteler ise sırasıyla *Le Smyrnéen (1824)*, *Le Courrier De smyrne(1828)*, *Le Moniteur Ottoman (1831)* dir¹². Ayrıca bu gazetelerin yanında Osmanlı Devleti sınırları içerisinde

⁹ İnuğur, s.163.

¹⁰ Aynı yer.

¹¹ Aynı eser, s.166.

¹² Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2001, s.10-13.

Rumca, Ermenice, İngilizce, Arapça, Bulgarca gibi başka dillerde de birçok gazete çıkarılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde, yayınlanan ilk Türkçe sayabileceğimiz gazete ise Mısır'da, 1828'de Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa tarafından yayınlanan *Vakâ-i Mısriye*'dir. Gazete, hem Türkçe hem de Arapça yayınlanmıştır¹³. Ancak bu gazeteye rağmen genelde, araştırmacılar tarafından Osmanlı Devleti'nde basın tarihi incelenirken 1 Kasım 1831 yılında yayınlanan *Takvim-i Vekâyi*' Osmanlı'da basın tarihinin başlangıcı olarak görülmektedir.

Devlet yönetiminde yeniliklere giden ve bu yolda büyük çaba harcayan II.Mahmud'un çalışmalarından bir tanesi de az önce bahsedildiği üzere *Takvim-i Vekâyi*' adında çıkarılan Türkçe gazetedir. Gazete kurulduktan sonra yöneticiliğine Vakanüvis Esad Efendi getirilmiştir¹⁴. Gazetenin ilk sayısı beş bin basılmış ve bütün devlet dairelerine dağıtılmıştır. Ayrıca gazetenin yıllık abone ücreti 120 kuruştur. Gazetede genel olarak şu bölümler yer alırdı: İç haberler, askerî işler, dış haberler, bilimler, din adamlarının atanması, ticaret ve fiyatlar ile ilgili bölümler vardı. Gazetenin ilk başlarda haftada bir yayınlanması planlanmış ancak hiçbir zaman haftalık çıkarılamamış; yılda toplam olarak en fazla 31 sayı çıkarılabiliştir. Bu yüzden de güncel haber verme yeteneğini kaybetmiştir.¹⁵ Ayrıca gazete bir süre sonra Arapça, Farsça, Rumca, Ermenice, Fransızca gibi dillerde de yayınlanmıştır. Gazetede resmî nitelikte olmasına rağmen dizgi yanlışlıkları yüzünden 12 yıl yayınlanmamıştır. 1891'de yeniden yayınlanmış ancak tekrardan dizgi yanlış yapınca 1892 yılında bir daha kapatılmış ve bu hatadan dolayı da 1908 yılına kadar yani 16 yıl kapalı kalmıştır¹⁶.

Osmanlı Devleti'nde ikinci Türkçe gazete ise William Churchill adında bir İngiliz tarafından 1 Ağustos 1840 yılında çıkarılmıştır. Bu gazetenin adı ise *Cerîde-i Havâdis'tir*. Gazete 40x27 boyutundadır. Gazetede yalnız bir dil kullanılmıştır. Ayrıca gazetede haberler iç ve dış olmak üzere iki bölümde verilmiştir. Yine gazetede

¹³ Kabacalı, s.47.

¹⁴ Aynı eser, s.48- 49.

¹⁵ Hıfzı Topuz, *100 Soruda Türk Basını*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973, s.5-6.

¹⁶ Girgin, s.19-20.

ilanlar da büyük bir yer kaplamış; sonraları ölüm ilanları bile verilmeye başlamıştır. Gazete çıktığı ilk günlerde hemen hemen hiç satılamamıştır. Bu nedenle de bir süre sonra kapanmış ancak daha sonra devletten aldığı destekle tekrardan yayın hayatına başlamıştır. Aldığı bu destek sebebiyle de devletin bir nevi yarı resmî yayın organı haline gelmiştir. *Cerîde-i Havâdis* özellikle Kırım Savaşı sırasında büyük ölçüde yayın politikasını geliştirmiştir. Ancak 1864 yılında William Churchill'nin ölmesi üzerine gazete oğlu Alfred Churchill'e kalmış o da bir süre sonra gazeteyi kapatmıştır.¹⁷

İlk resmî Türkçe gazete olan *Takvim-i Vekâyi*'den yaklaşık olarak 30, *Cerîde-i Havâdis*'ten de 20 yıl sonra çıkmış olan yani 1860 yılında yayınlanmaya başlayan *Tercüman-ı Ahvâl* özel teşebbüsle yani hazineden yardım almadan kurulan ilk özel gazetedir. Gazete, 40x55 boyutunda olup haftada bir pazar günleri çıkmaktadır. Gazetenin kurucusu ve başyazarı Agâh Efendi'dir. Daha sonraki yıllarda ise gazete haftada iki veya üç kez çıkmaya başlamıştır. *Tercüman-ı Ahvâl*'de, iç ve dış haberlerin yanında resmî haberler, tüzükler, anlaşmalar, sanayi ve piyasa haberleri dikkatli bir şekilde takip edilmiş gazetede yer almıştır. Ayrıca Şinasi'ninde *Tercüman-ı Ahvâl*'de bir dönem edebî makaleler yazdığı da bilinmektedir.¹⁸ Gazete, 1861 yılına varıldığında nedeni bilinmeyen bir sebeple kapatılmış daha sonra tekrar yayın hayatına başlamış ancak 1866 yılına varıldığında tekrardan yayın hayatına son verilmiştir. Basın tarihimizde çıkan diğer önemli bir gazete de *Tasvir-i Efkâr* gazetesidir. Yayın hayatına 27-28 Haziran 1862 tarihinde başlamıştır. Gazete genelde Şinasi'nin siyasî ve sosyal düşüncelerini yansıtmıştır. Ayrıca Nâmık Kemal, Recâizâde Ekrem gibi kişileri bir araya getirebilmiştir. Dil olarak sadedir ve 835 nüsha basıldıktan sonra 1866 yılında yayın hayatına son vermiştir¹⁹.

Tanzimat döneminde, *Tercüman-ı Ahvâl* ve *Tasvir-i Efkâr*'dan sonra, basında bir canlanma olmuş hepsi uzun ömürlü olmasa da çok sayıda gazete yayınlanmıştır. Bu gazete ve dergilerden bazılarının isimleri genel olarak şunlardır:

¹⁷ Girgin, s.22-23.

¹⁸ İnuğur, s.185.

¹⁹ Topuz, s.15-16.

- 1861 yılında, Münif Paşa tarafından çıkartılan *Mecmuâ-i Münif* Türkçe olarak çıkan ilk dergidir.
- 1863 yılında, Ahmet Midhat Efendinin yardımıyla çıkan ilk askerî gazete *Ceride-i Askerîye*'dir.
- 1865 yılında, Hasan Fehmi Paşa tarafından ilk ticaret gazetesi, *Takvim-i Ticaret* yayınlanmıştır.
- 1866 yılında, Ali Suavi'nin çıkardığı *Muhbir* gazetesidir.
- 1866 yılında, İstanbul'da yayınlanan diğer gazeteler, *Muhbir*, *Âyine-i Vatan*'dır.
- 1867 yılında, *Vatan ve Utârid*.
- 1868 yılında *Terakkî* gazetesi yayınlanmaya başlanmıştır.
- 1869 yılında yayınlanan *Mümeyyiz* ilk çocuk gazetesi olmuştur.
- 1869 yılında yayınlanan *Diyojen* ilk mizah dergisi olmuştur.²⁰

Görüleceğe üzere bu dönemde basın hayatında ciddi bir canlanma oluşmuş ve bunun yanında birçok alanda da çeşitli gazete ve dergiler çıkmıştır.

B- Osmanlı Devleti'nde Yerel Gazetecilik

Yerel gazeteler başlangıçta yalnızca belli bir bölgede yayımlanan, ulusal haberlerden farklı olarak yerel haberlerin ve konuların geniş olarak yer aldığı gazetelerdir. Başka bir ifade ile bir kasaba ya da kentte yaşayan insanları ilgilendiren haberlerin yer aldığı, o kentte yayımlanan gazete olarak tanımlanabilir²¹.

Yerel basın, Türk basın tarihinin başlangıç döneminde “Taşra Basını“ olarak adlandırılmıştır. Bu kavram bugünkü Türk basını içerisinde pek de uygun görülmemektedir. İstanbul dışında yayımlanan gazeteler arasında “Ulusal Basın” olarak adlandırılan gazeteler vardır. Bunun yanı sıra İstanbul ve Ankara'da yayımlandığı halde Türkiye çapında dağıtılmayan, dolayısıyla yerel özelliği taşıyan

²⁰ Osman İbrahimov, *Tuna Vilayet Gazetesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006, s.22-23.

²¹ Girgin, s.160.

gazeteler de vardır. Onun için kavramı, Anadolu Basını ya da Taşra Basını olarak adlandırmayıp veya tanımlandırmayıp, bunun yerine yerel basın olarak tanımlandırmak daha doğru olacaktır²².

Kısacası, bugünkü tanımlamayla yerel basın, her ne kadar farklı adlarla veya tanımlamalarla izah edilmeye çalışılsa da genel kabul görmüş karşılığı: Ulusal basın kadar geniş çaplı olmayan, il, ilçe ve beldelerde günlük, haftalık ya da daha fazla aralıklarla çıkan, dar çevrede bölge haberlerine yer veren, yöresel gelişmeyi, sorunları ön planda tutmaya çalışan gazetelerdir.

Osmanlı Devleti'nde yerel basının doğuşu ve bunu hazırlayan etkenler Batı'dan farklı gelişmiştir. Batı'daki gelişmeler genelde ekonomik ve sosyal olayların etkisiyle meydana gelirken bizde ise daha çok devlet destekli veya yönlendirmeli olarak meydana gelmiştir.

1864 yılında yerel yönetimlerle ilgili düzenleme çerçevesinde eyalet sistemi kaldırılarak yerine vilâyet sistemi getirilince her vilâyette basımevi kurulması ve böylece o döneme kadar sınırlı bir kültürel yapı içinde bulunan bölgelerin bu açıdan gelişmeleri öngörülmüştür²³. İşte yapılan bu düzenlemeler ve gelişmeler Osmanlı Devleti'nde yerel basının ortaya çıkmasının temellerini atmıştır. Zaman içerisinde çeşitli bölgelerde çıkan bu gazetelerin sayısı artmış ve II. Meşrutiyet'in ardından da resmî vilâyet gazetelerini çok geride bırakarak yerel-özel gazeteler şeklinde basın hayatında faaliyet göstermeye başlamışlardır. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nde vilâyet gazetelerinin ilk örneği Suriye'deki iç karışıklıkları bastırmakla görevli Fuat Paşa'nın 1860'da Beyrut'ta *Hadikâtü'l-Ahbar* isimli gazeteyi yerel yönetimin sözcüsü haline getirmesiyle başlamıştır. Böylece Arapça–Türkçe ilk yerel gazete yayınlanmıştır. Bunu Mithat Paşa'nın Tuna valisi iken 1865'te Rusçuk'ta yayınladığı Türkçe–Bulgarca *Tuna* gazetesi takip etmiştir. Daha sonra ise Erzurum'da *Envâr-ı Şarkiye* (1866), Bursa'da *Hüdâvendigâr* (1869) gibi gazeteler yayınlanmıştır.²⁴

Vilâyet gazetelerinin içeriklerinde genel olarak padişah ile ilgili haberler öncelikle yer almaktadır. Bunun yanı sıra kamu görevlilerinin atama, yükselme ve

²² Selma Ulus, “Yerel Basınımız”, *Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2, İstanbul 1993, s.77.

²³ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2006, s.31-33.

²⁴ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*, İletişim Yayınları, İstanbul 1994, s.20.

görevlendirilmelerine, hükümet ve vilâyet kamu kuruluşlarının çalışmalarına, demiryolu, karayolu, telgraf hattı yapımları, sağlık konuları, ekonomi, asayiş, eğitim gibi haberlere yer verilmektedir²⁵. Ayrıca yine vilâyet gazetelerinde yer alan haberlerde çoğunlukla yazarların isimleri yer almamıştır. Bu gazetelerin diğer bir ortak özelliği ise genellikle Türkçe'nin yanında ikinci bir dil yani çıktığı bölgenin dilini kullanmalarıdır.

Vilâyet gazetelerinin bazılarının tarihleri, adları, kuruluş yerleri tarih sıralamasına göre şöyledir:

YIL	VİLAYET	GAZETENİN ADI	DİL
1860	Beyrut	Hadikâtü'l-Ahbar	Türkçe- Arapça
1865	Tuna	Tuna	Türkçe-Bulgarca
1865	Şam	Suriye	Türkçe-Arapça
1866	Trablusgarb	Trablusgarb	Türkçe-Arapça
1867	Halep	Gadire'l Fırat	Türkçe-Arapça
1867	Cebeli Lübnan	Lübnan	Arapça-Fransızca
1867	Girit	Girit	Türkçe-Rumca
1868	Edirne	Edirne	Türkçe-Rumca
1868	İşkodra	İşkodra	Türkçe
1868	Yanya	Yanya	Türkçe-Rumca
1869	Bursa	Hüdâvendigâr	Türkçe-Ermenice
1869	Halep	Fırat	Türkçe-Arapça
1869	Konya	Konya	Türkçe-Rumca
1869	Trabzon	Trabzon	Türkçe-Rumca
1869	Bağdat	Zevra	Türkçe-Arapça
1871	Prizren	Prizren	Türkçe-Sırpça
1872	Kastamonu	Kastamonu	Türkçe
1872	Adana	Seyhan	Türkçe-Rumca

²⁵ Girgin, s.87.

1872	Yemen	Yemen	Türkçe-Arapça
1873	Manastır	Rumeli	Türkçe
1874	Ankara	Ankara	Türkçe
1876	Hersek	Neretva	Türkçe-Sırpça
1877	Priştine-Üsküp	Kosova	Türkçe-Sırpça
1877	San'a	San'a	Türkçe-Arapça
1878	Sivas	Sivas	Türkçe
1884	Manastır	Manastır	Türkçe
1884	Musul	Musul	Türkçe
1903	Kudüs	Kudüs	Türkçe-Arapça ²⁶

Yukarıda görüleceği üzere Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar neredeyse memleketin her yerinde yerel gazeteler çıkmıştır. Yine bu gazeteler Türkçenin yanında çıktıkları bölgenin yerel dilini de kullanmışlardır.

---

²⁶ Girgin, s.86-87.

BİRİNCİ BÖLÜM

EMNİYET GAZETESİNİN ÇIKTIĞI YER, GENEL ÖZELLİKLERİ VE İÇERİĞİ

A-Şarkî Rumeli Vilâyeti ve Filibe Şehri'nin Tarihsel Gelişimi

Balkanların 19. yüzyıl tarihi, hem hızlı hem de zorlu geçmiştir. Bu hız ve zorluk da bölgenin önemini bir kat daha arttırmıştır. Dolayısıyla da dönemin en önemli sorunlarından olan ve Osmanlıya bağlı özerk bir yapısı olan Şarkî Rumeli Vilâyeti ve burada çıkan hem *Emniyet* gazetesi hem de diğer gazeteler bu önemi paylaşmaktadırlar. Buna ilave olarak da, İstanbul'da sürdürülen sansür uygulamalarına karşın bu bölgenin hem uzak hem de özerk olması burada kısmî bir özgürlük ortamı yaratmıştır. Şimdi bu hususların ilki olan Şarkî Rumeli Vilâyeti'nin özerkliğini kazanmasından başlayarak bu hususları irdelleyeceğiz.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşından Osmanlı Devleti'nin yenik çıkması ile birlikte yapılan Ayastefanos Anlaşmasıyla Osmanlı Devleti Balkanlarda Sırbistan, Romanya, Karadağ gibi devletlerin kurulmasına kabul etmek zorunda kalmış ayrıca buna ilave olarak Balkanlarda büyük bir Bulgar Prenslığı kurulmuştur. Fakat Bulgar Prenslığının çok geniş topraklara sahip olması hem diğer Balkan devletlerini hem de Avrupalı devletleri fazlasıyla rahatsız etmiştir²⁷. Bu nedenle ilk önce İngiltere daha sonra Avusturya bu duruma itiraz etmiştir. Daha sonra konu Berlin Anlaşması'na getirilmiş ve burada Bulgaristan toprakları üç parçaya bölünmüştür. Bunlardan birincisi Bulgar Prenslığı, ikincisi Şarkî Rumeli Vilâyeti, üçüncüsü ise Makedonya Vilâyeti halini almıştır. Başka bir ifadeyle, Berlin Anlaşması, Ayastefanos Anlaşmasıyla meydana getirilen 163.965 km²'lik büyük Bulgaristan'dan Şarkî Rumeli ve Makedonya'yı koparmış ve geriye 63.972 km²'lik bir Bulgaristan meydana getirilmiştir²⁸. Ayrıca bunun yanında Makedonya Osmanlı Devleti'ne iade edilmiş ve yanı sıra Şarkî Rumeli Vilâyeti'de 32.594 km²'lik özerk bir vilâyet halini

²⁷ Mahir Aydın, "Şarkî Rumeli Vilâyeti", *Osmanlı*, II, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.329.

²⁸ Mahir Aydın, *Şarkî Rumeli Vilâyeti*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1989, s.18.

almıştır²⁹. Kısaca tanımlarsak; Berlin Anlaşmasıyla kurulan ve 1878-1885 yılları arasında fiilen varlığını sürdüren özerk bir Osmanlı vilayetidir³⁰. Bu özerk vilâyetin sınırları ise genel olarak; doğudan Karadeniz, kuzeyden Bulgaristan, batıdan Selanik, güneyden ise Edirne vilâyetleri ile çevrilidir. Şarkî Rumeli Vilâyeti kurulduktan hemen sonra Aleko Paşa Filibe'ye giderek valilik görevine başlamıştır. Aleko Paşa görev yaptığı süre içerisinde genel olarak pasif bir siyaset izlemiştir. Aleko Paşadan sonra ise bu göreve Gavril Paşa atanmış ve 1885 yılına kadar da bu görevi sürdürmüştür.

Şarkî Rumeli Vilâyeti mülkî bakımdan yedi sancaktan oluşuyordu. Bunlar; Filibe, Tatarpazarcığı, Eskizagra, Bergos, İslimye ve Hasköy'dür³¹. Vilâyet, bu şekilde 18 Eylül 1885 yılına kadar özerk bir şekilde kalmış ancak bu tarihten sonra Bulgar Prensiğiyle kısmî bir şekilde birleşme olmuş fakat bu birleşme hem Osmanlı Devletini hem de Rusya'yı fazlasıyla rahatsız etmiştir. Osmanlı Devleti bu olaya çok kızmış olmasına rağmen yine de bölgeye asker göndermeyip sorunu diplomatik yollarla çözmeye karar vermiştir. Bunun üzerine İstanbul'da Berlin Konferansına katılan devletler bir araya geldiler. Bu sırada Sırlar da bu birleşmeden fazlasıyla rahatsız olduğu için Bulgaristan'a savaş açtı. Sırlar savaşın ilk başlarında üstünlük sağlamalarına karşın savaşın ileri ki dönemlerinde Bulgarlar bu durumu tersine çevirip Sırbistan'ın içlerine doğru ilerlemeye başlayınca Avusturya araya girmiş ve iki devlet barışmak zorunda kalmıştır. Ayrıca bu birleşme olayından yalnız Sırlar değil aynı zamanda Yunanlılar da rahatsız olmuşlar ve bu olayı bir fırsat bilerek Makedonya'dan hak talep etmeye başlamışlardır. Kısacası Şarkî Rumeli Vilâyeti bu şekilde Balkan savaşlarına kadar kanunen Osmanlı toprakları olmakla birlikte fiilen Osmanlı'dan kopmuştu; bu süreç tam olarak da Balkan Savaşlarından sonra Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla tamamlanmış oldu.

Konumuzun esası itibariyle Osmanlı Devleti'nin Bulgar toprakları üzerindeki gazeteler olduğunu, dolayısıyla burada çıkartılan gazetelerden söz edecek olursak; bu konunun fazla araştırılmadığı dikkati çekmektedir. Bunda elbette iki arşiv arasında

²⁹ Aydın, *Şarkî Rumeli Vilâyeti*, s.18.

³⁰ Aydın, "Şarkî Rumeli Vilâyeti", *Osmanlı*, s.329.

³¹ Aynı eser, s.331.

çalışmanın zor olmasının yanında hem Bulgar hem de Türk araştırmacıların bu konulara fazla bir ilgi göstermemesinin etkisi vardır denilebilir.

Bilindiği üzere Osmanlı Devleti'nde özellikle II. Abdulhamid döneminde basın üzerindeki oto-kontrol mekanizması artırılmıştır. Muhalif yayın yapan gazetelerdeki yazarların yazıları devlet tarafından sansüre uğramıştır. Özellikle de II. Abdulhamid döneminin en önemli konularından olan Girit ve Ermeni meselesi gibi konularda gazeteler üzerinde sansür uygulandığı görölmektedir. Ancak II. Abdulhamid dönemi basın sansürü, özerk bir idare statüsünde bulunan şarkî Rumeli Vilâyetinde pek geçerli değildi. Yani kısacası, bu bölgedeki gazeteler bu arada tabii ki *Emniyet* gazetesi, Osmanlı Devleti tarafından sansüre uğramamıřtır³². Örneğin; Filibe'de çıkan *Borba-Savaş-Mücadele gazetesi*³³ ve bizim araştırma konumuz olan *Emniyet* gazetesinin incelediğimiz nüshalarında herhangi bir sansüre rastlanmamıştır.

Bulgaristan genelinde çıkmış olan birçok gazetenin yanı sıra şarkî Rumeli Vilâyetinde de birçok sayıda gazete çıkmıřtır³⁴. Bunlardan bazılarının isimleri ise kısaca; *Emniyet, Hilâl, Gayret, Hamiyet, şems, Sada, Doğru Yol, Mecra-i Efkâr, Nadas, Rağbet* gibi gazetelerdir. Bu çalışmada da bilindiği üzere *Emniyet* gazetesi incelenmiştir. Bu gazeteler az önce söylenildiği gibi genel olarak devletin sansüründen uzak olmakla beraber aynı zamanda devletten de destek görmemişlerdir.

³² İlber Ortaylı, "Osmanlı Bulgar Basını Üzerine Notlar", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, XV / 26, Ankara 1991, s.258.

³³ Aynı yer.

³⁴ Ramazan Aydın, *Hilâl Gazetesine Göre şarki Rumeli Türkleri (1883 – 1885)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2009, s.114.

Şarkî Rumeli Vilâyetinin hem en önemli şehirlerinden olan hem de *Emniyet* gazetesinin çıktığı yer olan Filibe'nin tarihsel gelişimine gelecek olursak: Balkan yarımadasının en eski şehirlerinden biri olan Filibe, hakkında fazla bir şey bilinmeyen bir şehirdir. Şehre ilk iskânın da hangi yüzyılda yapıldığı tam olarak bilinmemektedir. Şehir tarihsel bir derinliği olmasından ötürü yüzyıllar içerisinde çeşitli isimlerle anılmıştır. İlk adı Evmolpias'dır. Diğer isimleri ise Flaviya ve Ulpiya olarak görülmektedir.³⁵ Daha sonra Romalılar döneminde şehir Trimontium adını almıştır. Şehir, M.Ö 359–336 yıllarında Makedon Kralı II. Filip'in isminden dolayı Filippopol (Philippopolis) adını almıştır³⁶. Osmanlı Devleti ise şehri fethettikten sonra şehrin ismini değiştirmeyip Filibe ismini kullanmaya devam etmiştir. Evliya Çelebi ise şehre Filippopol dendiğini pol isminin ise şehir anlamına geldiğini söylemektedir³⁷.

Roma döneminde büyük bir ekonomik ve ticaret merkezi olan Filibe coğrafi bakımdan da çok önemli bir yol üzerinde bulunmaktadır. M.Ö 341 yılında Makedonya Kralı II. Filip, Trakya Kralı Kersoblept'i yenerek bu bölgeyi kendi krallığına katmıştır. Ancak M.Ö 168 yılında şehir tekrardan Roma İmparatorluğunun eline geçmiştir. Böylece uzun yıllar boyunca Roma egemenliğinde kalan Filibe, Roma'nın ikiye ayrılmasından sonra Doğu Roma İmparatorluğuna bağlı kalmıştır. 1186 yılında Bulgar Devletinin kurulmasıyla da Filibe şehri bu devletin egemenliğine girmiştir.³⁸ Kısacası tarihte önemli bir yere sahip olan Filibe, çeşitli kavimlerin kontrolünde kalmış ve Romalıların hâkimiyetine girdikten sonra, kültürel ve ekonomik yönden Balkanların en önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir³⁹.

Filibe 1363 – 1364 yılında Lala Şahin Paşa tarafından fethedilmiştir. Osmanlı Devleti Filibe şehrinin stratejik durumu fark edip burasını Balkanlarda ilerlemek için önemli bir üs olarak kullanmıştır. Bu sebeple de, Filibe'nin fethinden hemen sonra Rumeli Beylerbeyi burada ikâmet etmiştir. Böylece Filibe, Rumeli Beylerbeyinin merkezi konumuna gelmiştir. Ancak Sofya'nın fethedilmesi üzerine Beylerbeyi

³⁵ Neriman Ersoy, *XIX. Yüzyılda Filibe Şehri (1839 – 1876)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2003, s.12.

³⁶ Aynı eser, s.13.

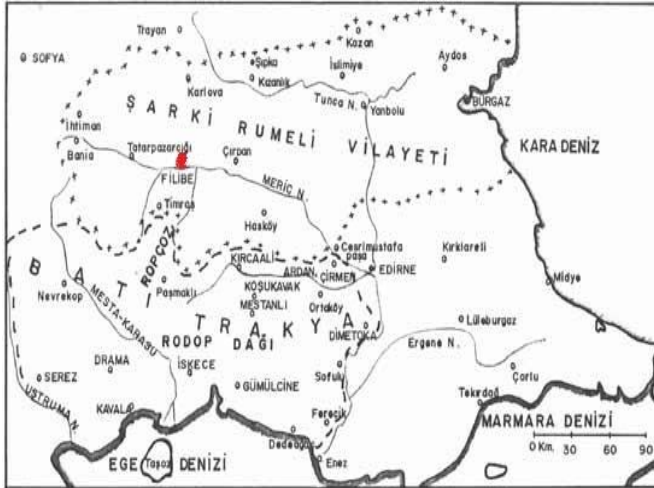
³⁷ Aynı yer.

³⁸ Aynı eser, s.18-19.

³⁹ Pars Tuğlacı, *Bulgaristan ve Türk Bulgar İlişkileri*, Cem Yayınevi, İstanbul 1984, s.935.

buraya taşınmıştır.⁴⁰ Bunun üzerine Filibe sancak yönetiminin merkezi haline gelmiştir. 16. yüzyılda yapılan yeni bir düzenlemeyle Filibe, Edirne sancağına bağlı kaza olarak organize edilmiştir. Bu durum 17. yüzyılın sonuna kadar devam etmiştir. 18. yüzyılda ise şehrin statüsü sık sık değişmiş ve en sonunda da kayıtlara tekrardan sancak olarak geçmiştir.

14. yüzyıldan 19. yüzyıla kadarki dönemde Filibe şehrinin nüfusu tam olarak bilinmemektedir. Bunda, şehirde kesin bir nüfus sayımının yapılmamasının yanında Balkanlardaki Bulgar tarihçilerinin taraflı tutumlarının da etkisi vardır. Bu nedenle de şehrin nüfusu ile ilgili yabancı seyyahların verdiği bilgilere itibar etmek zorundayız. Bunlara bakarak bazı tahminlerde bulunulabilir. Buna göre, şehrin 16.

Harita 1. Şarkı Rumeli Vilayeti ve Filibe

yüzyıldaki nüfusu yaklaşık olarak 4000 olduğu söylenebilir.⁴¹ 19. yüzyıla gelindiğinde ise şehrin nüfusunun 30–40 bin civarında olduğu görülmektedir.⁴²

Ticaret yolları üzerinde bulunan Filibe, klasik bir Osmanlı şehri özelliği taşımaktadır. Bilindiği üzere

Osmanlı şehir oluşumunun ana unsurları cami, bedesten ve imaretlerdir. Şehrin diğer yerleşim alanları ile bağlantısı yollarla sağlandığı için buraların her iki yakasında ekonomik etkinliklerin gerçekleşmesine yönelik çarşı ve pazar yerleri kurulmuştur⁴³. Ayrıca yine Filibe'nin diğer Osmanlı şehirlerinde olduğu gibi birçok mahalleye ayrıldığını görmekteyiz. Bu mahallelerin en dikkat çekici tarafı ise Türkçe isimlere sahip olmalarıdır. Osmanlılardan önceye dayalı bir şehir olması ve Osmanlıların da hem şehrin adını hem de buradaki mahallelerin adını değiştirmek gibi davranışlara

⁴⁰ Ersoy, s.20.

⁴¹ Nurullah Karta, "15. ve 16. Yüzyıllarda Filibe Şehrinde İktisadi Hayat ve Meslek Grupları", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, VIII / 2, Erzurum 2006, s.147.

⁴² Ersoy, s.36.

⁴³ Karta, s.146.

çok fazla girmemelerine rağmen mahalle isimleri Türkçedir. Ayrıca şehirde 1489 tarihinde yirmi altı Müslüman, dört Hristiyan ve bir de Çingene mahallesi bulunmaktadır. Daha sonraki tahrirlerde Müslüman ve Gayrimüslim mahallelerin sayısı artmıştır. Mahalle sayısı 1520 ve 1530'da yirmi dokuz Müslüman, dört Hristiyan ile birer Yahudi ve Çingene cemâ'ati mahallesi olmak üzere otuz beş mahalleye yükselmiştir. Bundan sonraki 1568, 1570, 1585 ve 1613 yıllarında mahalle sayısı otuz üç Müslüman, beş Hristiyan, bir Yahudi, bir Çingene ve bir de hariçten gelen Haymane (çadircı) olarak adlandırılan mahalle eklenerek toplam kırk bir mahalleye ulaşmıştır.⁴⁴ Bu sayı 19. yüzyıla gelindiğinde kırk dörde çıkmıştır.

Filib'e'nin merkezinde oturan halkın bir kısmı ticaret ile uğraşırken diğer kısmı da tarıma yönelmiştir. Filibe'de yetiştirilen tarım ürünleri ise genel olarak şunlardır: Çeltik ekimi ve pirinçilik, gül ve gülsuyu, ipek böcekçiliği, balcılık, arpa, pamuk gibi ürünlerdir⁴⁵. Özellikle bu ürünler arasından en çok dikkat çekenini ise Filibe Çeltiği'dir. Filibe Çeltiği ile ilgili ilk bilgiler 1455 senesinden itibaren elde edilmektedir. Filibe civarında bulunan çeltik tarlaları mirîye aittir. Ayrıca yine Topkapı Sarayı mutfağının (Matbah-ı Amire) pirinçleri de Filibe bölgesinden temin edilmektedir⁴⁶. Bunun yanında sulak bir araziye sahip olan Filibe şehrinde hayvancılık da oldukça gelişmiştir. Hayvancılık ve ticaretle ise panayırların çok önemli bir yeri vardır. Filibe'deki panayırlar ise eylül ve nisan ayında senede iki kez olmak suretiyle üçer günlük süreyle yapılırdı⁴⁷.

Kısacası köklü bir geçmişe sahip olan Filibe, Osmanlı hâkimiyetinden önce Haçlı saldırıları, Bizans ve Bulgar prenslerinin çatışmasına sahne olmuş ve bu sebeple de adeta harabeye dönmüştür. Ancak 1363'de Osmanlıların fethetmesiyle birlikte iktisadî ve ticarî yönden önemli bir merkez haline gelmiştir. Osmanlı şehir oluşumunun ana unsurlarından olan camii, bedesten ve imarethâneler ticarî hayatta önemli kurumlar olup şehri canlandırmıştır. 15. ve 16. yüzyıllarda önemli ticaret

⁴⁴ Karta, s.151-152.

⁴⁵ Ersoy, s.165-166.

⁴⁶ Mehmet Karagöz, "Filib'e Kazası Rûsum Defterleri ve 17. Yüzyılın İkinci Yarısında Filibe-Tatarbazarı ve Göbe'de Çeltik Ziraati ", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XIV / 2, Elazığ 2004, s.366-367.

⁴⁷ Ramazan Aydın, s.107.

yolları üzerinde bulunan Filibe şehri transit ticaret kavşağı ve aktif üretim merkezi konumundadır⁴⁸. 19. yüzyıla gelindiğinde ise Filibe şehri, bu konumu korumayı başarmıştır.

B- Süre, Dönem ve Teknik Özellikleri

Emniyet gazetesi Hicrî 4 Zi'l-Hicce 1313 (Rumî 6 Mayıs 1312 / Miladi 18 Mayıs 1896)'te yayın hayatına başlamıştır. *Emniyet* gazetesi tam 11 yıl 17 gün yayınlanarak bu yönüyle Filibe'nin en uzun süre yayınlanan gazetesi olma özelliğini taşımaktadır⁴⁹. Gazetenin elimizde toplam 40 nüshası olup bu sayıların tamamı ise

Resim 1. Emniyet Gazetesinin Başlığı

İstanbul Belediye Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı süreli yayınlar bölümünde bulunmaktadır. Gazetenin elimizdeki nüshaları 1-71⁵⁰ arasında olup arada bazı sayılar da eksiktir. Gazete beş günde bir çıkmaktadır; bu durum *Emniyet* yazısının hemen altında şu şekilde ifade edilmiştir: “*Menâfi*’-i

İslamiye’yi *muhafaza*

maksadıyla her beş günde bir defa neşr olunur siyâsî şark ceridesidir.”⁵¹. Gazetenin abonelik ücreti bir senelik 4 mecdiye olup altı aylık abonelik ücreti ise 2 mecdiye'dir. Gazetenin yabancı memleketlerdeki bedeli ise 20 franktır, İstanbul nüshası ise 1 kuruştur. Bu bilgiler, gazetenin her sayısının birinci sayfasının sol ve sağ köşelerinde yazmaktadır. Gazetenin ebatları 20x41 cm boyutundadır⁵². Ayrıca gazeteyi Osmanlı Bankasının şubesinin olmadığı yerlerden abone olmak isteyenler

⁴⁸ Karta, s.145.

⁴⁹ Zeynep Gökçe Akgür, *Bulgaristan Türk Basımı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1988, s.45.

⁵⁰ Gazete nüshaları ile ayrıntılı bilgi kaynakçada yer almaktadır.

⁵¹ *Emniyet*, Her sayının birinci sayfasının üst bölümünde yer almaktadır.

⁵² Akgür, s.45.

İstanbul'daki Hamidiye Türbesi karşısında bulunan Ahmet Zihni Efendiye abone bedelini posta ile nakden ödedikleri takdirde gazeteye abone olabiliyorlardı. Gazetenin dili Türkçe'dir. Ancak bazı makalelerde dilinin biraz ağırlaştığı görülmektedir. Gazeteye bu ismin kim tarafından ve niçin verildiği hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Ayrıca gazetenin her bir sayısı dört sayfadan oluşmaktadır.

Gazetenin genellikle bir ve ikinci sayfalarında siyasi haberler yer alırken üçüncü sayfasında edebî konular işlenmiştir. Dördüncü yani en son sayfasında ise tekrardan iç ve dış haberlere yer verilmiştir. Gazetenin ismi ise her sayının ilk sayfanın tam ortasında yazılmıştır. Gazete, dik çizgiler ile dört eşit sütuna ayrılır. İlk sayfadaki sütunlar gazetenin dörtte üçünü kaplamaktadır. Üst kısımda *Emniyet* yazısı ve gazete hakkında bilgilere yer verildiği için sütunlar bunların altından itibaren yer alır. Diğer sayfalarda ise, sütunlara tam sayfa olarak yer verilir. Gazetenin ikinci sayfası ise ortadan ikiye bölünerek dörder sütundan oluşmaktadır. Diğer sayfalar ise yalnızca dört sütun şeklinde bölünmüştür. Gazetenin her sayısının birinci sayfasında sağ üst ve sol üst köşelerinde çıktığı tarih yer almaktadır. Sağ taraftaki tarih Hicrî takvim ile yazılmış olup sol taraftaki tarih ise Rumî takvime göre yazılmıştır. Bu iki tarihin ortasında yani birinci sayfanın en üst köşesinin tam ortasında ise çıktığı gün yazılmıştır⁵³. Ayrıca incelenen bu sayılar arasında gazetenin trajî ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

C- Gazetenin Yayın Amacı ve Politikası

Osmanlı basını ile ilgili daha önceden yapılmış çalışmalara ve araştırmalara bakıldığında, bunların içinde tezimizin konusu olan *Emniyet* gazetesine ait bilgilere ulaşmak güçtür. Buralarda çok genel bilgiler vardır. Bu nedenle de gazete ile ilgili bilgileri doğrudan gazetenin kendisinden çıkardık. Ancak bu bilgileri başkalarıyla mukayese etme fırsatı bulamadık. Bu durumun bilinmesinde fayda vardır. Gazetenin amacı, her sayısının ilk sayfasında gazetenin isminin hemen altında "*Menâfi-i*

⁵³ Örnek olarak gazetenin 7. sayısının tam sayfası resim ve haritalar kısmındadır.

*İslamiye'nin Muhafazası İçin*⁵⁴ denilerek belirtilmiştir. Ayrıca gazetenin hemen hemen her sayısında diğer gazetelerin haberleriyle ilgili alıntılar da yapıp o gazetelere atıfta bulunmaktadır. Gazete kendisinin de bahsettiği gibi “*Siyasî şark ceridesidir*”⁵⁵ sözü, bu yayın organının siyasî bir gazete olduğu ancak yanı sıra sosyo-ekonomik ve edebî konulara da yer verdiği görülmüştür. Bununla ilgili aşağı yukarı her sayıda örnek bulmamız mümkündür.

Siyasî haberler genellikle o dönemin aktüel konuları arasında yer alan Mısır meselesi, Girit isyanı, Ermeni sorunu ile ilgili olup bunun yanında yine Avrupa’daki ittifaklar, devletlerin birbirleriyle ilişkileri ve Avrupa devletlerinin Osmanlı Devletiyle ilişkileri gibi konular da yer almaktadır. Özellikle hariciye başlıklı siyasî yazılar, bu kategoriye girmektedir. Gazetenin birinci sayfasında siyasî haberlere yer verildiğini daha önce söylenilmişti; bu haberlere genelde dâhiliye⁵⁶ veya hariciye⁵⁷ başlıkları ile başlanılmıştır. Ayrıca gazetenin ikinci sayfasında veya bazen de üçüncü sayfasında genel olarak edebî konular işlenmiş veya Filibe’ye gelen giden devlet görevlisi misafirlerden kısaca bahsedilmiştir. Gazetenin dördüncü sayfasında da genelde siyasî haberlere yeniden yer verilmiş; sayfanın sonunda ise ihtar⁵⁸ ve ilanlar yer almaktadır. Ayrıca dördüncü sayfanın sonunda da genelde imtiyaz sahibinin ismi “Emin Tevfik” yazmaktadır.

⁵⁴ *Emniyet*, Her sayının birinci sayfasının üst bölümünde yer almaktadır.

⁵⁵ *Emniyet*, Her sayının birinci sayfasındaki *Emniyet* logosunun altında yazmaktadır.

⁵⁶ *Emniyet*, “Dâhiliye”, nr.8, 13 Haziran 1312 (25 Haziran 1896), s.1.

⁵⁷ *Emniyet*, “Hariciye”, nr.46, 28 Teşrin-i Sani 1312 (10 Aralık 1896), s.2.

⁵⁸ *Emniyet*, nr.28, 30 Eylül 1312 (12 Ekim 1896), s.4.

İKİNCİ BÖLÜM

EMNİYET GAZETESİNİN DÖNEMİN SİYASİ OLAYLARINA BAKIŞI

A-Girit İsyanına Bakışı

Girit meselesini, kısaca, altı döneme ayırmak mümkündür. Bunlar; Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasından Halepa Anlaşması'nın ilanına kadarki birinci dönem; Halepa Anlaşması'nın ilanından bu anlaşmanın devletçe tadiline kadar olan ikinci dönem, Halepa Anlaşması'nın 1889 yılında yeniden uygulamaya konduğu 24 Haziran 1896 tarihine kadarki üçüncü dönem, 1896 tarihinden itibaren Yunanlıların Girit'e donanma ve asker sevk ettikleri dördüncü dönem, Avrupalı devletlerin Girit'e muhtariyet ilanı ve adanın Osmanlı askerlerinden arındırılması ile

Anlaşıldığı üzere Girit meselesinin temeli aslında Yunanistan'ın 1831 yılında bağımsızlığını kazanması ve ardından adayı ilhak etme fikrinin doğmasıyla başlamıştır. Bu tarihten itibaren Yunanlılar adada bir şekilde hak iddia edip sürekli adadaki Rumları isyana teşvik etmişlerdir⁶⁰. Bu süreç Kırım Savaşından sonra da aynen devam etmiş ve Yunanistan'ın da kışkırtmalarıyla sonunda ada halkı 1866 yılında isyan etmiştir. Osmanlı Devleti bu isyan üzerine, 1868 yılında bir ferman yayınlarak adaya özerklik vermek zorunda kalmıştır⁶¹.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşından sonra Akdeniz'in önemini kavrayan İngilizler devreye girmiştir. Bu noktada Girit üzerinde bir İngiliz-Rus mücadelesi

⁵⁹ Metin Hülagü, "1897 Osmanlı Yunan Savaşının Sosyal, Siyasal ve Kültürel Sonuçları", *Osmanlı*, II, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.314.

⁶⁰ *Emniyet*, nr.11, 29 Haziran 1312 (11 Temmuz 1896), s.4.

⁶¹ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789 – 1914)*, TTK Yayınları, Ankara 2003, s.557.

Osmanlı hâkimiyetinin son bulduğu tarihe kadarki beşinci dönem ve son olarak da Balkan Savaşları sonucunda Girit'in Yunanistan'a terkine kadarki altıncı dönem şeklinde ayırmak mümkündür.⁵⁹

ortaya çıkmış ve yani İngiltere bu tarihten itibaren Girit'e göz koymuştur. Bu nedenle de her fırsatta Girit Rumlarını isyana teşvik etmiştir⁶². İngiltere'nin bu desteğinden sonra daha da cesaretlenen Yunanistan ise adadaki Rum halkını cesaretlendirmiş ve isyancılara her türlü maddî ve manevî desteği vermekten çekinmemiştir⁶³. Yunanistan'ın bu kışkırtmaları sonucunda adadaki Rumlar 1878 yılında tekrardan isyan etmişlerdir. Bu isyan üzerine, Osmanlı Devleti olayların daha da büyümemesi ve dış güçlerin adaya müdahale etmemesi için adadaki Rumlarla Halepa Anlaşmasını⁶⁴ imzalamıştır. Bu anlaşmadan sonra adada bir süreliğine de olsa sükûnet sağlanmıştır. 1885 yılında Şarkî Rumeli'nin Bulgaristan ile birleşmesi üzerine Girit Rumları yeniden hareketlenmiştir. Osmanlı Devleti bu olay üzerine adaya asker göndererek isyanı bastırmıştır. Arkasından da adadaki Halepa Anlaşmasıyla verilen hakların bazılarını kaldırmıştır⁶⁵. Ancak 1895 yılında Halepa Anlaşması'nın tekrardan uygulanmasını isteyen Rumlar yeni bir isyan başlatmışlardır.

Yapılan bu düzenlemelere rağmen isyancıların bir türlü tatmin edilememesi üzerine Osmanlı Devleti Avrupa başkentlerindeki elçilerine çeşitli gerekçelerle gönderdiği telgrafnâmelerde Müslümanların uğradığı zulümler ve haksızlıklardan bahsetmiştir. *Emniyet* gazetesi de Girit'te Müslüman halka yapılan katliamlara geniş ölçüde yer vermiştir. Bu haberlerden bir tanesi gazetenin 17. sayısında "*Hanya Mektubunun Neticesi*"⁶⁶ başlıklı haberde dile getirilmiştir. Bu habere göre adadaki Müslüman halk isyancılar tarafından katledilmektedir. Bunun yanında Osmanlı Devleti adadaki çıkan olaylarda yabancı bir devletin parmağının olduğunu biliyordu. *Emniyet* gazetesi de aynı kanıyı paylaşmakla beraber bu devletin adının açıkca İngiltere olduğunu söylemektedir⁶⁷.

Gazetenin 11. Sayısında, bu konuyla ilgili "*Hariciye*" başlıklı haberde verilen bilgi de bunu destekler niteliktedir. Bu haber gazetede şu şekilde yer almıştır:

⁶² *Emniyet*, nr.11, s.4.

⁶³ *Emniyet*, nr.17, 17 Ağustos 1312 (29 Ağustos 1896), s.4.

⁶⁴ Bkz. Cemal Tukin, "Girit", *DİA*, XIV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, s.791–804.

⁶⁵ Rıfat Uçarol, *Siyasî Tarih*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1999, s.370.

⁶⁶ *Emniyet*, nr.17, s.2.

⁶⁷ *Emniyet*, nr.5, 28 Mayıs 1312 (9 Haziran 1896), s.4.

“Girit Adası'nın Akdeniz'de ne kadar mühim bir mevki' iştigâl itdiği her bir sahîb-i vukuf nezdinde malumdur. O halde mevki'in kesb eylediği ehemmiyet-i siyasîyesine göre muhafaza-i asayişine hakkıyla ihtimam buyrulması lüzumu bi't-tabî Bâb-ı Âli'ce nazâr-ı dikkate alınmıştır ümidindeyiz. Müsellemdir ki Girit Hadisesi'nin zuhûru İngiliz teşvikatından ve belki de İngiltere'nin Bahr-ı Sefîd hâkimiyetini kuvvetli bir surette temin etmek maksadıyla Kıbrıs'ı terk idüb de muhafaza-i asayiş nâmına, Girit'e dest-i taarruzunu uzâtmak tasavvurâtından ibaretdir.

Bu müddeâmızın sıdkını tarihler isbat ideyor. Esasen Korfu'nun, Malta'nın İngiltere idaresine geçmesi dahi o fikr-i istilanın birer burhan-ı mücessemi değil midir? Bu maksad-ı aksânın husulü İngilterece yarım yüzyıldan ziyade bir müddetden beri mutasavver olduğu cihetle Kırım Muharebesi'nden beş altı sene evvel İngiltere hükümetinin Rusya İmparatoru I. Nikola ile akd etmiş olduğu ittifak-ı hafinin birinci şartı, Girit Adası'nın İngiliz idaresine hasr olunması maddesi idi. Lakin o hengâmede zuhûr eden Mora İhtilali, Yunanistan istiklali gibi mesail-i siyasîye, o şart-ı hafinin icrasına muvakkaten mani' olmuş idi. Demek oluyor ki Girit asayişinin temin idilmemesi hukuk-ı Osmaniye'ye ne kadar muzır ise İngiliz menâfîne o nisbetde muvafıktır.”⁶⁸

Bu haberden de anlaşılacağı gibi İngilizlerin gözü çok önceden beri Girit adasındaydı. Ancak şartların uygun olmamasından dolayı İngilizler bu emellerini ertelemişlerdir. Şimdi ise adadaki isyancıları tahrik ederek bu arzularını gerçekleştirme çabasındadırlar.

1896 yılına gelindiğinde, Yunan hükümeti, adaya çok sayıda gönüllü, erzak ve mühimmat sevk etmeye başlamıştır. Yunanlıların bu hareketleri gazetede ciddi bir biçimde yankı bulmuş ve şu haberle yer almıştır:

“Girit'den aldığımız ma'lumat-ı hususiyede Yunan bandırasını hâmil olan bazı yelken sefineleri cezirenin Mesara, Kisamu gibi sevahiline silah ve cebhâne çıkarub erbâb-ı isyana tevzi' eyledikleri suret-i mevrukada teyid olunuyor. Girit sularında bir Osmanlı filosu bulunmadığı cihetle bu gibi alet-i fesad olan gemilerin erbâb-ı ihtilale

⁶⁸ Emniyet, nr.11, s.4.

kemal-i serbesti ile her dürlü levazım-ı harbiye sarfında Dûçar-ı müşkilat olmadığı dahi bildiriliyor."⁶⁹

Yani Yunanistan adaya erzak ve mühimmat götürerek adadaki isyancıların elini daha güçlendirmektedir. Böylece Yunanlılar meseleyi başından beri arzuladıkları yönde yani adayı ilhak fikrine biraz daha yaklaşmaktadırlar. Yunanistan'ın bu hareketleri karşısında Osmanlı Devleti de adadaki askerî gücünü sorgulamış ve bunun sonucunda askerî gücünü artırma kararı almıştır⁷⁰. Bu gelişmeler üzerine Avrupalı devletler, tekrardan adada bir takım olayların patlak vermesini önlemek için Yunanistan'a bir nota vermişlerdir. Bu notada kısaca Yunanistan'ın bir daha adaya gönüllü, mühimmat ve erzak sevk etmemesini istemişlerdir⁷¹.

Bu gelişmelerin yanında İngilizler adadaki çıkarlarından dolayı adada meydana gelen olaylardan Müslümanları sorumlu tutarak basın organlarında bu yönde haberlere sıkça yer vermişlerdir. Bu haberlerde de özellikle Müslümanların yaptıkları zulümler ve kutsal yerlere verdikleri zararlar gibi aslı olmayan iddialar sürekli gündeme getirilmiştir. Bu tür haberler üzerine *Emniyet* gazetesi, 16. sayısındaki Ahmet Mithat imzalı yazısında, İngiliz basın yayın organlarına şu sert sözlerle cevap vermiştir:

"London nâm-ı İngiliz gazetesini alıyor iseniz Temmuz efrincinin on birinci günü neşr edilen 2986 numrolu nüshasının ilk sahifesindeki resm, elbette nazâr-ı dikkatinizi celb eylemiştir. Resm, Girit'de Galata nâm mahalde bir kilise derununu Türklerin tahrip etmelerini gösteriyor. Hem de öyle başıbozukların falan değil, A'sâkir-i muntazamanın tahrip edişlerini irâ'e ediyor. Asker-i şahâne üniformasını lâbis iki nefer perdesinin üstüne çıkararak ellerindeki tokmaklar istavrozları kırıyorlar. Diğer bir nefer elindeki balta ile parmaklıkları hadim ettiği gibi bir diğeri de önlerindeki kandilleri tahrip eyliyor. İstavrozlar, levhalar, şamdanlar, kitapmur papazların elbise ve eşyası herc ü merc suretinde ortaya yığılmış olup bir nefer dahi besbelli bunlardan iğtinâm için bazılarını mu'ayene ediyor bu beş neferin tahribatı da eli kılıçlı bir zabıt temaşada bulunuyor.

⁶⁹ *Emniyet*, nr.11, s.4.

⁷⁰ Ayşe Nükhet Adıyeke, *Osmanlı İmparatorluğunda Girit Bunalımı (1896 – 1908)*, TTK Yayınları, Ankara 2000, s.148.

⁷¹ Armaoğlu, s.560.

Bu resm ile ne dinilmek, nasıl ma'nâtfehim olunmak istenildiğini bi't-tabî' anlarsanız. Hatta o nokta-i nazârdan resmde bir kaç noksan bile görürsünüz. Muazzezeye muhafaza gayretinde iken asker tarafından süngüleniyor gösterilmeliydi dersiniz. Evet, İngiliz ressamı için bu cihetini de düşünmüş olsaydı eserin o nisbette daha ehemmiyetli, daha dehşetli yapardı.

Müslüman milletin ma'bed-i nasaraya hürmette ne derecelerde mecbur olduğunu din-i İslama vâkıf olmayan bir nasarâtı bilememekte ma'zur görülebilir. Fakat tarihe vukufu olmak lazım gelen bir muharrir bu hakikati bilmemektedir asla mazur olamaz.

Sadr-ı İslam'da Kudüs-i Şerifin zabtinden, mübâdi'i kurûn-ı cedide-i tarihiyyede İstanbul'un fethine kadar hatta o fetihten de şu zamana kadar ehl-i İslam'ın iyâdi'-i galebesine geçmiş olan bu nice yararda ma'bed-i nasârânın tahkir ve tahribi bir kerecik olsun görülmüş ise ikincisi dahi Girit'de Galata kilisesinde görülmüş olabilmesine ben de inanmaya hazırım. Bazı mahallerde cemâ'atleri kalmamış olan kiliselerin cevâmi-i şerifeye tahsil olunduıkları hâlâ âsârıyla müsaittir. Fakat tahrip ve tahkir hiç bir zaman görülmüş, işitilmiş, şeylerden değildir. Dört yüz senedeki İstanbul'da üç dört kilise cami-i şerif suretinde isti'mâl olunuyor. Bir takımların kapularında, duvarlarında, kâbelerinde tesâvir-i nasraniye el-yevm görülüp durmuyor mu? Bunların bile mahvına şimdiye kadar lüzum görmemiş olan İslamlar Girit'de az bir vakit zarfında yatıştırılması emsâli delâletiyle müsbet bulunan bir kargaşalıktan dolayı kilise tahribine neden mecbur olsunlar? Demek oluyor ki İngiliz gazeteleri bütün Avrupa'yı ve anlar meyânında bi'l-hassa İngiliz kâri'lerini de bu dereceler de sehlü'l-iğfâl ad ediyorlar.”⁷²

Anlaşılacağı üzere İngilizler bu politika ile bütün Avrupaya, Müslümanları vahşi gibi gösterip kendi emellerini gerçekleştirme yolunda destekçiler aramakta veya diğer devletleri kandırma yolunu gütmektedirler. Ayrıca bunların yanında gazete zaten Avrupalı devletlerin Girit meselesine müdahalede bulunmalarının Osmanlı Devleti'nin içişlerine doğrudan müdahale olduğu görüşünde olup aynı olayın herhangi bir Avrupalı devlette olsa diğer devletlerin bu şekilde o devletin içişlerine müdahale edemeyeceği yorumunda bulunmuştur⁷³.

⁷² *Emniyet*, nr.16, 11 Ağustos 1312 (23 Ağustos 1896), s.1.

⁷³ *Emniyet*, nr.17, s.3.

Osmanlı Devleti'nin yaptığı bütün ıslahatlar, tedbirler ve iyiliklere rağmen adadaki olayların devam etmesi üzerine Bâb-ı Âli, vali Abdullah Paşayı görevden alarak yerine Georges Borevitch Paşayı vali olarak tayin etmiştir. Daha sonra toplanan genel meclis de adada bir takım reformların yapılmasını talep etmişse de bu taleplerin çok ağır olmasından dolayı Avrupalı devletler bu talepleri biraz daha hafifleterek şu taslağı Bâb-ı Âli'ye sunmuşlardır:

- 1-Vergi gelirlerinin, önceden fermanla ilan edildiği gibi, adaya bırakılması.
- 2-Reji idaresi tarafından alınan duhan vergisinin adaya verilmesi.
- 3-Olaylar sırasında zarar görenlere tazminat verilmesi ve adaya gelen tüm mallardan alınan gümrük vergisine % 3 zam yapılmasını.
- 3-Jandarma teşkilatının iki veya üç Avrupalı subay tarafından düzenlenmesi için bir komisyon kurulması.
- 4-Adliyenin düzenlenmesi için aralarında iki üç Avrupalı hâkimin de bulunduğu bir komisyonun kurulması.⁷⁴

İstanbul'da, bu tür diplomatik görüşmelerin yapıldığı sırada adada bir takım yeni gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmeler ise adadaki askerî komutan Abdullah Paşa'nın geri çağırılması üzerine bunu fırsat bilen Rumların bu olaydan sonra tekrardan Müslümanları katletmeye başlamalarıdır⁷⁵. Olayların giderek tırmanması üzerine ise Avrupalı devletler reformların bir an önce uygulanmasını ve adada genel af ilan edilmesini istemişlerdir⁷⁶. *Emniyet* gazetesi ise bu genel af meselesine karşı çıkmış ve 43. sayısında bu konuyu şu şekilde değerlendirmiştir:

"Devlet-i Osmaniye'nin ahiren Girit'de ilan etmiş olduğu "avf-ı umumî" hakikaten ümid ettiğimiz derecelerden daha ziyade hüsn-i tesir gösterdi. Emniyet-i umumîyesi cidden derece-i kâfiyede temin eyledi. Ne fâide ki bu lütuf-ı mahsus Girit'in vukû'at-i tarihiyesine Hristiyan ahalisinin tamâyilât-ı millîyesine tatbik edilmek kaziyesi nazâr-ı kıyasa alınmaksızın icra olunuyor. Zira Girit Hristiyanlarının ta'assub, temerrüd gibi mesâvi-i ahlakı her türlü feyz ve terkilerine

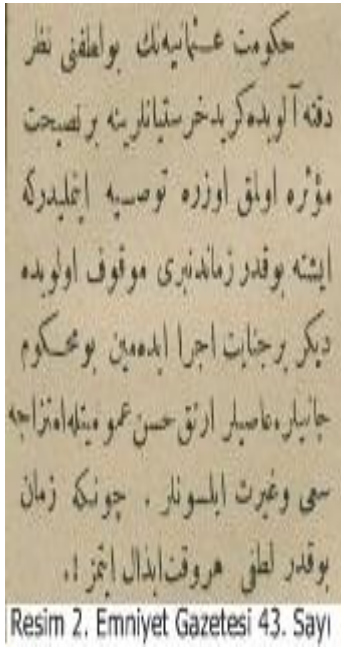
⁷⁴ Adıyeke, s.155.

⁷⁵ *Emniyet*, nr.11, s.4; nr.17, s.2-3.

⁷⁶ Adıyeke, s.156.

mani' olacak kadar tabi'dir. Bu avf-ı umumîyi icraya memur olan komisyon canib-i vilayetten tayin olunup ol babda ki emr-i 'aliye tevfiân 1894 senesinden beri tevkifhânelerde bulunan İslam Hristiyan cinayet erbâbına şamil olduğu taht-ı karara alınmıştı. Bina'en aleyh ceziredeki habishânelerin kapuları 1889 tarihinde olduğu gibi açılıp mevkufeyn tamamıyla tahliye edildi.

Hükümet-i Osmaniye'nin bu lütfunu nazâr-ı dikkate alıp da Girit Hristiyanlarına bir nasihat-ı müessere olmak üzere tavsiye etmelidir ki işte bu kadar zamandan beri muvaffak olup da diğer bir cinayet

icra edemeyen bu mahkûm caniler, asiler artık hüsn-i umumîyetle imtizaca sa'i ve gayret eylesinler. Çünkü zaman bu kadar latifi her vakit iptal etmeyiz. Biraz da insaf ile düşünelim. Bu caniler avf-ı 'aliye nail olduklarından bi't-tabi'a her biri karyesine merâsına avdet edecek ve orada katl eyledikleri bir takım mazlumların akraba ve ta'allukatıyla görüşecekler ve beşeriyet icabıyla buna sabır ve tahammül edemeyerek ortada yeniden bir takım vukû'ata sebebiyet vereceklerdir ki bunlar meyânında mazlum taraftarı olanlar cerâ'itle icra-i zalim edenler dahi cesaretle birer cani olacaktır

zannedirim. İşte şu esbâb-ı mecburede Natolâyı? Cezirede yine bazı cinayet-i vahşiyânenin zuhûru mâmul olunur. Bu meseleye taalluk eden hissiyatım mehuz-ı hakikat değilse de karain-i ihtimaldir.

Misâl olarak bir madde arz edeyim de bakınız mazhar avf olan caniler arasında Larahcakis nâmında meşhur bir cani vardır ki Hanya'nın en muteber en nâmus perver İslam familyasından birine mensup Bedri isminde bir beykanâhın vahşiyane bir surette helâkını işiterek ettiği ba'de'l mahkeme sabit olmuş ve caninin müebbeden hizmet-ı şâkada istihdamına mahkemededen hüküm verilmiş idi.

Mu'âhherân bu kötülük karındaşı ile Papasaki denilen bir şerik fa'il katli irtikab eylediği te'bin ettiğinden ikisi de mahkuman salıp ve idam olunmuştu.

Şimdi bu avf umudundan istifade eden Larahcakis'in tahliyesi Girit İslamlarının kanına ve vicdanına su-i te'sir etmez mi? Hususuyla Larahcakis'in muhakemesinde bir takım suisti'mâlat karıştığını yine Hristiyan hakşinâsını alenen söylemektedirler. Ne hal ise mazlum Bedri'nin pederi Hüseyin Bey, Larahcakis'i görüp de hissiyât-ı intikamcuyanesi galayâna gelince derhal müdde-i umumî mu'avini Karyabaris Efendiye müraca'atla böyle bir katil müteammidîn tahliyesine avf-ı umumî emrinin şâmil olmadığı bi'l beyanı tekrar tevkifi talep ve istidâ' olunmuş ise de talep vaki' muhalif kanun olarak red olunmasıyla müdde-i şahıs ile müdde-i umumî muâ'vini beyninde dehşetli bir yumruk muzârebese zuhûr eder. Bu muzârebe neticesinde Karyabaris Hüseyin Beyi tevkif ettirip aleyhine ikâme dava eyler. Bu meseleyi işiden İslamlardan iki bini mütecaviz bir cem-i gafir hükümete giderler ve Hüseyin Bey salıverilmezse müdde-i umumî me'lunuyla beraber mahkemeyi harap edeceklerini beyan ederler. Vali Cerici Paşa dahi hemen kumandan İbrahim Paşa hazretlerine haber gönderip ahalinin dağıtılmasını ihtar eylerse de kumandan paşa dahi yoktur İslamları defa'aten me'yus etmekten ise ve lumukaten olsun bir mazlumu tahliye edip azlimi habis etmek inzibat-ı nokta-i nazârınca daha muvaffakattir. İfadesiyle valiye cevap vermiştir. Onun üzerine Hüseyin Bey tahliye olup İslamlar bir mesrat-ı galibiyetle dağıldılar. Lakin bu meseleden efkâr-ı Hristiyanına galeyana geldiği cihetle o gece herkes de bir heyecan, bir buhran mevcut idi. Bereket versin ki kumandan paşanın tedâbir-i saibesi bir fenalığa meydan vermedi. Ve'l-hâsıl suret-i cereyanını beyan ettiğim bu madde Girit'in

asayışı Hristiyanların münasebetsizliği hakkında güzel bir numunedir.”⁷⁷

Kısacası böyle bir genel affın ilan edilmesi adayı sakinleştirmek yerine adadaki olayları daha da alevlendireceği gazetede verilen örneklerle açıkça görülebilmektedir.

Girit sorununun ortaya çıkışından beri Avrupalı devletlerin izledikleri politikaların hep Girit Hristiyanlarının istekleri doğrultusunda olduğu görülmektedir. Ayrıca bu isteklerin neredeyse hepsinin Osmanlı Devleti tarafından olumlu karşılanmasına rağmen olayların önünün bir türlü alınamamış olmasında tabii ki asıl amacın adayı Yunanistan’a bağlamak olduğu bilinmektedir. Ancak bütün bunların bilinmesine rağmen Osmanlı Devleti, Avrupalı devletlerin önerilerini tekrardan kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu öneriler de daha sonra yapılan görüşmeler sonunda ‘Tâdilât Lâyihası’ adıyla ilan edilmiştir. Bu lâyihanın maddeleri ise şunlardır:

- 1-Girit valisi Hristiyan olacak ve Bâb-ı Âli’den Avrupalı devletlerin de onayı ile beş sene için tayin olunacak.
- 2-Vali genel meclis tarafından kabul edilen maddeleri reddetme hakkına sahiptir. Fakat adanın esas nizamında yapılacak değişikliklerde padişahın onayı olmak zorundadır.
- 3-Adada isyan çıktığında vali Osmanlı askerlerini kullanabilecek, normal zamanlarda ise askerler belirlenen yerlerinde kalacaklardır.
- 4-Vali ikinci derecedeki memurları doğrudan atayabilir, bunun üstündeki memurları ancak padişah atayabilecektir.
- 5-Memurların üçte biri Müslüman, üçte ikisi ise Hristiyan olacaktır.
- 6-Genel meclis üyelerinin seçimi ve toplantıları iki yılda bir gerçekleşecek, bir toplantı devresi kırk günden seksen güne kadar devam edecektir.
- 7-1887 Fermanının adanın gümrük gelirlerinin yarısının adaya terk edilmesi hakkındaki hükmü yeniden geçerli olacak ve tütün ithalatı vergileri adaya ait olacaktır.
- 8-Üyeleri arasında Avrupalı subaylarında bulunduğu bir komisyon jandarmanın düzenlenmesi işiyle uğraşacaktır.
- 9-Adliyenin düzenlenmesi için aralarında iki-üç Avrupalı hâkimin bulunduğu bir komisyon kurulacaktır.

⁷⁷ *Emniyet*, nr.43, 22 Teşrin-i Sani 1312 (4 Aralık 1896), s.1.

- 10-Vali, gazete, kitap ve dergilerin yayınlanmasına, matbaaların kurulmasına ve cemiyet-i ilmiyenin oluşturulmasına kanunlar çerçevesinde izin verecektir.
- 11-Vali, soyunu ispat edemeyenleri ya da varlıkları huzur ve asayişçe sakıncalı olanları adandan gönderme hakkına sahiptir.
- 12-Bu maddelerin onaylanmasından itibaren altı ay içinde genel meclis toplantıya çağrılacak ve meclis toplanıncaya değin bu maddelerin uygulanmasını vali ile idare meclisi birlikte geçici kararnâmelerle sağlayacaktır.
- 13-Avrupalı devletler bu hükümlerin tümüyle uygulamaya konduğunu denetleyecektir.⁷⁸

Bu Lâyihanın en önemli maddelerinden biri de adadaki jandarma teşkilatının tekrardan yapılandırılması işidir. Tabi ki bu yapılandırmanın en önemli kısmı da jandarma teşkilatına artık yerli halktan Hristiyanlarında alınabilmesi konusudur. *Emniyet* gazetesi bu konunun önemini belirtmiş ve eğer bu şekilde bir düzenleme yapılırsa bir takım sorunların çıkacağı bunların en başında da ada halkından olmayan bir takım kimselerin teşkilata gireceği bunun da adadaki istikrarı ve huzuru daha da bozacağını söylemiştir⁷⁹.

Yapılan bütün bu reform çalışmaları yeniden bir isyanın patlak vermesini önleyememiş ve 1897 yılı başlarında isyan tekrardan başlamış, bunun üzerine Vali Borevitch Paşa hemen istifasını Bâb-ı Âli'ye sunup adadan uzaklaşmıştır. Adada başlayan bu isyan hareketi hızla yayılıp tüm adada kendini göstermiştir. Yaşanan bu gelişmelerden faydalanmak isteyen Yunanistan ise bir oldu-bitti yapıp adaya asker çıkarmıştır. Bu olay resmen adanın işgali anlamına geldiği için Osmanlı Devleti derhal Avrupalı devletlerin elçiliklerine birer nota göndererek bunun egemenlik haklarına ve toprak bütünlüğüne müdahale olduğunu, bu nedenle de Avrupalı devletlerin hemen harekete geçmedikleri takdirde kendisinin harekete geçeceğini bildirmiştir ve arkasından da olayı şiddetle protesto etmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu uyarısı üzerine Avrupalı devletler Yunanistan'a bir nota vermişlerdir.⁸⁰ Yunanistan ise bu notaya Rum halkını koruma amacıyla adada bulunduğunu cevabını vererek Avrupalı devletlerin notasını reddetmiştir. Bu red cevabı üzerine ise Avrupalı

⁷⁸ *Emniyet*, nr.21, 6 Eylül 1312 (18 Eylül 1896), s.4.

⁷⁹ *Emniyet*, nr.44, 25 Teşrin-i Sani 1312 (7 Aralık 1896), s.4.

⁸⁰ Toktamış Ateş, *Siyasî Tarih*, Der Yayınları, İstanbul 2001, s.402.

devletler askerlerini adaya çıkararak adayı işgal etmişler ve gemileriyle de adayı abluka altına almışlardır. *Emniyet* gazetesi Girit'in abluka altına alınması olayını; “Girit’de memûr olan İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya, Avusturya ve İtalya kuvve-i bahriyesi bütûn cezîreyi muhâsara altına almıştır. Ablukanın hudûdu 24, 26 ve 26, 30 derece-i tavli ve 48, 35 ve 45, 34 derece-i arzı beyninde tahdîd olunmuştur. Yunan askerîne mahsûs evrâk Girit’e âit olmamak şartıyla karaya îsâl olunabilecektir. Bî-taraf devletlerin gemileri Düvel-i Muazzama tarafından işgal edilen limanlara yanaşacak ise de donanma memûrlarının nazârı tefîşinden geçirilecektir.”⁸¹ İfadeleriyle yayınlamıştır.

Adanın işgalinden sonra ise Avrupalı devletler şu iki maddeyi yayınlamışlardır:

1-Girit hiçbir şekilde Yunanistan’a katılmayacaktır.

2- Girit’te Osmanlı Devleti yönetiminde bir muhtar idare kurulacaktır.⁸²

Avrupalı devletlerin bu girişimine ve tepkisine rağmen Yunanistan adadan ayrılmak istemiyordu. Bu da, adadaki durumu daha da karmaşık ve zor bir hale sokmuştur. İşte bu tür olayların yaşandığı böylesi gergin bir ortamda Etnik-i Eteryay gönüllüleri Osmanlı sınırını geçmek isteyince Osmanlı Devleti de Yunanistan’a savaş açmıştır. 17 Nisan – 18 Mayıs 1897 tarihleri arasında meydana gelen bu savaş, tarihte “Otuz Gün” savaşları olarak anılmaktadır⁸³. Savaş kısa bir süre içerisinde Osmanlı ordusunun kesin zaferiyle sonuçlanmış olup savaş sonunda Yunanlılar ağır kayıplar vermişlerdir⁸⁴. Bu ağır yenilgi sonucunda Yunanistan Avrupalı devletlerin kabul edeceği her türlü barış şartına razı olacağını açıklayınca Osmanlı Devleti de anlaşmaya yanaşmıştır. 4 Aralık 1897’de İstanbul’da imzalanan anlaşmadan sonra tam olarak barış sağlanabilmiştir⁸⁵. Ancak savaş sonunda Avrupalı devletlerin Girit için ortaya attıkları geniş özerklik planını göre; adaya Hristiyan bir vali getirilecek ve adadaki, genel meclis, adalet, jandarma, maliye gibi kurumlar tekrardan

⁸¹ *Emniyet*, nr.57, 18 Mart 1313 (30 Mart 1897), s.3.

⁸² Adıyeke, s.174.

⁸³ Murat Hatipoğlu, “1897 Osmanlı Yunan Harbi ve Yunanistan’ın Makedonya Politikası (1897-1913)”, *Osmanlı*, II, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.308.

⁸⁴ *Emniyet*, n.70, 3 Temmuz 1313 (15 Temmuz 1897), s.4.

⁸⁵ Hatipoğlu, s.308.

düzenlenecekti. Ayrıca Avrupalı devletler getirilecek olan bu Hristiyan valiyi de Yunan veliahdı Yorgi'yi uygun gördüler⁸⁶. Bu şekilde adaya verilen geniş özerklikle Girit'in Osmanlı Devleti ile fiilen bağlantıları kesilmiş oldu.

B-Ermeni Meselesine Bakışı

Osmanlı Devleti'nden önce Türkler ile Ermenilerin ilk temasının 1015-1022 yılları arasında Büyük Selçuklu Devleti'nin kurucularından olan Çağrı Bey'in bölgeye yaptığı bir keşif seferi sonucunda olduğu bilinmektedir⁸⁷. Bunun yanında Osmanlı Devleti'nin Ermeniler ile olan ilişkilerinin ise Orhan Bey zamanında başladığı bilinmektedir. Bursa'nın fethedilmesinden sonra Orhan Bey, Ermenilerin şehirde cemaat olarak teşkilatlanmalarına izin vermiş ve Ermeni Ruhani Kilisesini Bursa'ya naklettirmiştir⁸⁸. Bu şekilde gelişen Osmanlı-Ermeni ilişkileri İstanbul'un fethinden sonra burada yeni bir Ermeni patrikhânesinin kurulmasıyla beraber daha da gelişmiş ve patrikhâne bu sefer de Bursa'dan İstanbul'a nakledilmiştir.⁸⁹

Ermeniler, Osmanlı Devletinin hiçbir yerinde Müslümanlara oranla çoğunluğa sahip olmadıklarından dolayı devlete daha kolay adapte olabilmişlerdir. Devlet içerisinde de çiftçilik, ticaret, endüstri gibi işlerle uğraşmışlar. Ayrıca bunun yanında devletin çok önemli kademelerinde de görevler almışlardır⁹⁰. Kısacası Osmanlı Devleti'nde yüzyıllarca sorunsuz yaşayan Ermeniler, Avrupalı devletlerin şark meselesi olarak ortaya çıkardıkları politikaları neticesinde 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti'ne ciddi bir sorun teşkil etmeye başlamışlardır. Özellikle de Fransız İhtilalinin yaydığı milliyetçilik akımı Ermeniler üzerinde de etkisini göstermiş ve bu şekilde Ermenilerin ayrılıkçı milliyetçilik anlayışlarının temelleri atılmıştır⁹¹.

⁸⁶ Armaoğlu, s.563.

⁸⁷ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1999, s.14-15.

⁸⁸ Nurşen Mazıcı, *Belgelerle Uluslararası Rekabette Ermeni Sorununun Kökeni 1878-1918*, Der Yayınları, İstanbul 1987, s.3.

⁸⁹ Kamuran Gürün, *Ermeni Dosyası*, TTK Yayınları, Ankara 1985, s.55.

⁹⁰ Turgay Uzun, "Osmanlı Devleti'nde Toplumsal Yapı ve Ayrılıkçı Ermeni Hareketinin Doğuşu", *Dünden Bugüne Türk – Ermeni İlişkileri*, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul 2003, s.198.

⁹¹ Yusuf Halaçoğlu, "Ermeni Tehciri ve Gerçekler", *Genel Türk Tarihi*, VII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.451.

Osmanlı–Ermeni ilişkileri genelde bu olumlu hava içerisinde 1877-1878 yılına kadar sürmüştür⁹². Ancak 1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında ve savaştan sonra yapılan Ayastefanos⁹³ ve Berlin⁹⁴ Anlaşmalarında Ermenilerin oturdukları şehirlerde ıslahatlar yapılmasına dair hükümler konulması ve bu hükümlere dayanılarak da Osmanlı Devletinin içişlerine müdahalelerde bulunulması suretiyle sorun hem başlamış hem de uluslararası bir boyut kazanmıştır. Tabi ki bu gelişmelerin yanında 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'na kadar bölgede zayıf bir Osmanlı Devleti'nin varlığından yana bir politika izleyen İngilizlerin, bu savaştan sonra politikalarını değiştirerek, Osmanlı Devleti'ni yıkma projesini uygulamaya koymasının da bu olaylarda etkisi vardır⁹⁵. Doğu Anadolu'da İngiltere'nin himayesinde oluşturulacak bir Ermeni devleti, bu İngiliz politikasının gerçekleşmesinde faydalı olacaktır. Aslında İngilizlerin Ermenilere verdikleri desteğin bir diğer sebebi de Rusların Osmanlı Ermenileri üzerinde uyguladıkları politikalar sayesinde Osmanlı toprakları üzerindeki emellerini gerçekleştirmek istemeleriydi. Tabi ki bu da İngilizlerin bölgedeki çıkarlarına ters düşüyordu. Kısacası Ermeni olayların başlamasındaki bir diğer sebebin de bölgedeki İngiliz–Rus mücadelesi olduğu söylenebilir.

Berlin Anlaşması ile tam anlamıyla umduğunu bulamayan Ermenilerin, 1870 ve 1880'li yıllarda teşkilatlanma ve ayaklanmalarında artış görülmüştür. Çünkü II.Abdülhamit'in Berlin Anlaşmasının Ermenilerle ilgili kararını yürürlüğe koymaması, Ermenileri amaca ulaşmak için tek yolun şiddet kullanılması olduğu anlayışına yöneltmiştir. Bu nedenle de 1877-1878 tarihi genel olarak Osmanlı Devleti'nde bir Ermeni meselesinin çıkışı açısından dönüm noktası sayılmaktadır. Ermenilerin terör hareketlerini organize eden Hınçak ve Taşnak gibi komitelerinin kurulması da bu tarihten sonra gerçekleşmiştir. Kurulan bu komitelerin teşkilat yapıları çok gizliydi. Bu yönüyle 'Karbonari Cemiyeti'ne benzetilebilirdi. Yani komite üyeleri birbirlerini fazla tanımazlardı. Bu Ermeni komitelerin belli

⁹² Uçarol, s.376.

⁹³ Bkz. Sina Akşin, "Siyasî Tarih 1789–1807", *Türkiye Tarihi III Osmanlı Devleti 1600 – 1908*, Cem Yayınevi, İstanbul 1989, s.154-165.

⁹⁴ Bkz. Bekir Sıtkı Baykal, "Berlin Kongresi Hakkında Bazı Düşünceler", *Belleten*, LII / 202, TTK Basımevi, Ankara 1988, s.195 – 208.

⁹⁵ *Emniyet*, nr.1, 6 Mayıs 1312 (18 Mayıs 1896), s.1.

başlılarının sayısı beş tane olup üyeleri ise epeyce fazlaydı⁹⁶. Komitelerin isimleri ise: Hınçak, Taşnak, Turuşak, Abdağ, Gayzak, Boçinçak'tır. Bu komiteler genelde merkez komitesinin teşkil ettiği planlara göre hareket ederlerdi⁹⁷. Yapılan bu planlardan biri de Taşnak Komitesinin 1896 yılındaki toplantısında Türkiye'deki Ermenilerin silahlandırılması ve bir teşkilat etrafında toplanması, Türk devlet adamlarına karşı suikastlar planlanması ve büyük bir silahlı ayaklanma için hazırlık yapılması kararıdır⁹⁸. Ermenilerin bu karar doğrultusundaki çalışmaları Osmanlı hükümeti tarafından yakından takip edilmiş, olayların büyümeden engellenmesine çalışılmıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nin bu tutumu Avrupa'da ve Rusya'da hoş karşılanmamış, hükümetin aldığı kararları bir baskı politikası gibi algılamak isteyen İngiltere, Rusya ve Fransa Osmanlı Devletine bir nota vererek, Berlin Anlaşmasında söz konusu olan Ermenilerle ilgili düzenlemelerin gerçekleştirilmesini istemişlerdir. Osmanlı Devleti'nin bu notayı, işlerine müdahale olarak değerlendirip, ciddiye almamasıyla Ermeni komitelerinin isyanları yeniden hız kazanmıştır. İkinci Sason İsyanı, II. Abdülhamit'e yönelik Yıldız Suikasti ve Osmanlı Bankasına baskın yapılması bu dönemde gerçekleştirilmiş, Ermeni terör olaylarından bir kaçıdır⁹⁹.

Emniyet gazetesi ise kendi döneminde Ermeni olaylarına hemen hemen her sayısında yer vermiş ve bu konu üzerinde itina ile durmuştur. Ayrıca gazete Ermeni olaylarının çıkmasında Avrupalı devletlerin, özellikle de İngilizlerin, parmağının olduğunu her fırsatta vurgulamıştır¹⁰⁰. Avrupalı devletlerden bu şekilde cesaret alan Ermeni çeteleri ise Müslüman halkı katletme yoluna gitmiştir. Gazete, Ermenilerin yaptığı bu katliamları 17. sayısında "*Ermeni Mezalimi*" başlıklı haberinde şu şekilde dile getirmiştir:

"Asya-i Osmaniyyeden aldığımız haberler serapa Ermeni milletinin birtakım dağlı vahşileri tarafından İslamlara icra idilen mezalimi ta'adad ve izahdan ibaretdir. İngilizler hukuk-ı Osmaniyyeye ta'alluk eden her bir meselede cereyan eden fenalığı suret-i ma'kuse tefsir idub İslamiyet nâmına her dürlü isnadâtı irtikab ile bedbinâne hareketi ise meslek-i ittihâz etmiş ise de ilm-i insaniyet haka'ik-i ahvâle

⁹⁶ *Emniyet*, nr.27, 27 Eylül 1312 (9 Ekim 1896), s.2.

⁹⁷ Aynı yer.

⁹⁸ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, IV, TTK Yayınları, Ankara 1977, s.136.

⁹⁹ Esat Uras, *Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi*, Belge yayınları, Ankara 1976, s.458, 459.

¹⁰⁰ *Emniyet*, nr.5, s.4.

vâkıf olduğu cihetle İngilizlerin a'zuyatı hiç bir sahib-i insafın nazâr-ı kabulüne alınmıyor. Tayms gazetesi bu hafta neşr olunan bir nüshasında iftira-i mahz olarak i'tisaf-ı İslamiye nâmıyla kendi karihâsından bir fezleke yapmış, kar'ilerini hilâf-ı vaki' bir takım vukû'at ile aldatmak Tayms gibi kuru bir şöhrete na'il olan bir İngiliz gazetesi için abes değilse de insaniyet nâmına da abes değil midir?

Tayms'ın tasvir itdiği fezlekenin butlanını her bir hükm-i selim nazârında isbat etmek için biz de bir hülâsa-i vaka'yi beyan idelim de "mezalim" İslamlara mı a'id oluyor yoksa Ermenilere mi o ciheti de mütala'ayanın muhakeme-i vicdaniyesine havale ederiz. İngilizlerin verdiği zehr-i fesadın te'siriyle kanı beynine hücum eden bir takım Ermeni eşkıyası evvela Sason Dağının eteğinde iskân eyleyen Kürd

Resim 3. Ermenilerin Yaptığı Katliamı Gösteren Bir Resim

a'siretinin kırk kadar ifradını telef itmedi mi? Sanyen Diyar Bekir'de bir Cum'a günü cami'leri basan, mela'nas da Bahri Paşa ile Ferik Hamdi Paşayı revolverle yaralayan, ferdâsı günü yine Trabzon'da Şarkıya Çarşusunda bir binbaşığı gaddarane bir surette helâk eyleyen, Karahisar kayda Tamzare dinilen bir yerde ve Ertan Çavuş nâmındaki me'lun, müdde-i umumîyenin önüne çıkub familyasının

karşusunda parça parça eden, Musul mektubcusu Ramiz Efendiye kurşunla yaralamış olan, Tokat'dan hareket eden yetmiş yaşlarında bir ihtiyar Tatarı yaraladıktan sonra posta çantasından yüz yedi bin guruş çalub dağlara giden, Sivas'da sekiz-on İslamî vahşiyâne bir halde katl etmekle kana'at itmeyub de bir İslam kadınıni dahi vahşi canavarların irtikâba nâmına lekeleyen, Merzifon'da geceleri sokakda gezen İslamları birer birer öldüren, Sivas'da kuyumcular ve mahkeme çarşularında aynı zamanda iki İslam'ı parçalayan. Tayms nazârında mazlum olan o ha'in Ermeni vahşileri değil midir?

Ya Amasya'da Kur'an-ı Kerim üzerine insanlar içinde Ermeni vahşileri gibi müla'ayine yazulan fena bir halde hakaret idub de Bayezid Medresesine atan yine o mazlum "masum" Ermeni değil

midir? Erzurum'da, Van'da, Bitlis'de itdikleri fezahat Tayms'a caba olsun. Biraz da münasefane düşünelim bu kadar cinâyet-ı vahşiyâneye karşı İslamlar müdafa'a itmeğe mecbur değil midir? Acaba Londra'da cemiyet-i İslamiye bölünse de İngilizlere Ermeniler gibi seba'ane fezahatler icrasına kıyam itmese idi o cemiyetden bir ferd dünyada kalır mı idi. Hâlbuki Devlet-i Osmaniye u'lu inayetini izz'edden geri durmadı. Bir taraftan teb'a-i İslamiye'nin teskin-i heyecanına, bir taraftan da Ermeni zalimesine afv ve safih a'liye mazharetiyle a'silerin ta'adil-i galeyanına ihtimal itdi. Tayms ki bu derece u'lu cenab gösteren hazret-i şehriyârın meziyet-i rahimanesini Tayms gazetesi tefdirden acizdir. Çünkü ha'iz olduğu İngiliz terbiyesinde bu kadar mukarim insaniyeyi sığdıracak bir malik değildir.”¹⁰¹

Makaleden anlaşılacağı üzere İngilizlerin Tayms (Times) gazetesi, Ermenilere, Osmanlı Devleti'nde zulüm ediliyor gibi, yalan haberler yayınlamaktadır. *Emniyet* gazetesi ise Tayms'in (Times) bu haberlerine şiddetle itiraz edip aslında Osmanlı Devleti'nin birçok şehrinde Ermenilerin Müslümanlara katliamlar yaptıklarını tek tek örnekler vererek yazmıştır. Yine Ermeniler bu katliamları yaparken İngilizlerin tahriklerinden de etkilenmişlerdir¹⁰².

Başta İngilizler olmak üzere Avrupalı devletler her fırsatta Osmanlı Devleti'nin içişlerine karışarak Ermenilere ıslahat yapılmasını söylemektedir. Bunun asıl sebebi de, bilindiği üzere, bu devletlerin bölgedeki çıkarlarıdır. Hatta gazete, bu konuya o kadar çok sinirlenip tepki göstermiştir ki İngilizlere şu şekilde hitap etmiştir: “*Sen, niye kendi Ermenilerin olan İrlandalılara ıslahat yapmıyorsun?*”¹⁰³ Bu sözden de anlaşılacağı üzere İngilizler kendi bölgesinde bazı isteklerde bulunan İrlandalılara konu geldiğinde herhangi bir ıslahatta bulunmazken konu Osmanlı toprakları olunca sürekli bu konuyu gündeme getirmektedir.

Ermeni olaylarında dış destekçilerinin başında İngilizlerin geldiğine değinilmişti. Bunun yanında, tabi ki, bir de, bu olayları kışkırtan ve destekleyen iç odaklar vardır. Gazeteye göre bu odakların başında ise Ermeni Patriği İzmirliyan gelmektedir. İzmirliyan'ın Ermeni çetelerine destek verdiğinin en güzel kanıtı ise *Emniyet* gazetesinde yayınlanan şu mektupla ortaya çıkmaktadır:

¹⁰¹ *Emniyet*, nr.17, s.4.

¹⁰² *Emniyet*, nr.27, s.1.

¹⁰³ Aynı yer.

“Mekâtibe-i Hususiye

Atina'dan 6 Haziran 312

Emniyetinize derc idilmek isti'dadında olan mesailden daha ehemmiyetli bir vak'a yazıyorum ki o da vilayetimizde mevcut olan Ermeni vatandaşlarımızın âmâl-i umumîye ve efkâr-ı hususiyelerini mübeyyin iki ay evvel yazılıb İstanbul'a gönderilen mühim bir mektub tercümesidir. Bu mektub Ermeni ruhani memurları içinde bir mevki-i muhterem ihraz eden sadık-ı devlet Kazancıyan Ohannes Efendi tarafından Patrik İzmirliyan Efendi hazretlerine gönderilmiştir. Şayan-ı mütalaa olduğu cihetle aynen tercümesine mecbur oldum.

Resim 4. Ermeni Patriği

Suret-i Mektub

Sis Katogikoshânesi'nden 3 Nisan 1896

Aziz Muhterem Efendi:

Evvelce zâtınıza hitaben yazmış ve fakat vicdanınıza su-i tesir hâsıl edeceğini hatırıma bile getirmemiş olduğum mektubu cevabsız bıraktınız. Dainiz de zihninizi zevkinize gitmeyen hissiyat-ı sadıkanemle işgal itmek için cevab intizarıyla ihtiyar-ı sükût etmiş idim. Lakin hakkınızda söylenmiş olan birbiri ardınca zuhûr itmede zalimin heyhat.

Nece bir milleti berbad edeceksin bilmem?

Beytini fiilen isbat eden bazı harekâtınız yekdiğerini takib idegeldiği cihetle dainiz de milletimizin subh-ı istikbaline dehşetli bir bulut kadar zulmet veren tasavvuratınızı perişan etmek maksadıyla şiddetli bir rüzgâr kabilinden olan bu mektubumu yazmağa mecbur oldum. Eğer bu hareketim vicdanınıza karşı bir kabahat ise, zâten benim de emelim afvınızı değil. O fikirde sebatınızla mahvınızı temenniden ibaretdir.

Çünkü sizin hayalât-ı muzırrınıza sevgili milletimi feda etmekte mazurum. Siz o uğurda fedâ olursanız bi't-tabi müteessir de olmam...

Muhterem Efendi, siz Patrik nâmını harisâne bir halde muhafaza etmek azmindesiniz bilirüm. Lakin sizin bu azminiz, milletimizin fikriyle mütenâsib değildir demek istiyorum. Zira sadık Ermeni milleti “fesad”, “ihtilal”, “isyan” arzularına hiçbir vakit hizmet itmeyecektir. Artık bu su-i niyetden vazgeçiniz. Şimdiye kadar her nasılsa kanını, fikrini zehirlemiş olduğunuz bazı saf-dilleri müesser bir ilaç ile tedavi ediniz de bari o yüzden olsun bir hüsn-i hizmetde bulununuz. Çünkü millet nâmına gösterilen bu muhataralı yolun tehlikesi, vehâmeti yalnız zâtınızı korkulu bir uçurum kenarına kadar sevk edecektir.

Birader, siz ruhâni bir makamı haiz bulunuyorsunuz. Fakat harekâtınız sırf şeytanîdir. Bu cihetle hem vazifenizi tahkir etmiş oluyorsunuz, hem de milletimizin bir takım saf-dillerini iğfal ve daha doğrusu izlâl ideyorsunuz. Artık insaf ediniz de milletimize sadıkâne hizmet etmek isteyenlere patrikhâne kapılarını açınız. Fikrini isyana meyl itirdiğiniz bir takım zavallıların ta’dil-i efkârına, teskin-i heyecanına çalışınız. Bu fedakârlık sizin elinizden gelmezse veyahud vicdanınızda o kadar da bir hiss-i hamiyet yok ise o halde sizin ruhanî makamınızı halefinize terk ediniz. Bu semahatiniz iki suretle de milletimize hayırlıdır. Eğer metbu-ı kadimimiz olan Devlet-i Osmaniye’yi haksız yere ecnebilerin lisanına düşürmek, sadık Ermeni kavmini de şehrah-ı itaatden çevirmek fikrinde sebat edecekseniz kat’iyyen biliniz ki bütün tedbirleriniz, tertibleriniz zerre kadar tesir idemeyecektir. Zira milletimiz bu felaketin derecesini tamamiyle anladı, Avrupa devletleri de bu esrarın içinde olan fezahati layıkıyla keşf itdi. Bir takım hayalât-ı vahiye ile hukuk-ı millîyemizi ayaklar altına aldırmanız ki Cenab-ı Hakk sizin de seyyiatınızı mazhar-ı afv eylesün. Biz de fesadınızdan emin olub selameti bulalım...

Muhib-i millet

Ohannes...¹⁰⁴

Mektubun önemi aslında Ohannes isimli bu Ermeni tarafından kaleme alınmasıdır. Ohannes anlaşılabilirdiği kadarıyla Ermeni bir din adamı olup Osmanlı Devleti’nden yanadır. Mektupta Ohannes, Patrik İzmirliyan’ın Ermeni çetelerine verdiği destekle büyük bir yanlışın içinde olduğunu uzun uzadıya anlatmış ve bu gibi

¹⁰⁴ *Emniyet*, Nr.8, s.2.

hareketlerden bir an önce vazgeçmesini söylemiştir. Kısacası bu mektuptan da anlaşılacağı gibi Ermeni çetecilere destek veren iç odakların başında Patrik İzmirliyan'ın da geldiği söylenilebilir.

Berlin Anlaşmasından sonra Ermenilerin en çok oturdukları ve müstakil bir Ermenistan kurmak istedikleri topraklar, Osmanlı, Rusya ve İran devletlerinin elinde bulunmaktaydı. Ermeniler müstakil bir Ermenistan kurulmasını istedikleri topraklarda bile ahalinin çoğunluğunu Müslüman ve Türk unsurları teşkil etmekteydi. Başka bir ifadeyle bütün bu yerlerdeki Ermenilerin sayısı iki milyondan da azdı. *Emniyet* gazetesi de bu konuyu 20. sayısında şu şekilde dile getirmiştir:

“Ermenileri ele alıp da ateş-i ihtilâle dinamit ittihâz etmek İngilizlere göre bir azimet, bir maharet midir? Bir takım erbâb-ı fesadı bir ümid-i mechule düşürüp de âlem-i insaniyetin huzur ve rahatını ihlal etmek İngilizlerin indinde bir meziyet midir?”

Ermenileri aldatıp da öyle bir tevil-i emele düşürmek bir fa'ide hâsıl olamayacağını isbat edelim. Asya-i Osmaniye'de Ermenisiz bir Ermenistan teşkil olamaz. Çünkü müteferrik surette mevcut olan Ermenilerin buldukları köyler, kasabalar yarıdan ziyade İslam'dır. Bu perakende Ermenilerin yüzde sekseni de te'min-i ma'îşet için senede on bir ayı İstanbul'da, Trabzon'da, İzmir'de vesâ'ir bilâd-ı Osmaniye'de geçirirler. Köylerinde yalnız amel-i manda ihtiyarlar, karılar, çocuklar kalır. Hâlbuki Kürtler, Nasturiler vatanından bir hatve bile ayrılmazlar. Çünkü suret-i ma'îşetlerini bazı perişan medeniyetlerin hayran olabileceği kadar ce'miyetle te'min etmişlerdir.

Bedeviyâne, serseriyâne bir surette Asya cihetine dağılmış müctem'ien yaşamaya tabi'en itiyad etmemiş olan Ermeni kavminin vatan-ı kadimi var mıdır ki? O Ermeni bir Ermenistan nâmiyle tayin edebilelim ki? Bunların me'va-i asliyesi hükümet-i fer'anienin idare-i zalimesinde herc ü merc olan Afrika iklimi değil midir? İşte bu kıyas ile anlaşılır ki Londra'ya, Nevyork'a, Mencıstır'a, Bombay'a, dağılmış olan Ermeniler de Asya kıtasında mesken-i ittihâz edemeyeceklerdir?

Eğer bu muhâlât Mösyö Gladston gibi bir fiil bimecallik. Tedâbir mu'atuhânesiyle rehin-i ihtimalât farz olunuyor ise biz ona bir şey diyemeyiz. Lakin bu kadar büyük bir mu'cize kuvvetini de Mösyö Gladston'a layık göremediğimizi şimdiden beyan ederiz.

Bir defada Asya-i Osmanînin coğrafya-i hülâsasını gözden geçirelim. Bütün Ermenileri iki milyon farz edecek olsak yine bunların belki beşte biri Asya'da ictimâ'a edebilir.

Hâlbuki bu ekrâdın mülâvenetine muhtaçtır. Zira suret-i mahalliye beş yüz seneden beri Kürtlerin yed-i galebesindedir. Diyelim ki beş altı yüz bin Ermeni Asya'da ictima'a edebilsin. O kadar küçük bir cemiyete bir hükümet-i müstakile verilip de tâ Bağdat'a kadar koca bir Asya kıtasını feth-i İslamdan beri vatan ittihâz eden yedi milyona karib cengâver akvâm-ı İslamiyeyi iskat etmek acaba kabul olabilir mi?

Londra'daki Ermeni fesad komitesine Gladston cenabları güzel bir ders-i müfsidet vermiş. Demiş ki siz Avrupa devletlerini taciz etmekte devam ediniz. Bâb-ı Ali de Kürtleri Asya'dan hicret ettirmeye mecbur olur. O vakit Ermeniler de bir heyet-i ictima'îye teşkil edebilir. Ne hayal-i ham ne mecnunâne avham. Ondan da şark-ı nazâr edelim. Hükümet-i Seniyye öyle bir kal'a-i müdafasını Ermenilerin ham teklifine feda edip de şan hâkimiyetini ihlâlâ tenezzül eyler mi?''¹⁰⁵

Haberden anlaşılacağı üzere Ermenilerin nüfusu çok dağınık bir şekildedir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin hiçbir yerinde de çoğunluğu oluşturamamaktadırlar. Bu nedenle de gazete kurulması planlanan "Büyük Ermenistan" hayalinin hiçbir zaman gerçekleşemeyeceğini açıkça ifade etmektedir.

Kısacası Osmanlı Devleti'nin idaresinde yaşayan Ermeniler 19. yüzyıldan itibaren önce misyonerlerin daha sonra da Avrupalı devletlerin desteğiyle Anadolu'nun doğusunda bağımsız bir Ermeni devleti kurmayı istemişlerdir. Bunun önce fikrî hazırlık safhası tamamlanmış daha sonra da reform ve isyan gibi safhaları hayata geçirilmiştir. Oluşturulan bu Ermeni sorunu 1878 Berlin Kongresinde ilk defa uluslararası bir arenada dile getirilmiş ve Osmanlı Devleti ise, kendisine dayatılan reformları yapmayınca da ihtilalci Ermeni cemiyetleri kurulmuş ve bunlar devletin çeşitli yerlerinde isyan girişimlerinde bulunmuşlardır¹⁰⁶. *Emniyet* gazetesinin Ermeni meselesine yaklaşımı Avrupalı devletlerin kışkırtmaları sonucunda bu sorunun çıktığıdır. Yani gazeteye göre bu olayların çıkmasında birinci etken İngiltere ve diğer büyük devletlerdir. Bu devletlerin asıl amaçları da bu meseleyi kullanarak Osmanlı

¹⁰⁵ *Emniyet*, nr.20, 2 Eylül 1312 (14 Eylül 1896), s.1.

¹⁰⁶ Atilla Şehirli, "Osmanlı Devleti'nde İhtilalci Ermeni Cemiyetlerinin Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti'nin Aldığı Tedbirler", *Dünden Bugüne Türk – Ermeni İlişkileri*, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul 2003, s.263-264.

Devleti'ni parçalamak istemeleridir. Ayrıca gazete, olayların çıkmasındaki iç tahrikçiyi de açıkça Patrik İzmirliyan olarak göstermektedir. Yine bunların yanında Osmanlı Devletine, Avrupalı devletler tarafından ıslahat yapılması yönünde baskılar yapılmaktadır. Bunların yanında Osmanlı Devleti içerisinde Ermenilere çeşitli katliamlar yapıldığı ile ilgili yalan yanlış haberlerin yayılmasıyla bu konu gündemde tutulmaya çalışılmaktadır. *Emniyet* gazetesi ise bütün bu iddiaların üzerinde ciddiyetle durup bu konularla ilgili çeşitli haberler yayınlarak karşılık vermiştir.

C- İngiliz Politikalarını Değerlendirmesi

İngiltere'nin, Osmanlı Devleti ile olan ilişkileri Yakın Doğu'da önemli topraklar elde etmesiyle başlamıştır. Ticarî anlaşmalarla sınırlı olan ilişkiler 1757'de İngiltere'nin Hindistan'ı ele geçişiyle farklı bir boyut kazanarak siyasî ve stratejik bir önem oluşturmuştur¹⁰⁷. Yani Osmanlı Devleti bu dönemde neredeyse Hindistan'a kadar uzanan hem kara hem de deniz yollarına sahip bir imparatorluktu. Bu nedenle de İngiltere Osmanlı Devleti ile iyi ilişkiler kurma yolunu tercih etmiştir. Bunun yanında, İngiltere'nin, 19. yüzyılın büyük bölümünde Osmanlı yanlısı bir siyaset izlemesinin diğer bir nedeni de Rusya faktörüdür. İngilizler, Rusya'yı tehlikeli bir güç olarak görüyorlar ve Moskova'nın sıcak denizlere yayılma stratejisini kendi çıkarları açısından endişe ile izliyorlardı. Rusya'nın bu hedefinin engellenmesinin en etkili yolu ise, Osmanlı'nın Rusya karşısında desteklenmesiydi. İngiltere için Osmanlı, Kuzey Asya'daki Rus nüfuzu ile güneydeki kendi etki alanı arasında iyi bir tampon bölge veya ayırıcı duvardı. Bu düşünceyle İngiltere, yüzyılın ortalarından itibaren bu yönlü bir strateji izlemeye başladı. Aynı zamanda Fransa'yı da yanına alarak, Osmanlı'nın yanında Rusya'ya karşı savaşa bile girdi: 1853-1856 yıllarındaki Kırım Savaşı, İngiltere, Fransa ve Osmanlı ittifakının Rusya'ya karşı kazandığı bir mücadeleydi¹⁰⁸. Ancak 1870'lere gelindiğinde İngiltere'nin stratejisi ciddi bir biçimde değişmeye başladı. İngilizler, Osmanlı'yı Rusya'ya karşı ayakta tutma politikasından

¹⁰⁷ Mithat Aydın, "İngiliz-Rus Rekabeti ve Osmanlı Devleti'nin Asya Toprakları Sorunu (1877-1878)", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, XV / 38, Erzurum 2008, s.255.

¹⁰⁸ Uçarol, s.205.

yüzyılın sonlarına doğru vazgeçerek, Osmanlı'yı parçalayıp paylaşma planları yapmaya başladılar.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından Osmanlı ordusu büyük kayıplar vermiş, Ruslar Kars, Ardahan ve Batum'u işgal etmişlerdir¹⁰⁹. Balkanlar'da ise İstanbul yakınlarına kadar ilerlemişlerdi. Bunun ardından imzalanan Ayestefanos Anlaşması ile de Rusya'ya çok büyük imtiyazlar tanınmış ve işgal edilen bölgelerin bir kısmını da Rusya'nın yönetimine bırakılmıştır. Başta İngiltere olmak üzere Avrupalı güçler bu anlaşmadan büyük rahatsızlık duyarak Rusya'yı Berlin Konferansı'na katılmaya zorlamışlardır. Bu konferans sonucunda kabul edilen Berlin Anlaşması (1878) İngiltere ve Fransa'nın "Osmanlı'yı ayakta tutma" stratejisinin artık tarihe karıştığını bir göstergesidir.¹¹⁰ Berlin Anlaşması ile Osmanlı Devleti tarihinin en büyük toprak kayıplarından birini yaşadı. Kars, Ardahan ve Batum Rusya'ya bırakılırken, öte yandan, Balkanlar'da da Osmanlı toprakları adeta "dağıtıldı" ve Sırbistan, Romanya, Bulgaristan, Karadağ gibi devletler meydana getirildi. Bosna-Hersek ise Avusturya-Macaristan'ın işgaline bırakıldı¹¹¹. Kısacası İngiltere ve Fransa, Osmanlı'nın parçalanmasına ön ayak olmuşlardı. Nitekim 1878'den sonra İngiltere'nin stratejisi çok açık bir biçimde Osmanlı'yı parçalamaya yönelikti. 1882 yılında bir Osmanlı toprağı olan Mısır'ın, İngiliz orduları tarafından işgal edilmesi bunun en açık örneğidir. Bundan sonraki dönemde İngiltere sürekli Osmanlı aleyhtarı bir politika izlemeye devam etmiştir. Daha sonraları İngiltere-Fransa ittifakı ile Rusya'nın, 1907 yılında, bir araya gelerek "Üçlü Antant"ı kurmaları ise, İngiltere'nin Osmanlı'yı parçalama konusunda Rusya ile aynı fikirde olduğunu açıkça gösteriyordu. *Emniyet* gazetesi İngilizlerin bu politikalarından yola çıkarak İngiltere'nin Osmanlı Devleti üzerindeki emellerini daha ilk sayısında bahsetmiştir; İngilizler'in 19. yüzyılın başından itibaren yürüttüğü Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü koruma politikası artık değişmiş özellikle de Berlin Kongresinden sonra Osmanlı Devleti'nin toprakları üzerinde kendisi için önemli bölgeleri belirlemiş ve

---

¹⁰⁹ Mithat Aydın, s.277.

¹¹⁰ Uçarol, s.356.

¹¹¹ Aynı eser, s.357.

buraları işgal etmiştir. Yani, bir nevi Osmanlı'nın parçalanmasına kendisi ön ayak olmuştur¹¹².

Emniyet gazetesi, İngilizlerin izlediği bu politikalar ile ilgili verdiği haberlerde, özellikle, Mısır sorunu üzerinde durmuş ve İngiltere'nin Mısır'da uyguladığı istibdat yönetimini “*Mısır'da İngiliz İstibdatı*” başlıklı makalesinde dile getirmiştir:

“Bu günlerde aldığımız Mısır gazetelerinde kemâl-i istiğrâb ve teessüfle okunduğuna nazâran İngilizlerin oralarda ettikleri seyyiâtı bir ücreti husûsiye mukâbilinde ahâliye hasenât göstermek gibi meslek-i menâfiaperestiyi irtikâp eden bazı gazeteler müstesnâ olmak şartıyla, hukûk-ı ahâliyi ve menâfi’ vatanperverâneyi her türlü istifadeye tercîh ile meslek hakperestânede bulunan cerîdelere devâiri resmîyeden katıyen havâdis verilmemesi için her türlü tedâbîr-i mânâya şitâb eylediği gibi mesele-i memnûniyeti bir kisve-i meşrûriyete büründürmek hülyasıyla da zavallı cerîdelerin âmâl-ı hakşinâsâneleri dairesinde istihsâl edebildikleri havâdisi gûya hükümet aleyhine kasden yazdıkları cihetle tahdiş-i izhâne sebebiyet verdiklerini serrişte ittihâz eyledikleri istidlâl olunuyor.

Britanya'da, İrlanda'da, Mısır'da, Hindistan'da vesâir müstemlekâtta İngilizlerin ittihâz etmiş oldukları meslek-i idâreyi hakkıyla tettebbu edenlerin malûmu olduğu vechile şöhret-i hakkâniyeti bazı sadedilâne zamanın beynine yerleşmiş olan bu hükümetin idaresi esaslı olmaktan ziyade umumen menfaatperestânenin emvâc-ı keyfiyesine tâbi olup bir yerde beyaz renginde tefsîr olunan bir kânûniye veya usûl-i idâreye, diğer bir yerde bilakis siyah diye mânâ verilegeldiği ve bu tefsîr ve mânânın adil ve hakkâniyete muvâfik olduğuna da hiçbir lüzûm görülmediği halde istibdât ve tagallup sâikasıyla yine bir takım talilât-ı gayr-ı makûle taharri ve serdini ihtiyâr eylemektedir.

Mesela Hindistan'da adi bir kabâhate mukâbil koca bir vucût-ı beşer-i insaniyetin kabul edemeyeceği bir sûret-i vahşiyânede diyâr-ı âdeme gönderme şitâb ederler.

Bu fazîha neticesinde de “Ne çare. Vahşet-i abâd olan Hindistan ahâlisi başka türlü zabt u rabt altına alınmıyor ki.” Diyerek icrâât-ı vahşiyânelerini de bir sûret-i meşrûriyete sokmak isterler. Delîl-i bâide ne hacet. Bu hafta nazâr-ı mutâlaamızdan geçen Mısır

¹¹² *Emniyet*, nr.1, s.1-2.

gazeteleri diyorlar ki: Londra'da bile vucûdu nadir olmayan eşkiya gürûhundan Mısır'da bulunan bir takım bîcâreleri Nemrûdâne bir cezâ olmak üzere istibdât ateşleri içinde diri diri yakıyorlar.

Bu zâlimâne mücâzetin İngilizler tarafından verilen emr u karar üzerine emr u icrâ edildiği evrâk-ı resmîye ile sâbit olduğu halde yine İngilizler fikir istibdârından ayrılamayarak bu gibi icraât-ı müessireyi âdilâne bir muâmele sûretinde göstermek kasdıyla, güya bir harabeye ilticâ eden eşkiyâ üzerine asker tarafından edilen ateşten şakîlerin cephânesi ateş aldığı sırada ilticâ ettikleri harabenin de yandığını ve bunlara ne hükümetin, ne de memûrların bir sûikastı bulunmadığını söylemekten, ilân etmekten çekinmemişlerdir.

İngilizlerin hilâf-ı hakikat tercîh husûsundaki mahâret ve iktidârlarını teslim etmekle eşkiyâ meselesindeki tâvîl de pek büyük bir hata irtikâp ettiklerini de iddiadan kendimizi alamayız. Çünkü cephânenin ve müteâkiben harabenin asker mermiyâtından ateş aldığını hüküm vermek icâp ederse o halde eşkiyânın da o ateş cansûzun tesîrine tahammül edemeyerek askere teslim-i nefis etmesi lâzım geldiğine kanâat etmek zarûridir.

İngilizlerin asıl maksadı merbût oldukları zincir-i istibdâtı kuvvetleştirmekten ibâretir. Zira eşkiyâyı derdest edip kânun dâiresinde muhâkemelerini icrâdan sonra idamlarına hüküm vermek husûsunda vakit zâyî etmekten ise yarım saat zarfında izâle-i vucûtları elbette daha münâsîp ve muvâfık görülmüştür ki bu sûreti kendilerinin ücretle taraftarı olan bir iki gazete ile de neşr ettirip nefreti umûmiyeden kurtulmak lüzûmunu düşünmüşlerdir.

İngilizlerin bu gibi ef'âl ve harekâtı pek de nâdirü'l vukû' değildir. Cins-i amele göre her saat fâcialı bir ceza tertîp olunur. Hatta geçen sene Mısır'da kolera hükümfermâ olduğu hengâmede vukû' bulan bir hâdiseyi beyân ile hurûç ettiğimiz mevzû' bahse rucû edeceğiz. Hat-ı Mısıriye'de kolere hastalığı münteşir olduğu esnâda Kahire'de hakikaten mecmu' ulûm-ı âliye olan (Câmiu'l-ezher) talepe efendilerinden biri fucâten vefat eder. Umûr-ı sıhhiyede bile icrâyı istibdâtı bırakmayan İngiliz memûrlarının zulmünden zâten (İllâllah) demekte olan talepeden bir ikisi kısmen musâbîn hakkında icrâ edilmekte olan sûi-muâmeleden ve kısmen dahi na'sın câmide ibkâsından veyahut velevki müstebidâne olsun müttehiz olan tedâbîr-i sıhhiyenin âdem-i icrâsından hâsıl olacak muzarrat-ı umûmiyenin derecesini takdîrdeki aczlerinden nâşi nasılsa mevta-yı teslimde tereddüt ettiklerinden Mısır'ın yeni Firavunluğunu iddia etmekte olan İngiliz memûrları bu tereddütü bir isyân şekil ve kıyâfetine sokarak kuvâ-yı askerîye ile Câmiu'l-ezher'in etrafını ihâta ve içinde bulunan

talepelerin bir kaçını telef edip câmi'in kapı ve pencerelerini de hurdahâş ettikten sonra mevtayı da bir kahr-ı müstebdâne ile kaldırmışlar ve bu kadar ile de iktifâ etmeyerek talepenin bir miktarını hapis ettikleri gibi kısm-ı azamını da tard ve tebît eylemişlerdir.

Lakin bizce bu meselede asıl mûcib-i teessüf-i azîm görülen bir nokta var ise de her türlü taarruzdan ma'sûn olan bu beyt-i ilahiye bu Kâbe-i ulüvv tahrîbe, talepe efendileri de tahkîre alet olanlar Ahmet, Muhammed, Ali esmâ-i muhteremesini taşıyan bir takım İslâmlardan ibâret bulunmasıdır. Daha garibi de bu şerrü'n-nâs muzarrat pîşelerin hizmeti fedâkârânelerine, mükâfatan İngiliz nişânlarıyla taltîf edilmesidir.

İşte İngilizlerin hakkâniyet ve adaleti bu merkezdedir. Bu hakikatı hangi gazete yazar ise o gazete İngiliz zimâmdarânenin menfûru olur. İstibdâta dâir bir takım talîlâtı kâzibe icâdına çalışan gazeteler ise himâyet sahâbına şâyân görülmüyorlar. Fakat beliyeye-i istibdât bu derecede kalmaz. Kendi taraftarı olan gazetelerin terakki ve intişârı için her türlü zulüm ve istibdât ile ötekilerin mahvına çalışmaları da pek çok zaman sürmez ümidindeyiz.”¹¹³

Makalede de açıkça dile getirildiği gibi İngilizler Mısır'da tam anlamıyla bir istibdat yönetimi kurmuşlardır. Özellikle de İngiliz taraftarı olmayan gazetelere sansür uygulamışlar ve bu şekilde Mısır'da yapılan zulümlerin duyulmasına engel olmuşlardır. Hatta İngilizler bu baskıcı yönetimini o kadar abartmışlarki bu durumu, makalede verilen bir örnek açıkça ortaya koymaktadır. Bu örneğe göre; Mısır'da kolera salgını olduğu zaman bir müderris vefat eder. Daha sonra ise öğrencileri bu müderrisin cenazesini kaldırmak için camide toplanırlar. Ancak İngilizler bu masumâne hareketi sanki kendilerine burada bir isyan bayrağı açılıyormuş gibi algılamışlar ve kalabalığın üstüne ateş açıp birkaç öğrenciyi öldürmüşler, geri kalanları da tutuklamışlardır. Bunlar yetmezmiş gibi bir de camiye tahrip edip harabe haline getirmişlerdir.

İngilizlerin Mısır'da kurdukları bu istibdat yönetimi tabi ki Mısırlıları da canından bezdirmiştir. Bu nedenle de Mısır'da bir takım millî kıpırdanmalar görülmeye başlamıştır. Bu konuyu gündemine alan *Emniyet* gazetesi ise “İskenderiye'den Yazılıyor” başlıklı haberinde *Nevyork Herald* gazetesinin İstanbul muhabirinin 1896 yılında Mustafa Kemal Paşa adlı bir kişiyle yaptığı mülakâtı

¹¹³ *Emniyet*, n.55, s.4.

yayınlamıştır. Mustafa Kemal Paşa, bu mülakâtta, bu bölgede olan olayları değerlendirmiş ve yaşanan olaylarda halkın tamamen haklı olduğunu İngilizlerin Mısır'da tam anlamıyla bir baskı ve zulüm rejimi kurduklarını ve bunun da artık bölge halkının canına tak dediğini söylemiştir. Ayrıca Paşa, İngilizlerin bu zulümlerini yaptıkları çeşitli entrikalarla sakladıklarını söyleyerek İngiltere'nin Mısır politikasını açıkça eleştirmiştir¹¹⁴.

Gazete İngilizlerin Mısır'da yaptığı baskı ve zulümleri yayınladığı haberlerinde bu şekilde dile getirmiştir. Ancak İngilizler yalnız Mısır'da değil diğer İslam coğrafyalarında da buna benzer bir politika izlemektedir. Bunun en önemli örneği İngiltere'nin sömürgesi olan Hindistan üzerinde uyguladığı politikalarda görülmektedir. Özellikle de Avrupalı gazetelerin İngiliz menfaatine yönelik yaptıkları haberler, *Emniyet* gazetesinde eleştirilmiş gerçeğin Avrupa gazetelerin yazdığı gibi olmadığı açıklanmıştır¹¹⁵. Gazete, bu konu üzerine 51. sayısında başka bir gazeteden alıntı yaptığı Hariciye ana başlığı altında “*İngilizlerin Hindistan İdaresine Bir Nazâr*” adlı makaleyle gündeme getirmiştir. Makalede İngilizler Hint Müslümanlarını katledip daha sonra ise basına ve devlet memurlarına baskı yapıp bunların duyulmasını engellemeye çalışmışlardır. Ayrıca gerçekleştirdikleri bu katliamların sorumlusu olan İngiliz askerlerini de yaptıkları sözde tahkikatlar ile suçsuzmuş gibi göstermişlerdir¹¹⁶. İngilizler Hindistan'da uyguladıkları bu zulümlerin yanında bir de bölge halkını çeşitli yalanlar uydurarak soymaktaydılar. *Emniyet* gazetesi bu konuyla ilgili de “*Hindistan Kâht, Galâ ve İllet Vebası Yahut İngiliz Memurlarının İrtikabâtı*” başlıklı haberiyle gündeme getirmiştir. Haberin içeriği şu şekildedir:

“Epeyce bir zamandan beridirki evrâk-ı havâdis sütunlarında Hindistan'da kâht ve galâ ve illet-i vebâ” ser levhaları altında birçok havâdis okunmaktadır. Halbûki havâdis-i mezkûrenin kâffesi İngiliz menâbi-i resmîyesinden tereşşuh eden ihbara müsteneden yazılmakta olması ve İngilizler ise kendilerine ait mesâil ve musâibi inzârî âlemden mümkün olduğu kadar saklamak, onları hafif ve ehemniyetsiz göstermek husûsunda pek ziyade ilzam eylediklerinin malûm bulunması

¹¹⁴ *Emniyet*, nr.42, s.3-4.

¹¹⁵ *Emniyet*, nr.51, 15 Kanun-ı Evvel 1312 (27 Aralık 1896), s.2-3.

¹¹⁶ Aynı yer.

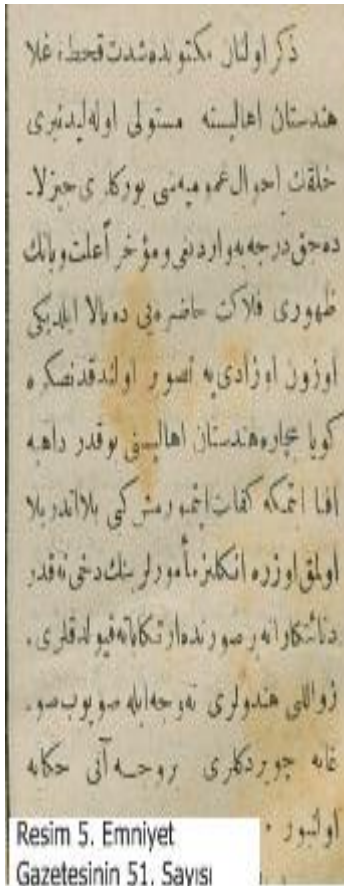

mülâbisesiyle kıta-i meskûrede hüküm fermâ olan bu iki dâhiyenin derece-i hakikiyesi anlaşılacak üzere Newyork Herald gazetesi (Bombay)a bir muhbir-i mahsûs göndermiş ve birinci defa olarak aldığı mufassal mektubu son nüshalarının biriyle neşr etmiştir.

Zikrolunan mektupta, şiddet-i kaht-ı galâ Hindistan ahalisine müstevli olduğundanberi halkın ahval-i umûmiyesi yürekleri hızlatacak dereceye vardığı ve muahheren illet-i vebânın zuhûru felâket-i hazırayı da belâ eylediği uzun uzadıya tasvîr olunduktan sonra güya biçâre Hidistan ahalisini bu kadar dâhiliye-yi efna etmeye kifâyet etmiyormuş

gibi belâ ender belâ olmak üzere İngiliz memurlarının dahi ne kadar denîyetkârâne bir surette irtikâbâta koyuldukları, zavallı Hinduları ne veçhile soyup soğana çevirdikleri berveçh-i ati hikâye olunuyor. Ahaliden birinin hastalandığı haber alınır alınmaz vevki vebâ illeti ile musab olduğu tahakkuk etmemiş olsun sıhhiye dairesinin emri altında bulunan polisler, belediye memûrları, sıhhiye müfettişleri derhal hastanın bulunduğu hâneyi abluka altına alarak ve hastayı ister istemez bu iş için kullanılan husûsi bir arabaya koyarak hastaneye nakil ederler. Şu muâmele sûret-i zâhirede kâide-i ihtiyâtiyeye pek muvâfık görülür ise de işin iç yüzüne yani Hindistan gibi mezâhib-i muhtelif erbâbına merkez-i ikâmet olan bir memlekette bu misüllü tedâbîr bahânesiyle o memûrların, o polislerin suret-i gayr-ı meşrû'da ne kadar paralar koparmakta olduklarına bakılırsa yukarıdaki tedbîrin tahtında müstetir olan "hüve" zamirinin hangi sü-i istimâl kelimesine râci olduğu anlaşılır değil mi?

Hâlbuki Hindistanın asıl "Hindu" nâmu verilen "mecûz" sınıfı ölüme razı olurlar da, hastalandıkları vakit aileleri halkı yanından ayrılmaya bir türlü razı olmazlar. Bundan başka hânelerine mezhebdaşlarından mâada kimseyi ne kabul ederler ne de esâs-ı beytiyelerine yabancı eli sürdürürler. Bunların en ziyade güçlerine giden şey, familyaları yanına yabancıların girmesidir. İşte Mecusilerin şu yoldaki akâid-i mezhebiyelerine vâkıf olan sıhhiye, belediye, polis memurları da en ziyade mecûz hânelerinde illet-i vebâ, en doğrusu maraz-ı cevâ' uğrayan kimselerine deva aramayacağı gitmektedirler. Şimdi bu babta polislerin sıhhiye, belediye

Resim 5. Emniyet
Gazetesinin 51. Sayısı

memurlarının işleri güçleri alâ's-seher Hint ve mahallelerine yayılarak hânenin zinet-i harbiyesinden mangır sahibi olduğunu teferrüs eyledikleri Mecusilerin kapısını dak etmek ve hâne derûnunda ve vebâya tutulmuş bir hasta bulunduğu ihbar olduğundan bahisle hastahâneye götüreceklerini, hâne ve mevcut eşyayı mezât taaffün eczâ ile tathir eyleyecelerini söylemekten ibârettir. Sahib-i hâne olan bîçâre Hindu ise her ne kadar ailesi halkından kimsenin hasta olmadığını mısran beyan ederse de için oraya dikilmiş olan İngiliz memûrları hiçbir söze kanâat ederler mi? Nihayetü'l-emr çâresiz kalan Hindu en müessir çare olan kisesine davranıp memûrların gönlünü hoş ederek def-i belâyı vebâya çaresâz olur. İşte bu ve buna mümâsil birçok su-i istimâlât ve irtikâbât vukû'a geldiği ve bu vesile ile pek çok paralar alındığı birkaç memûrun huzur-ı mahkemede icrâ kılınan muhâkemâtı netâicinde tamamıyla meydana çıkmıştır.”¹¹⁷

Anlaşıldığı üzere İngiliz memurları halkı hasta olmadan hastaymış gibi gösterip daha sonra da çeşitli dalaverelerle halktan para koparmakta ancak halk ülkede uygulanan istibdat yönetimden dolayı sesini çıkaramamaktadır.

İngilizler Mısır, Hindistan gibi yerlerde uyguladıkları politikalarını tabi ki Osmanlı Devleti'nin diğer bölgelerinde de uygulamaktadırlar. Buna en güzel örnek, daha önce de bahsedildiği gibi, İngilizlerin Girit İsyanında bile parmağının olmasıdır. *Emniyet* gazetesi ise Girit İsyanında İngiliz parmağının olduğunu şu sözlerle dile getirmiştir : “*Asya-i Osmanî meselesine müteakib zuhûr eden Girit isyanı, şüphesiz ki şark müşviki olan İngiltere'nin eser-i tahrikidir. Zâten Osmanlı idare-i dâhiliyesinde sükûn ve arayışın devam etmemesi İngilizlerin öteden beri iltizam ettiği meslek icabındandır.*”¹¹⁸ Şeklinde bir yorum yapmış ve Girit olaylarında İngiliz tahriki olduğunu iddia etmiştir.

İngilizlerin İslam coğrafyasında izledikleri bu politikalarının yanında kendi coğrafyalarında da buna benzer politikalar izledikleri iddiası *Emniyet* gazetesinde yer almıştır. İngilizlerin kendi coğrafyasında uyguladığı baskı politikasının en iyi örneği ise İrlandalılar üzerinde kurduğu baskıdır. Gazete, bu konuyu “*Zavallı İrlandalılar İngiltere'nin idare-i müstebdâne ve tazyikât-ı mathutmânesinden inleyüb duruyorlar. İrlanda vatanperverleri yalnız hasm-ı hürriyetleri olan İngiltere idaresi aleyhine*

¹¹⁷ *Emniyet*, nr.51, s.4.

¹¹⁸ *Emniyet*, nr.5, s.4.

kıyam itdirirler. Bunlar Avrupa matbu'atının nazâr-ı dikkatini celb etmektedir. İngiltere bir sürü katl, cinayet cem'iyetlerini himaye ediyor. Mu'avenet gösteriyor."¹¹⁹ İfadesiyle yayınlamıştır. İngiltere anlaşıldığı üzere dünyanın diğer bölgelerinde uyguladığı politikalarını aynen kendi coğrafyalarında da uygulamaktadırlar. Bunun da en açık örneği, yukarıda zikredilen, İrlanda sorunudur.

Kısacası *Emniyet* gazetesi İngiltere'nin bu dönemde uyguladığı politikaların tamamen Osmanlı Devleti aleyhine olduğunu yani yüzyılın ilk başlarındaki Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü koruma politikasından vazgeçtiğini ve devletin içerisindeki, kendisi için önemli olan Kıbrıs, Mısır gibi topraklarını işgal ettiğini ve Osmanlı coğrafyasındaki ayrılıkçı hareketleri de desteklediğini ileri sürmüştür. Ayrıca, yine gazete, bazen İngilizlerin Osmanlı Devleti'nin lehinde gibi görünen politikalarında bile aslında Osmanlı Devletini değil kendi çıkarlarını muhafaza etmek için bu yolu izlediğini de söylemektedir.

---

¹¹⁹ *Emniyet*, nr.27, s.4.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONULARINA GÖRE GAZETEDEKİ HABERLERDEN SEÇMELER VE FİHRİST

A-Girit İsyanı

Nr.5, s.4 / İmzasız / Hamburg Gazetesinden Alıntı:

Girit hadisesi hakkında Prens Bismark naşir-i efkârı olan *Hamburg* gazetesi diyor ki: Asya-i Osmanî meselesini müteâkıb zuhûr eden Girit isyanı şüphesiz ki şark müşviki olan İngiltere'nin eser-i tahrikidir. Zaten Osmanlı idare-i dâhiliyesinde sükûn ve asayiş devam etmemesi İngilizlerin öteden beri iltizam ettiği meslek icabındandır. Çünkü Avrupa devletlerinin İngiltere menâfi'ne muvaffak bir politikaya hizmet etmeyeceğini Lord Salisbury kabinesi gördükçe Osmanlı memâlikinde her nasılsa bir ihlâl-i idarenin zuhûruna vasıta oluyor ve şu hareketle Düvel-i Muazzamayı Devlet-i Âliye'nin umur-ı dâhiliyesine müdahaleye mecbur ederek maksad-ı menfaatperistanesini te'mine çalışıyor. Zira İngiltere nüfuzunun idare-i Osmaniye'de kuvvetle cari olmasını teyid edecek başka bir sebep bulunmuyordu. Lakin Avrupa siyasîyunu bu esrara çoktan biri vâkıf olduğu cihetle Devlet-i Âliye umum devletlerin emniyet-i umumîyesini kazanmıştır. O halde Asya-i Osmanî meselesini bir kuvve-i sallamaya rabt eden Osmanlı diplomatlarının Girit hadisesinde dahi İngiliz tahrikâtına galib geleceği güya ümid olunuyor.

Nr.6, s.4 / İmzasız / Hariciye:

Girid'de zuhûr iden inhilâl-i asayişin kariben teskin ve ta'diline Devlet-i Âliyye tarafından ihtimam idilmeyecek olursa Yunan hükümetinin bu meseleden dolayı mes'ul tutulmaması hakkında Atina'da Düvel-i Muazzama süferasına bazı tebligat icra idildiği istihbarat-ı ahiredendir. Zaten Girid İsyanı Yunan Devleti'nin eser-i tahrikiyle zuhur itmemiştir ki Atina mehafil-i siyasiyesinde mes'uliyeti icab eylesün! Bu teşvik rüzgârının garb cihetinden estiğini bütün dünya tasdik etmiştir.

Fakat himaye-i insaniyetkâraneye bir vecihle kesb-i istidâd edemeyen Girid cezaresi Hristiyanlarına bu derece müzaherâta layık değildir. Çünkü fesad ahlakı bu cezire hakkında hitam olmuştur. Taassub, cehalet istibdad tamamıyla bu ahalinin fitratında nihayet bulmuştur. O halde bunları himaye etmekten şehre etmek daha münasip olur sanırız. Yunan Devleti'nin Girid hadisesine dair iltizam eylediği bi-arafane mesleği Atina matbuatı meyanında Mösyö Trikopî tarafdarı olan bazı gazeteler ideyor. Hadisenin zuhurunu müteakib Yunan filosunun Girid sularına hareketi Atina siyasiyunu beyninde karargir olmak derecelerine gelmiş ise de Rusya Fransa sefirlerinin muhalefeti üzerine Yunan diplomasi de fikr-i muavenetden vazgeçmişlerdir. Trikopî cenablarının esasen Giridli olmasından dolayı bu mütalaaya hıdmet itmesi şayan-ı istiğrab addolunamaz imiş! Girid Vukuatı'na Avrupa devletlerinin asla müdahale itmeyecekleri cereyan iden muamele-i resmîyeden istidlal olunuyor. Bu mesele hakkında Düvel-i Muazzama beyninde virilen kararın bi-araflık politikasını muhafazadan ibaret olduğu Almanya matbuatı tarafından te'yid idiliyor.

Rusya'nın Der-Saadet Sefareti'nden Bâb-ı Âli'ye idilen ihtarat-ı dostanede Girid meselesinin tûl müddet uzadılmayub bir suret-i adilâne ile neticelendirilmesi tavsiye edilmiştir. Bunun üzerine hadise-i malumenin başka bir renk kesb itmiş olduğuna delalet idebilecek sükûn ve asayiş bir dereceye kadar rü-nüma oluyor. İngiltere siyasiyunu ise Rusya'nın Devlet-i Âliyye-i Osmaniye ile hâsıl itdiği münasebat-ı dostaneye helal getirmemek maksadıyla Girid meselesine kat'iyen karışmamak fikrinde bulunduğunu göstermek istiyormuş. Bize kalırsa İngiltere siyasiyununun bu mütalaası Hükümet-i Osmaniye namına cidden dostane ve insaniyetkârane bir muamelenin en kuvvetlisidir!

Nr.10, s.4 / İmzasız / Hariciye:

Evet, Hükümet-i Osmaniye yalnız düvel-i fehime süferasının müracaatına müsteniden değil bilhassa asâyîş-i dâhiliyesini muhafaza fikrine istinâden Girit erbâb-ı isyanının harekât-ı vahşiyânesini mazhar-ı afv idüb millî bir meclisin

ictima'ını, Halepa Kararnâmesi'nin de mevki-i icraya vaz'ını emr etmiş ve bu tedbir ile Avrupa'nın muvazene-i sulhiyesini muhafazaya hıdmet eylemiştir.

Ancak Girit palikaragilleri? Devlet-i Osmaniye'nin o kadar müsaadâtına kanaat etmeyip de Sisam adası gibi bir muhtariyet-i idareyi veyahud Girit'in Yunanistan ile ittihadını ısrar edecek ve daha doğrusu İngiliz tahrikâtı ile yine bir takım bagıyyâne harekâta kıyam eyleyecek olursa o halde Osmanlı hükümeti de vazife-i hâkimiyetini vekayeten Girit Hristiyanlarını te'dibe mecbur olmaz mı?

Avrupa'da devamı arzu olunan muvazene-i müsâlimet-i hâlel-pezir itmemek maksadıyla Devlet-i Osmaniye'nin Girit hadisesine bir hüsn-i hatme virdiği nazâr-ı memnuniyetle görülüyor. Meyl-i fesad ile perverde olan bu cezire ahalisi şayed fikr-i isyanda sebat edecek olurlarsa o halde zaten Avrupa devletlerinin nefretini celb eden Giritlileri Hükümet-i Osmaniye mutlaka bir te'dib-i siyasî ile ıslaha mecbur olacaktır. Zira bu kadar imtiyazât-ı müsaadekâranenin kadr ve kıymetini bilmeyen erbâb-ı isyanın siyaseten te'dibi umum düvel-i muazzama nezdinde tekerrür edeceği cihetle Osmanlı hükümeti de teskin-i isyandan men' olunamayacaktır ve belki her bir devlet bu meselede Bâb-ı Âli'ye her türlü muavenetden girü durmayacaktır.

Nr.11, s.4 / İmzasız / Hamburg Gazetesinden Alıntı:

Zât-ı celil sadrazamının Girit ihtilali'ne dair birkaç gün evvel düvel-i muazzama süferasına verdiği beyânnamede muharrer olan izâhat Avrupa mehâfil-i siyasiyesini kemâl-i ehemmiyetle işgal eylemektedir.

Arnavud anâsır-ı İslamiyesi'nin bir daire-i ittihadı sevk olunması maksadının izâhına dair Prizrin'den mufassal bir mektub aldık. Lakin sahib-i imzayı tanıyamadığımız manasıyla neşrine de cesaret idemedik. Zira mündericât-ı hukuk-ı İslamiye nokta-i nazarından mühim olmakla beraber biraz da mübalağalı göründü.

Girit'in garb cihetlerindeki usahet-i mefseded sıfatı güya daire-i itaate celb etmek üzere Hanya'dan giden otuz Hristiyan mebusundan ibaret bir heyet erbâb-ı fesadın teskin ve ta'dil-i efkârına hıdmet edeceği yerde bilakis fesade-i bagıyyeyi

tahrik ve teşci' eylediği resmen sabit olmuştur. Bu da Rum matbuatına kuvvetli bir medâr-ı şikâyet addolunur ümidindeyiz. Çünkü Girit Hristiyanlarının mezâlim-i gaddarânesini ahali-yi İslamiye'ye azv ve isnad itmek Yunan hayalperestânı için en ehemmiyetli bir sermayedir.

Hâlbuki İslam milletine mensub olan en adi bir ferd bile bir vatandaşına mukabele mecburiyet-i kat'iyyesini görmeyince bu gibi ihtilale bais olacak cinayeti irtikab etmediğini umum cihan-ı medeniyet tarihleri tasdik ider sanırız.

Atina'da bulunan ihtilal komitesi Yunanistan'ın her tarafından gelen millet-i fedailerini, Girit'e sevk itmek hususunda gayet ihtiyatkârâne hareket ideyormuş. Çünkü Yunan gemileri bu sırada Girit'e silah, cephane, erzak gibi mühimmat-ı harbiye nakliyle meşgul imiş. Bu nakliyat biter bitmez sevkiyata mübaşeret idilecekmiş. Ne güzel hulûs-ı niyet.

Girit erbâb-ı ihtilaline Bâb-ı Âli'den verilecek müsadaat ve imtiyazata güya Hanya ve Kandiye ahali-yi İslamiyesi mani' olmak tasavvurunda imişler. Hatta zat-ı hazret-i padişahiye bu madde hakkında bir istirhamnâme takdim ile istida'ları rehin-i is'af buyrulmadığı halde Fransa himayesine iltica edeceklerini de arz eylemişler.

Ne kadar da mübalağa perdazâne? hayâlat Girit İslamlarının Hristiyan ihtilalperverlerinden gördüğü mezâlim-i vahşiyâne avâzeleri küre-i zeminin nokta-i muntehâsına kadar aks eylediği ve bütün dünya nazarında Girit Hristiyan unsurunun engizisyon zalimesine rahmet okutacak derecelerde efrâd-ı İslamiye hakkında irtikâb-ı fezâhat ettiğine kanâat-i kâmile husule geldiği halde Atina gazetelerinin yine kendi evham ve hayalinden bahsetmesi pek açık bir arıza-i hayalperestânedir.

Osmanlıların dinen ve siyaseten melce ve melazı zat-ı akdes-i hilâfetpenâhidir. Fransa himayesine ilticaya neden mecbur olsunlar? Girit İslam halkının Hristiyanlara verilecek imtiyâzâtı sayesinde kesb-i huzur, temin-i istirahat edecekleri aşikâr olduğu halde o müsadaatın aleyhinde bulunacaklarına Yunan efkâr-ı müfritasından mâ'ada acaba kim inanır?

Böyle sırf hayali lafz-ı fikirle Yunan efkâr-ı millîyesini beyhude yere heyecana getirmekden ne istifade idilir?

Cihan-ı medeniyetin bildiği bir hakikati suistimal idüb de hayalperestâne bir takım fikirlerle milletine hıdmet itmek tasavvurlarında bulunanların haline de istikbaline de teessüf ederiz.

Matbuat-ı medeniyenin şanı her bir maddeyi hükm-i zamana göre doğru düşünmekden, icab-ı hale göre doğru söylemekden ibaret olmasa biz de bildiğimiz hakayıktan bahs ile Yunan muharrirlerine mukabeleden aciz kalmayız. Lakin bir faide-i ciddiye hâsıl edemez fikriyle sükût duruyoruz.

Nr.12, s.4 / İmzasız / Hariciye:

Hamburg şehrinde neşr edilen *Omuniya?* namında Yunan gazetesi muharreri Kala Anti'nin Girit erbâb-ı isyanı hakkında Avrupa diplomatlarına gönderdiği mütala'anâmenin mündericâtına Almanya matbu'atı şiddetli itiraz ederek diyor ki: *Omuniya?* muharrerinin hayâlhanesinde tasvir eylediği mütala'anâme sırf garazkârane ve fesad-ı haviyâne bir zeminde tertib olunduğu cihetle Almanya'da değil cihan-ı medeniyetin en tenha bir köşesinde bile nazâr-ı itibara alınmak te'sirini hâiz olmaz. Çünkü hakkâniyete kıtben muvaffak değildir. Mütala'anâmenin bir fıkrasında denilmiş ki "Rusya'nın vaka'-i şarktaki menâfi'i müstakbelesinde muhalif hareket etmek her bir devlet için elzemdir. Bu cihetle evvel emirdir ki Bulgaristan yarımadasında ki hukuk-ı siyasiyenin ve ba'de Asya-i Osmanî meselesine ta'alluk eden müdahalesinin refât-ı hassa-i ittifak hükümetlerine tavsiye ederim. Hâlbuki esasen bu mütala'a mahz-ı hatadır. Zira ittifak devletleri kendi hukukunu İngiltere menâfi'ina tercih etmeye mecbur olduğu gibi öyle bir gazete muharrerinde efkâr-ı siyasiyesine muhtaç değildir. Bilakis bizim bu babda beyan eylediğimiz mütala'atı nazar-ı itibara almaya Almanya'da intisar eden taraftar bir gazete bir dereceye kadar mükelleftir.

Avrupa devletleri Giritlilerin hatırına ri'ayeten bir ikinci ehl-i salib orduları mı teşkil eylesin. Bu mecburiyet hiç bir vakitte Avrupa'ya teveccü edemez. Çünkü hukuk-ı hükümraniyesi malik olan Devlet-i Osmaniye'nin melâmelât dâhiliyesine müdahale etmek salâhiyeti hukuk-ı düvel kanunlarında münderic değildir. Osmanlı

hükümeti idare-i milliyenin intizamına hizmet ediyor. Lakin mezâhilât-ı ecnebiye mani oluyorda Bâb-ı Ali icra'at-ı mülkiyeye muvaffak olmak hususunda müşkilat çekiyor. Bununla beraber Osmanlı Devleti'nin idare-i hâzırası herhalde Balkan yarım adasında bulunan hükümet-i sagire ile Yunan idaresinden kat kat muntazamdır.

El-hâsıl Girit ihtilâlperverlerine Avrupa kıta'yen mulâvenet değil müdahale bile etmeyecektir. Girit Hristiyanlarının umumi namına bir alınan neferi bile feda edilemez. Bizde tekrar edersek refikimize bu mesele hakkında ciddi bir fikr-i musibet vermiş oluruz ümidindeyiz.

Nr.20, s.3 / İmzasız / Girit – Hanya'dan:

İsmine kuva-i umumîyemizle âşık olduğumuz *Emniyet*'in ceziremi hakkında neşr ettiği mezâlim-i Hristiyanıye mektupları her bir cemiyet-i İslamiyeden fikr-i millîyetine tesir bahş oluyor.

Nasıl müte'ssir olmayalım ki: Avrupa gazetelerinde gördüğümüz mûka'ataya nazâran vatanımızın, Hristiyan menâfi'ne bir karargâh-ı istiklal ahali-i İslamiyemizde eli'ül abd pençe zulüm itisaf altında rehin-i izmihlal olduğu serahaten tayin ediyor. Artık hukuk-ı mukaddese-i Osmaniyeimizden mahrumiyetimiz tezâhür eyliyor.

Zalime mükâkat, mazluma mücâzât gibi Hristiyanlık şa'ibesini Avrupalılar medeniyet, hakkaniyet nişanesi suretinde gösteriyor hukuk-ı millîyemiz ta esasından dehşetli bir duçar oluyor.

Girit meselesi hitâm buldu. Hristiyan meclis-i millîyesi isyan komitesiyle bi'l ittifak Hükümet-i Seniyye'den verilen imtiyâzâtı, istiklaliyeti kabul etmişlerdir. Bu imtiyâzın Girit Hristiyanları ümit ettiklerinden ziyâde memnun edeceğine şüphe var mıdır? Verilen istiklâliyet-i millîye tahtında müsettir olan zamirler Girit'in zımnen Yunanistan'a iltihâkını imâ ediyorsa da Düvel-i Mu'azzamanın Girit hakkında kefâleti bir dereceye kadar bu zamirin muzâf-ı ileyhini kuvvetsiz, hükümsüz bir mertebe de bulunduracaktır. İmtiyâzâtın şer'ât-i esasiyesinden tekrar bahsetmeye ne

hacet. İdare-i Dâhiliye, umur-ı millîyenin istiklaliyeti öteden beri cari olan usul-ı idarenin hilafete olarak Osmanlı kuvve-i askerîyesinin âdem-i müdahalesi Hukuk-ı İslamiye noktasında şâyan-ı dikkat ve ehemmiyet ad olunmaz mı? Bir gün evvel saft-ı hâkimiyeti haiz olan bir kavim ertesi gün mahkûmiyetini görünce bit-tab' me'yus olur. Bu hâl cemiyet-i insaniyenin herhangi bir kavmine olursa olsun su-i te'sir hâsıl etmekten variste olunmaz. Hususuyla diyânet, millet ta'asublarının şiddetle hükümferma olduğu böyle bir arızalı cezirede aldığımız haberlere göre Girit heyet-i İslamiyesi zât-ı hazret-i padişahiye bir istirhamnâme takdim ile hukuk-ı millîyelerin muhafazasını talep eylemişlerdir. Fakat bu istirhamın bir hüsn-i te'siri olamaz zannederiz. Çünkü meselenin esasında Avrupa devletlerinin Mısır'a ne müdahalesi vardır?

İşte Hristiyanlığa haksız yere cemaye ile fahr eden Avrupalılar nezdinde bile şöhrat almış bir gazetenin mündericâtı nazâr-ı mütala'aya alınırsa hukuk-ı İslamiyemizin ne derecelerde uğradığı bidahat anlaşılıyor.

Nr.28, s.3 / İmzasız / Nur Gazetesinden Alıntı:

Nur gazetesi ahiren Atina ve Pire limanlarına vürud etmiş olan İngiliz filosunu alkışlamak üzere Yunanlılar tarafından icra olunan nümayişlerin öteden beri İngiltere'nin Yunanistan hakkında ittihâz etmiş olduğu muhasemâne politikaya pek tevafuk etmediğini ve bunu isbat için vakâ-i tarihiyeye bir atf-ı nazâr kâfi olacağını beyan ediyor.

Mezkûr gazete diyor ki: Yunanistan Avrupa hükümeti sırasına duhul edilmesin beri İngiltere politikası Yunanistan'a muhasım olduğu halde Fransa ve Rusya devletleri Yunanistan'a ibrâz-ı amal hayr-ı hevahi eylemişlerdir. Şimdi Yunanistan güya bu devletlere rağmen İngiltere'ye karşı dostane nümayişler icra etmesine hiçbir mana veremiyoruz. Yunanilerin bu hareketlerinin bi'l-ahire hakiki dostlarını ve hayr-ı hevâhilerini rencide edilmekten başka bir şey intac etmeyeceğini zann ediyoruz. Me'a-hezâ Yunan hükümetinin reis-i idaresinde bulunan hükümdar ile

zevat-ı siyasîyenin bu gibi suhuyat-ı siyasîyeyi telakkiye mukadder olacakları me'muldur.

Nr.29, s.3 / İmzasız / Başlıksız:

Girit'ten alınan haberlere nazaran oradaki asâkîr-i şahaneyi İngiltere'nin teşvikatıyla gözleri kör olmuş olan Giritliler çekememekte olduklarından asâkîr-i şahanenin icrasını talep ediyorlar. Hatta iğtişâşatın tekrar başlayacağını bile söylüyorlarmış. İngiltere her yerdeki âdem-i muvaffakiyeti cihetiyle bu defa tekrar Girit'ten istimdâd etmek istiyor. Şu hareketi ise saye-i şevkette tarifinin arzu ve rızası dairesinde hitâmpezir olan Girit meselesinden İngiltere'nin hoşnut olmadığına bir alâmet-i mâhsusa ad olunmaktadır. Çünkü İngiltere'nin içine elveren şey böyle fesadlardan başka bir şey değildir.

Nr.41, s.3 / İmzasız / Prens De Bismark'ın Açıklaması:

Giritliler Osmanlı idaresini beğenmiyorlar fakat kendileri için dünya yüzünde Osmanlı idaresinden daha âlâ hiçbir idare bulamayacaklarına itimad itsunlar. Belahet ve hamakat ile müştahir olan Girit Hıristiyanları eğer irfan dinilen şeyden zerre kadar hissedar olsalar idi. Şâyan-ı nefret fenalıklar ika'andan vazgeçip Hükümet-i Osmaniye sayesinde na'il oldukları refah ve sa'adet halk semratını iktizafa çalışırlardı.

Evet, bu büyük diplomatin şu sözleri ayn-ı hikmettir. Fakat o hikmeti muhakeme edecek bir fikr-i selim olması şarttır. Girit Hıristiyanlarında ise Bismark'ın dediği gibi bil-ahitden, vahşetden, hunhevarlıktan başka hiçbir fikir bulunmadığından bit-tabii bu barike-i hakikat ve Hükümet-i Seniyyeden mezhur oldukları envâra a'tıfet onların gözlerini tenvir edemez.

Şu kadar var ki küfrân ni'met herhalde badi' nedâmet olduğu cihetle Giritliler dahi ahiren Hükümet-i Seniyyeden na'il oldukları müsa'adat-ı mahsusaya kana'at

itmeyub da yine harekâtı şekavetkâranede sebat iderlerse belalarını bulacaklarını kat'iyen şübhe itmemelidirler.

Girit ahâli-i Hristiyanîyesinin İslam vatandaşları aleyhine beledikleri fikr-i garâzkarının derecesine pek güzel anlamış olan *Newyork Herald* gazetesinin Girit muhbir-i mahsusundan alıp bir bend-i mahsus tarzında neşrettiği mektubda diyor ki: Girit Hristiyanların ika'a şuruşa tahrik ve teşvik ile te'min istifadeye çalışan bir takım müfsidinin tesvilat ve tahrikât vaka'alarıyla Girit ahvâl-ı umumîyesi yine şâyan-ı endişe fenalıklara müncer olsa gerektir. Cezire her ne kadar idare-i cedide altına alınmış ise de sükûn ve asayişin devam itmesi meskuktur. Zan-ı umumîye göre ıslahat-ı adliyenin dûçâr ne'hir oluşu buna sebep olacakmış. Vali paşa güya Giritlilere ihsan buyrulan imtiyâzat ve müsa'adatın bir derece ta'adil ve tenkısanı? Bâb-ı Âliye iş'ar etmiş diye efvah bir rivayet duran eyliyor. Bu ise ahalinin âdem-i hoşnutunu mucib oluyor. Bir taraftan ıslahat-ı mukarrenin hemen ikmal ve itmamını talep zımmının da eşkıya komitesi re'isi saki (apokarona) da Hristiyanları bir ictima'i umumîye davet etmekte diğer taraftan da Hristiyan mü'teberan-i valinin başına istida'anâmeler muhtıralar yağdırmaktadır. İ'timad olunsun ki Girit Hristiyanlarını bir takım meşukin pek fena nihayeti çıkmaz. Bir yola sevk ediyorlar.

Girit Hristiyanları hiç düşünmüyorlar ki icrasının talep eyledikleri ıslahat öyle dört buçuk gün zarfında olub bitecek şeylerden değildir. Bu hâl bu sabırsızlık hükümetde ne yapacağını şaşırttırıyor. Bu neticede görülecek olan mazeret ise yine Giritlilere aid ve rac'i olacaktır. Bereket virsun ki Avrupa devletleri Giritliler gibi acul değildir. Yoksa öyle olsa idi vay Giritlilerin başına Düvel-i Mu'azzamanın şark mesa'il-i hazırası hakkında takib eyledikleri tedâbir-i hakimâne Memâlik-i Osmaniye icra ve tatbikine başlanılan ıslahat-ı umumîyeyi kat'i bir surete îsâl eylemiştir. Giritliler gözlerini açarak Hükümet-i Seniyyenin amel-i hayr nevahisini serinkanlılıkla mütala'a ve saf bir vicdan ile muhakeme eylemeleri kendi menfa'atleri nâmına olarak tavsiye olunmalıdır.

Nr.49, s.4 / İmzasız / Başlıksız:

Girit cezâresinde icrâsı karargâr olan ıslâhâtta birisi de jandarmanın tensik-i kaziyesi idiği malumdur. Hükümet-i Seniyye bilumum Memalik-i Osmaniyeye tamîmen tabi ki emrinde gece gündüz sarfindan geri durmadığı akdâmât asla hatpervâneyi bir his muteâmmiyâne ile görmemek isteyen bethâhân cezâre-i meskûrede jandarma ıslahatı henüz mevki tatbîka konulmadığından bahisle Girit Hristiyanlarından mâil fetret ve şekâvet olan avam takımını teşvîka çalışmakta ve düğünde zurnaya, hamamda kurnaya âşık oluvermek derecesinde her câ'î meşreb olan o bed-i endîşân dahi bu yoldaki tesvîlâta kapılarak beyne'l-ahâli bazı güne güft ve ihdâsına yeltenmekte idiler.

Hâlbuki jandarma ıslâhatını icrâ eyleyecek olan heyetin Der-saâdet'ten izâm buyurulacağı ihâle-i merkûmece bilinmeyen şeylerden değil iken o mesellu tahdiş izhânı mûcib sözleri ortaya çıkarmak, âdeta denâ'tet-i nankörlüktür.

Evet, tekrar ederiz ki nankörlüktür çünkü Hükümet-i Seniyyenin Girit'e ihsân buyurduğu imtiyâzatın cezâre halkını ne kadar mesûd, ne kadar bahtiyâr eyleyeceğini nazâr-ı dikkate alıpta şu nimeti uzamaya şükür ve muhammedet edecek yerde her çalınan havaya tatbîk hatavât ile rakkasan olanlara nankör dememek nasıl kâbil olabilir?

Nitekim ki bu memûr olan heyet geçenlerde Hanya'ya mûvâsalat ve işe mübâşeret eylemiş olmasıyla Hükümet-i Seniyyenin hüsn-ü niyeti ve kâffe'i zîr destânına şâmil olduğu vechile Girit'teki tebasını dahi zilâl avâtıfıyla seyrâp buyurmak arzusu pek ciddi olduğu indinde de hâh nâ-hâh anlaşılacak seslerini kestikleri Hanya'dan matbaamıza vârit olan husûsi bir mektupta işâr olunuyor.

Avrupa evrak havâdisi Hükümet-i Seniyyenin himemât? müşkil bir endâzenesi sayesinde Girit'in ahvâl-i umûmiyesi cidden şâyân-ı memnuniyet bir derece-i salâh ve emniyete girdiğini lisân-ı sitâyîş ile yazıyorlar.

Islâhât denilen şeyin öyle bir takımlarının zannettiği gibi kolaycacık üç dört gün zarfında başarı verilecek işlerden olmadığını düşünenler, aceleci bi hakkın taîb ediyorlar. Hakları da var! Zira ıslahatın tatbikiyle itmâmı mutlaka vakte muhtaktır. El verir ki Hükümet-i Seniyyenin azmindeki ciddiyet zât-ı maksadın husûlunu temîne her vechile kâfil ve zâmindir.

Nr.55, s.1 / İmzasız / Siyasî:

Yunan efkâr-ı millîyesine mağlup olan Atina kabinesinin cüretkârane harekâtı, Avrupa mahâfil siyasîyesinin bir muharebe-i umûmiyenin zuhûruyla tehditten ibaret imiş. Bu mesele-i muhakeme ile iştigâl eden Avrupa matbuatı Yunanlıların bu cüretini adeta cinnet derecesinde ad ediyorlar. Bizim fikrimize kalırsa cüret-i cinnet manasıyla tevsir etmek pekte âkil değildir. Zira her cürette cinnetten ziyade bir sebep ve illet aramak luzumu umum nazârında mazhar kabul ad olunabilecek hikmetlerdendir. Yunanlıların bu meselede istinad ettikleri nokta-i harekât ve tecâvü'ât vakalarında kendilerinin haklı olduğu Avrupa'ya göstermekten ibaret ise de bu cahilâne özür, o istilâkârâne kabahatten daha büyüktür. Zira Yunan serkeşlerin Girit'e ayak bastıkları günden beri irtikâp eyledikleri cinayet ve haşiyâna bütün devletler nazârında malum ve bu hal ile cezîrenin sükûn ve asayîşi temin olunamayıp bilakis fesât ve ihtilalin günden güne şiddet kesp etmek istidâdında bulunduğu meczûmdur. Öyle ise bu hâle bir netice vermek Avrupa devletlerine mecburi bir vazife değil midir? Mademki (vasita-i sulh) sıfatıyla esas meseleye müdahale ettiler vazife-i sulh perverânelerini icra husûsunda niçin israf-ı vakit ediyorlar? Devlet-i Osmaniye Düvel-i Muazzama'nın ve Girit mezâlîmi Hristiyanîyesinin Avrupa efkâr-ı umûmiyesinde sübûtuna medar olacağını kıyas ile bidâyet meselede müsâlimetkârâne bir meslek ittihâz eylemiş ise de bu fikri müsâlimet düvel-i müttehîde politikasında hilâf memûl bir hareket hâsıl eylediğinden Yunan efkâr-ı umûmiyeside bir derece ziyade galeyâna geldi. Bu kabahât Bâb-ı Âli'de mi? Düvel-i Muazzama'da mı? Yunanlılarda mı?

İşte bidâheten görülüyor ki Yunan kabilesi fikir ve mesleğinde gösterdiği istibdâda esir olup koca bir heyet düveliyenin delâlet hakşinâsânesinde mukabele cüretinde bulunuyor. Hatta bazı fikir sahipleri de (Yunan Devleti'nin ısrarı cürete mutlaka perde arkasında diğer bir kuvvete istinât eylemesinden başka bir manaya hâmil olunamaz.) dimeye kadar mecbur oluyorlar. Fakat biz o ciheti maddeten tasdik edememekle beraber yine esas meselede Yunan hükümetinin biz istinâtgâh kavisi olmak lazım geldiğini mânen tasvîpde de tereddüt gösteremeyecek bir fikir hâsıl etmeye başladık. Çünkü meselenin suret-i cereyanı bu gibi su-i zanları tabiatıyla

davet ediyor. *Tan* gazetesi bir nüshasında diyor ki: Düvel-i Muazzama'nın Girit meselesindeki müdâhalâtı menâfi'i husûsiyeye ait değildir. Mahzan kan dökülmeksizin âsâyiş ve emniyeti umumiye-yi muhafazadan ibarettir. Pekâla, haydi, bizde o zihâbta bulunalım. Fakat bir buçuk aydan beri haşerât-ı Yunaniye tarafından Girit'te dökülen İslam kanlarına ne diyelim?

Yunanlılar nazârında İslamların kanı o kadar hâiz-i ehemniyet ad olunmuyorsa Osmanlılar nezninde de Yunan kanının ne hükmü olabilir? Avrupa matbûâtı devletlerin harekât-ı müttehâdesinden bahs ile Yunanlılar hakkında birtakım tazyîyât-ı siyâsiyenin icrâ olunacağını beyân eyliyorlar. Ancak bu tazyîk tasavvurlarından ne fâ'ide hâsıl olabileceğini henüz keşf ve tayîn edemiyorlar. Biz diyebiliriz ki bu tazyîk meselesi Yunan hükümetini tehditten ziyâde, Yunan efkâr-ı millîyesinin yeis ve nevmîdisini istilza edipte Girit eşkıyası tarafından icrâ edilegelen mezâlim-i vahşiyâne daha az bir müddet devam eyleser işte o zaman Osmanlı askerinin Yunanistan'a hücumuna da Düvel-i Müttehîde'nin müdahale edemeyeceği katiyen kesb-i vuzûh eder.

Nr.56, s.1 / İmzasız / Siyasî:

Girit mesele-i müşkilesinin teshîlâtı mümkün ile fasıl olunması bütün Avrupa devletlerinin aksâ-yı emeli olduğu cihetle şimdiye kadar Yunan efkâr-ı umûmiyesine bazı tehdîdât ve tenbîhât icrâ kılınmış idi. Bi'n-nihaye Düvel-i Muazzama'nın hatt-ı hareketinde müstetir olan muhasara tazyîkâtı dahi bir haftadan beri fiilen icrâya başlandı. Gariptir ki Yunan kabinesi abluka tehdidinin de fiiliyâtı müthişesinden müteessir bulunmuyor. Bu münasebetle muhasara külfetinden ümit edilen hüsnü tesirinde görülemeyeceği zan ve tahmin olunuyor. Çünkü Yunan efkâr-ı millîyesi istinât ettiği nokta-i gururdan bir hatve bile ayrılmıyor. Ayrılmamak azminde olduğunu da her bir hareketinde izhâr eyliyor.

Yunanlıların bu haline ne cesaret demekte olan Rus matbûâtına karşı bizde Yunanlılarda ne cesaret değil, nokta-i istinâttan ne mahâret demeye mecbur oluyoruz. İstidlâ'ât-ı ahiremize göre abluka meselesinin kabulünde devletler müttehît ise de muhasaranın icrâ'ât-ı siyâsiyesi bahsinde bir iki devletin henüz dâire-i ittihâta girmek tasavvurlarına hizmet etmediği istidlâl olunuyor. Şarka taalluk eden bazı

meselelerin daima bir inhilâl içinde bulunması yüzünden menâfi'î zâtîyesini temîne çalışan (Pan-İslavizm) efkâr-ı umûmiyesine rağmen garp cihetinden zuhûr den (Pan-Elenizm) arzuları düvel-i müttefikanın kısm-ı küllisini düşündürmeye bâdî oluyor diyebiliriz.

İngiltere matbuâtı yazıyor ki: Rusya'nın muhasara neticesinde ki icrââtı fiiliye ittihâdına dâhil olup olamayacağı keşf olunamaz. Bu mesele şâyân-ı tetkik olmaktan ziyâde ahkâmı zamana tâbidir. Sarîh olmak üzere söyleyelim ki Fransa'nın rey ve kabulüne merbûttur. Fakat İngiltere devleti (İslavizm, Elenizm) tasavvurlarından tevellüt eden müşkilâtı mütazâdeyi seyr etmekle beraber bu babtaki ittihâdı düveliyeden katiyen ayrılmamak meslek ciddisini kabul ve iltizâmında tereddüt bile etmedi. Devlet-i Âliyye'nin bu hususta azm-i katiyyesi de vasıta-i ittihat olan fikir müsâlimeti ihlâl etmeyerek meseleye bir hüsn-ü netice vermek arzusundan ibarettir. Bu cihetle Bâb-ı Âlî Girit meselesinde bî- tarafâne bir hatt-ı hareket tayin ederek tesviye-i maslahata münefferden teşebbüs eylerse kendi hukuk-ı siyâsiyesi nâmına abes ad olunamaz. Belki bazı devletlerin takdîr ve muzâhiretine de muvaffak olur. Vâkı'a şu mutâliâtın kısmı azâmı mahz-ı hakikat olmak cihetiyle şâyân-ı kabuldur. Fakat biz ne Rusya'dan, ne İngiltere'den öyle fevka'l-memûl bir hâl intizâr etmediğimiz için efkâr-ı umûmiyeden ibaret olan sulh ve müsâlimet dairesinde hitâm bulmasını kaviyyen ümit eylemekteyiz.

Nr.57, s.4 / İmzasız / Yunanistan Muhbirimizden:

15 Mart Sene 1313

Şu satırları yazdığım sırada gözümün önüne muhabere hayâlâtı geliyor. İnsanda haset, azâmet gibi hissiyât-ı mezmûme buldukça medeniyet, insaniyet için bir beliye-i azmimi olan muharebe, kıtâl, zulüm ve te'addî gibi infi'âlât-ı nefsâniye dahi eksik olmuyor. (Katlu'l-insan mâ ekferehu?). Kari'in kirâmın malûmu olduğu üzere Yunanlıların devr-i hayâlât-ı tekrar hüküm sürmeye başladı. Bir katre millet, bir zerre hükümet olduğu halde Düvel-i Muazzamaya karşı söz söyleyecek kadar kuvvet, satvet göstermeye çalışıyor. Mümkün, muhâl, meşrû, gayri meşrû, cihetlerini

hiç düşünmeyerek tevsî mülk, istîlâyı bilâd sevdasına koyuluyor. Lev lâ'l-hülyâ le-heleke'l-fukarâ...

Osmanlı Devleti müsellemler cihan olan uluv cenâbı, metâneti efkâr-ı iktizâsınca haddini bilmeyen şu ehemmiyetsiz hükümete karşı Avrupa hükümetini tesvît ederek işin müstekar olan sulh ve müsâlimeti umumiye-yi ihlâl meydan vermemesini arzu etmekle beraber diğer taraftan dahi Yunanlıların üç mislini kahredebilecek bir kuvve-i muzaffere-i askerîye-yi hudutta tahşît eyledi. Bir taraftan da donanmayı mehâbet efzânın techizâtını bi'l-ikmâl deniz cihetine sevk etti. Şimdiki halde dâhil Haliç'te bulunan sefâin-i harbiyenin derhal ikmâl nevâkısıyla azâmi husûsuna dahi sürati fevkalâde ile teşebbüs edildi. Şüphe yok ki Osmanlıların tedârikât-ı serî'asını telgraf acentaları dünyanın her bir tarafına nakil eyliyorlar. Ez-cümle sizde, bu muhâbir hakîrde bundan evvel Atina'dan gelen bir telgrafnâmede Yunan meclisi mebûsân-ı kat'î bir sûrette Girit'in Yunanistan'a ilhâkına ekseriyetle karar vermiş, bunun üzerine terettüb edecek muhatıralı neticeye, hukuk-u düveliye-i mer'îye-ye ehemmiyet verilmemiş. Daha garibi şu ki Yunan'ın Der-Saâdet seffîri Mösyö Mavro Kurdatu? ise resmî bir libâs giydirerek güyâ Bâb-ı Âlî'ye Atina meclisi mebûsânının kararı vâkî'ını, tebliğ ettikten sonra şimdiki halde Yunanistan'ın bir cüz-i gayri münfasılı hükmüne giren Girit için ittihâz edilecek tedbîrlerin hasran Yunan hukukuna tecavüz, demek olacağını beyân eylemiştir gibi mübâlağalı bir rivâyeti kâzibe görmüş idik.

Bu gibi erâcîfin karîn-i sıhhat olabilmesine kim ihtimâl verir? Girit'te Düvel-i Muazzama tarafından icrâsı takarrür eden ıslahat ki zât-ı hazret-i padişâhînin cezîre üzerindeki hukuk-ı hâkimiyeti meşrû'asını masdaktır. Bu ıslahata muvâfakat edilmekle beraber diğer taraftan cüretini günden güne arttırmakta olan Yunan kavminin uzattığı dendân necâvezi kırmak ve bu sûretle namus ve şeref devleti her türlü arızadan masun bulundurmaya üzere bunca tedârikât icrâ'iyenin ihzâr olunması ahvâl-i siyâsiye ye tabi'an hareket edilmesi takarrür etmiş değil midir? Cihanın malûmudur ki bu meselede her türlü hak Devlet-i Ebed Müddet Osmaniye canîbinde olduğundan Avrupa devletleri bile bu hususta muâvenet ve teşvîkten geri durmuyorlar. Bununla beraber Yunanistan'da bulunan İslâm erbâb-ı vukû'funun kısmı azamî işin sulhen tesviyesini arzu ile ihlâli sulhu müeddi olacak her türlü ahvâl-in âdem-i zuhûru fikri hakîmânesinde bulunuyorlar ki bu da milleti İslâmiyenin

mutasif oldukları secâyâ-yı hilm ve necâbet iktizâsındandır. Yoksa kahr-ı hasm için mevcut olan kuvve-i Osmaniye meâ ziyadeten husûlu maksada kâfidir. Mevsûkan işittiğime göre Yunanistan'da bulunan Osmanlı şehbenderlerine bazı haşerât tarafından tecâvûzkârâne muameleler vukû' buluyormuş. Yunanlıların iddia edegeldikleri medeniyetin iki bin senelik kademine bu hâl yakışır mı? Osmanlı memâlikinde olan Yunan konsoloslarının hangisine bir kimse yan gözle bakmıştır? Öyle kıyas ediyorum ki Yunan unsuru her şeyde ifrât-ı mübâlağayı iltizâm etmekten lezzetyâb olduğu gibi medeniyet bahsinde lafz-ı murat bir takım hallerden başka bir şey bilmiyor.

Nr.58, s.1 / İmzasız / Siyasî (Bir Hâtıra-i Mühimme):

Her bir mesele-i siyâsiyenin zamanı hudûsunda, eyyâm buhrânında zuhûr eden rivâyet o kadar yekdiğerine mübâyin bir sûrette devran eder ki vehle-i ulâda râvilerin hiç birisi ettikleri rivâyetlerin muhtacı tedkîk olduğunu düşünmeye lüzum görmeyerek yalnız işittikleri rivâyet üzerine binâ-yı efkâr ederler. Bu hâl zamanımızda başlıca kâide-i umûmiye hükmüne girmiştir ki yalnız efkâr-ı umûmiyede değil matbuat-ı siyâsiyede bile hükümfermâ olmaktadır.

Bir müddetten beri birbirini takip edegelen havâdis-i mütezadde müsâlimet-i umûmiyenin muhafazası emrinde Düvel-i Muazzama'nın müttehît bir hatt-ı hareket tayin eylediğini teyît edecek bir şekilde görünmekte iken bu günler vârit olan haberler tedricen o şeklin tebdili hakkında ki itimâdı umûmiyi tenkide delâlet eylemekte ve bu tahvilât-ı fikrîye muâmelât-ı siyâsiyenin dahi mecrâyı tabî'isini değıştirerek evvelce ümit edilen âsâyîş-i umûmi hâtıralarını yavaş yavaş fikirlerinden izale etmektedir.

Gerek husûsi aldığımız malûmât-ı mevsûka gerekse nazâr-ı mutâlaamızdan geçen matbuat-ı siyâsiye Yunanistan'ın yeni bir devre-i harp ve cidâle girdiğini ve bu sebeple Yunan efkâr-ı umûmisi de Girit istilâsı hakkında ki arzularını tâli harbe havâle etmek istediğini mübîndir. Biz bundan evvelki siyâsi icmâllerimizde Düvel-i Muazzamanın Atina kabinesini tedâbîr-i cebriye ile Avrupa'nın âmâl-i sulh cuyânâsına iştirak etmesini ve bu sayede Avrupa'da herc ü mercün vukû'una müstenid olan arızaların men edilmesini beyân etmiş ve hatta bu gibi müdde'iyât ve makâsıt-ı siyâsiyenin cidden bir vâsıta-i sulhververâne ile faslı arzu edilmiyorsa bir

heyet-i hâkimimenin kararıyla meseleye bir hâtme çekilerek hukuk-ı beyne'd-düvel kâide-i kadîmesine yeni bir faslı mümtâz ilave olunmasını ityân eylemiş idik.

Biz bu ümidi kavîye istinât edip dururken bilakis bu gün bir teveccüh menâfi meselesi zuhûr edip Osmanlı Devletiyle Yunan hükümetini meydan muhâsamada karşı karşıya bırakmak tasavvurları hâsıl olduğunu sarâhaten hissetmekteyiz. Evvelce İngiltere'nin ittihâd-ı düveleden ayrılarak güya Yunanistan aleyhine icrâ edilecek harekât-ı cebriyeye iştirâk edemeyeceği bütün âleme raygân olmuş ma'mafih az bir müddet sonra mahâfil-i siyâsiyeye ne kadar gazete, ne kadar vâsita-i muhabere cümlesi hâme bedest itiraz olarak bu rivâyetin esâs furû'âtını tekzîp ve cerhe getirmiş iken yine efkâr-ı umûmiyede emniyeti kâmile hâsıl olamamıştı.

Biz demek isteriz ki, Yunanistan hakkında kuvvede olan teşebbüsât-ı tazyîkiyenin icrâsı şâyi olduğu günden beri epeyce zaman geçtiği halde o teşebbüslerin fi'iliyâtı henüz görülemediğinden iki muhasımı devletin tedârikât-ı harbiye ve harekât-ı askerîyeye evvelkinden ziyâde ehemmiyet verilmesiyle edâme-i sulh ve salâh hakkında peydâ olan ümitler birer birer zâil olmaya başlamıştır. Acaba meselenin katmerlerine başka bir maksat mı karıştı? Yoksa bu suret-i hareketle Düvel-i Muazzama'nın tevhit menâfi'i muhafaza edilmek lüzûmuna mı hizmet etmek iktizâ etti? İşte bu mesele-i müşkile henüz hâl olunamıyor. Ahîren Fransuva Jozef hazretlerinin îrât ettiği nutuk-ı siyâsiye de cihet-i matûfiyeti keşf olunamayan bir takım ihtilâfât nazâriyenin vucudu tasdik edilmekle beraber ittihâd-ı düvelinin ber-kemâl olduğu beyân olunmuş ise de umûr-u siyâsiye de bir fikr-i sebât görmek her bir kuvve-i nazâriyeye mâlik olanlar için kâbil olamayacağı kaziyesi yeni bir hakikat şeklinde telakki olunuyor ki işte bu hakikat dahi pek dehşetlidir. Binâ'en âlâ zâlike rivâyet beyânât-ı siyâsiyeyi bir hulasa edipte ondan hâsıl olacak neticeyi bir kuvve-i sâlimeye rab' etmek muhâlâtan ad olunuyor.

Muhâsara-i bahriyenin yalnız Girit'e şumûluyla Yunanistan'ın bugüne kadar ablukaya alınmaması ve bu yolda her gün bir türlü müsâmananın tecvîz olunması ateşi harîk iştiâli için bir vâsita-i mücbire ad olunmuyor mu? Mahâfil-i siyâsiye de bu günler devrân etmeye başlayan rivâyetlerde, şâyet Yunan hükümetini müdde'iyâtı râhiyesinde ısrarda müsâ'ade gösteripte abluhanın vakit ve zamanıyla icrâsına müsâri'at olunmazsa bu babta serd edilecek efkâr-ı diplomasiye menâfi-i umûmiye nâmına ferdâ için pekte hayırlı bir netice hâsıl edemeyeceği teyit olunuyor. Gerçi

Yunan gibi zayıf siyâsi içinde mecâlsiz bir halde bulunan hükümete tevfikât-ı ilahiye ye istinâden Osmanlı Devleti'nin her an ve zaman meydan okuması ve yek hamlede Yunanistan'ı zîr ve zeber etmesi müsellemlât-ı umûmiye derecelerinde âşikâr ve hatta bu meseleyi Osmanlıların lisânına almaya değeri bile olmadığı derkâr ise de Hükümet-i Seniyye şimdiye kadar iltizâm eylediği meslek-i siyâside kan dökülmeksizin refi' gavâil ve defî müşkilât etmek sûretiyle muhâfaza-i sulh ve müsâlimet temîni hukuk ve menfaat eylemek cihetini tercîh etmiş olduğundan harbe mecbur edilse bile kemâl-i teessüfle muhârebeye bedâ edecektir. Yalnız fikr-i devlette ehemmiyetli bir tasavvur var ise o da ilk taarruzun Yunanlılar tarafından vukû'uyla her türlü mesuliyeti siyâsiyeden âzâde bulunmasıdır.

Velhâsıl Yunanlılar Avrupa'nın harekât-ı cebriyesinden kurtulup da Osmanlılara taarruz edecek olursa umûm matbûâtın teslim ve itirâf etmiş olduğu vechile gayet mecnûnâne bir cüret göstermiş olacaktır. Bu sebeptendir ki Yunanistan'a bugün muhtâc-ı nasîhat bir hükümet nazârıyla bakılıyor. Bu vechile tedâbir-i zecriyenin Yunan milleti için devâ-yı mahaz derecelerinde nâfi olacağı umûmiyetle tasdîk edilerek Düvel-i Muazzama'nın teşebbüsât-ı müttehidesine şiddetle intizâr olunuyor.

Nr.59, s.1 / İmzasız / Siyasî:

Girit hadise-i ahîresinin Yunan mefâsıdıyla zuhûr ettiği günden beri âfâk-ı siyâsiye'de tekâşif etmeye başlayan isyan ve ihtilâl bulutları umum-ı âştî perverân zamanın zevk ve neşâtını ihlâl etmeye sebep olmuştu.

Müa'ahherân Avrupa devletlerinin ittifak-ı umûmisi takrîben yirmi gün evvel ilan edilen Girit muhasara-i bahriyesiyle temin olunduğu cihetle fikr-i müsâlimet erbâbında yeniden bir inşirâh hissedilmeye başlamıştı. Hükm-ü zaman icâbından olan bu tebdîlât-ı fikrîye esasen devletlerin düşündükleri gibi hareket etmediklerinden tevellüt eylediği cihetle efkâr-ı umûmiyenin kararsızlığına itiraz yollu bir söz söylenememek zaruridir. Zira fiiliyat kavliyata mutabık olmazsa fikri beşerin mütereddît bulunması da tabiidir.

Garip değil mi? Her bir devlet âsâyış, müsâlimet diye feryat edip dururken yine harekât-ı siyâsiyesinde tedârikât-ı harbiyeden geri kalmadığı müşâhede olunuyor. Bu dehşetli tezâdın neden hâsıl olduğu da bir türlü keşf olunmuyor. Bu

sebeple Düvel-i Müttehîde beyninde vücudu inkâr edilemeyen meyl-i tehâlûf araya bir takım tekâsül arızalarını tevli'd edip zaten müşkil bir halde görünen mesele-i hâzıra bir kat daha işgâl edilmiş oluyor. Acaba bu müşkilâtın netîcesinde bir vehâmet ümit olunmuyor mu? Yoksa o vehâmetin ehemmiyeti zamanı vukû'undan evvel hissedilemiyor mu? Girit meselesine esasen müdâhele eden Düvel-i Müttehîde insaniyet namına bir vasıta-i müsâlimet suretiyle mübâşeret etmiş idi. Fakat yine her bir devletin menâfi-i husûsiye nokta-i nazârından düşündüğü, bir takım mütehâlif makâsıdın husûlune hidmetten ibâret idi. Çünkü fi'iliyât bu hakîkati ispat etti.

Eğer hakîkaten devletlerin menâfi' perdeleri arkasında birbirine zıt olan bir takım manâlar mevcut olmasa derhal o nokta-i emelden sarfı nazarla Yunanlıları azmi ısrarından bir gün içinde ferâgata mecbur edeceklerdi. Veyahut esasen böyle âdi bir meseleye müdâhaleye tenezzül etmezler idi. Demek oluyor ki Düvel-i Müttehîde denilen heyet-i cesîmenin fikir ve niyeti başka, meyl ve hareketi de başka bir surette cereyân ediyor. Bu inhilâl âmâlî arasında da menâfi' umûmiye dûçârı teşettüd olup gidiyor. Her ne hâl ise devletlerce yekdiğerine muâriz olan tasavvurların bu suretle husûlu kâbil olamayacağı şu az bir müddet zarfında lâyıkiyla anlaşıldığı cihetle artık öyle nâ-behengâm menâfi'in temini arzularından ferâgat ederler ümidindeyiz. Bu ümidimizle şurasını da ilave etmeye cesaret ederiz ki Düvel-i Müttehîde'nin harekât-ı siyâsiyesinden istidlâl olunan eser-i ihtilâfın artık kuvvetli bir itilâfa mübeddil olması hakkında ki arzumuz hasran menâfi'i Osmaniye nâmına aittir denilemez. Zira huzur ve müsâlimetten olunacak istifâde-i umûmiye bütün Avrupa'ya râcidir.

Nr.60, s.2 / İmzasız / Başlıksız:

Geçende yirmi beş kadar Yunan hevâperestânı bir Fransız vapuruna binerek Sisam adasına çıktıkları sırada şehrin sokaklarında âdâb-ı insaniye hilâfında bir takım nümâyişlerde bulunmuşlardır. Hükümet-i mahalliye derhal bu haşerât-ı harekât-ı ser-bâzânesinden men eylediği cihetle bunlarda fevkâl-gâye meyûs olmuşlardır. Hatta bu meyûsiyetin sû-i tesîriyle sahilde bulunan (Musul) isimindeki Osmanlı karakol sefinesine doğru birkaç el revolver atmışlardır. Âlem-i medeniyet bu kadar vahşete nasıl tahammül ediyor bilemeyiz.

Nr.61, s.1 / İmzasız / Siyasîye (Harekât-ı Askerîye-yi Osmanîye):

Hudûd-ı Yunaniyeyi ihâta eden Osmanlı firkaları resmen harekât-ı taarruziye-ye şitâp eyledikleri cihetle Yunanlıların dûçâr oldukları sadme-i tedîbât her taraftan alınan telgrafnâmelerle sabit olmaktadır. Yunanlılar kendilerini her zaman dev aynasında görmekle tefahhür ediyorlardı. Fakat bu defa o ayna parça parça kırılıp bu haşerât-ı mütekebbirenin ne kadar ehemmiyetsiz bir şirzimededen ibaret olduğu meydana çıkacaktır. Osmanlı Devleti şimdiye kadar her türlü uluv cenâbını gösterdi. Yunanlıların birçok tâkat-fersâ muâmelâtına karşı pek çok mekânelerle mukabele etti. Fakat lutufkârâne muameleden şımarmak redâeti ile şöhret kesb eden haddini bilmez bir cemiyet-i vahşîye insanlıktan, âlîcenâplıktan ne anlar? Avrupa devletleri bidâyet-i meseleden beri Yunanlıların küçüklüğüne hürmeten her türlü müsâmahakârâne harekette bulundu. Lakin küçüklüğünden daha büyük mecnunluk gösteren bu mağrûr, muannid, devletin âdeta eşkıya çetelerine yakışan bir takım harekât-ı taarruz-kârâne ile mahiyetini meydana koyacağını Avrupalılar da ümit etmiyordu. Millî askerine eşkıya çeteleri vermekten hayâ etmeyen bir hükümetten hukuk-u düvel dâiresinde bir hareket memûl olunmayacağını biz defaâtle iddia etmiş idik. Bizim iddiamızı bi'n-nihâye vukû'ât ispat etti. Artık Cenâb-ı Hakk'ın tevfiğiyle ümit ederiz ki bu mecnûn alayına Osmanlıların satveti dilîrânesi layıkıyla bir dersi akıl olurda bir daha böyle serkeşâne, cahilâne tecâvüzlerden küllîyen ferâgât ederler.

Yunan hükümeti gasbetmek hayaliyle her türlü vesâil-i ser-bâzâneye mürâcaat ettiği gibi müsâlemat-ı umûmiyeyi muhafaza emrinde her türlü fedâkârlığı ihtiyardan çekinmeyen Devlet-i Ebed-i Müddet-i Osmaniye-yi de tehdît ve iğfâl etmekte idi. Yunan hükümetinin bir takım eşkıya çetelerini tertip ile her tarafa saldırarak bu asr-ı medenîdeki vakâ-yı târîhiyesine bir sahîfe-i hûn-u âlûd ilave edeceği kimsenin hatırına ve hayâline gelmiyor idi. Yunanlıların bu hâli cüretinde gözettığı nokta bir takım sahte tehditlerle Girit'e mâlik olabilmek zeamı batılından ibaret idi. Yoksa Yunan hükümetinin kuvve-i mâliye ve askerîyece son dereke-i inhitâtta olduğu gibi heyet-i mecmûa-i ahâlisinin de hayâlât-ı mütekebbirânenen başka bir sermayesi olmadığını Atina kabinesi de pekâlâ biliyor.

İşte böyle madûm ve henüz mevki'ini mevcudiyetini tahkîm değil izhâr ve irâe etmek iktidarından bile mahrum olan bir hükümet henüz yarım yüzyıldan beri

Osmanlıların pençesinden âzâde olduğu halde şimdi neşve-i âmâl hurâfiye ile kendi fikrinde sellü seyf udvân ve güya irâe-i satvet şîrân etmek üzere medeniyetin, insaniyetin muktazayâtına taban tabana zıt olan harekât hûn-rîzâneye cüret-i hakikat-i mûcib istiğrâbı umûmi olmuştur. Acaba Yunan hükümeti bu harekât-ı mecnûnânedan ne kazanacaktır? Bize kalırsa mesele Yunanlılardan birçok masum kanı döktükten sonra Deliyani cenabları kabinesinin dereke-i hazelâne sukûtuyla nihâyet-pezîr olacağından Yunan hükümetinin bu babda kazanacağı da hüsrân perîşânedan ibaret olacaktır. Böyle bir netice Yunan için ve hele-i evlâda pek güç görülerek buna muvaffakat etmeyeceği zannolunur ise de tadiyahât-ı tecâvüzâtta ön kadem olan kendileri olduğu ve bu derece ihtiras ve inadın mecâzât-ı müte'addi ve mütecâvize lâ-hak olması ahkâm-ı hukuk ve adaletten bulunduğu cihetle kadem tecâvüzünün mağlûbiyet ve hasar ile geri çekilmesinde kendisine teveccüh edecek bir vesîle-i levm ve itâb-ı tayîb olmayıp bu yolda daire-i hak ve adalete ric'at edeceği için bilakis takdîr ve tahsîne müstahak olacak ve bu asr-ı medenide harekât-ı mecnûnâne yüzünden târîh-i mevcûdiyetine (eğer varsa) hûnu' âlûd olarak kara sahifeler ilave etmekten kurtulacaktır ki bundan dolayı hâl ve istikbâl muâhezâtından yakayı kurtarabilecektir.

Yunan'ın bu babda vukû' bulacak istifadesi yalnız bundan ibaret olmayıp mevcudiyetini muhafaza etmek gibi bir vazîfe-i mütehat Tayms'ını (Times) sui-istimâl beliyeye-i uzamasından dahi halâs olacaktır. Zira bugün hudutta mütecemmi olan Osmanlı askerinin kuvâ-yı azîmesi göz önüne alınacak olursa Yunan'ın o yolda vukû' bulacak bir hareketi mecnûnânesi üzerine bi't-tabi o kuvve-i azîme Yunan'ın tâ Atinasına kadar yürüyeceği ve şimdiki halde bâtinen Yunan'a zâhiren de Devlet-i Âliyye'ye dâd-kârâne ve himâyetperverâne bir halde görünen Düvel-i Muazzama mümâniyat ve Yunan'ı himâye etmezse bu yürüyüşün mevcûdiyeti Yunaniyeyi dahi kaldıracak olduğu umum-u dünyanın müsellemi ve her akliselimin musaddığı olduğu cihetle bu babda Yunan hükümeti tarafından vukû' bulacak en küçük bir dikkatsizliğin kendi başına dehşetli bir bârânı belâ yağdıracağı şüphesizdir.

Nr.63, s.1 / İmzasız / Siyasî:

Atina kabinesinin resmen tebeddül etmiş ve heyet-i cedîdenin resmî tahlîfi icrâ edilmiş olduğu malumdur. Bu resmî tahlîfin manâ-yı hakîkisi ile telakkî edilip Yunanistan'ın ahvâl-i hâzıra-i müessife ve müellimesine çaresâz olmakla bezli saî ve ihtimam kılınacağı ümit olunuyor.

Deliyani ahvâl-i hâzırada ittihâz ettiği mesleki sakîmi bir suret-i acîbede efkâr ederek zaten berbat olan haysiyet ve iktidarını bir kat daha telvîs etti. Şimdiki Yunan ordusu asâkir-i Osmaniye tarafından dûçâr-ı hezîmet olmuştur. Mumâ-ileyh şahsen ve münferiden ilân-ı harbe muhalif olduğunu bütün dünyaya inandırmak istiyor. Daha on gün evveline kadar vatanının kadrini, milletinin namus ve haysiyetini yed-i bî-iktidarında bulunduran bir kabine reisinin şu sözlerine ne diyelim?

Mademki Deliyani bizzat muharebe taraftarı değil idi. Niçin (Etnik-i Eterya) cemiyeti fesadiyesinin mesleğini takip ve “Olagos” denilen cehele-i Yunaniyenin mesuliyet ve ehemmiyetten ârî olan yaygaralarına ihâle-i semi itibar etti. Niçin o haşerenin vahi olan şevk ve heyecanlarını teskîn ve düşecekleri varta-i mehlekeyi tayin etmedi. Niçin muharebenin intaç edeceği netâic müellime hakkında şirzime- i bağiyaye vesâyâ-yi lâzimedede bulunmadı? Eğer Deliyani uhdesine terettüp eden vazîfeyi tamamen îfâ edip bir mesleki selim ittihâz etmiş olsa idi. Yunan hükümeti dahi bugünkü tehlikeli halde bulunmaz idi. Zirâ Deliyani ilân-ı harpten evvel ahâli-i Yunaniye'nin âmâl ve efkârına asla muvâfakat etmediği hakkında âlem-i siyâsete karşı bir söz söylemeyip bilakis onların heyecan ve şevklerini tahrike çalıştı. Mademki kendisi harp taraftarı değil idi ilân-ı harp hususunda nezdi hâl kralı de niçin o efkârda bulunmadı? Eğer kendisi muhâlif-i harp olsa idi acaba kral hazretleri hod-be-hod Yunanistan'ı tehlikeye koyabilir mi idi? Hiçbir vakit buna inanılmaz. Şiddetli buhran esnasında bir hükümetin politikası zayıf olursa o hükümet herhalde tehlikede demektir. Bu gibi vakitlerde takip edilecek iki yol vardır ki en ziyâde muvâfık akl-ı selimdir. Bunlardan biri doğru olduğuna bi'l-itikât kemâl-i hâşeşle ciddi bir sûrette ilân-ı harp etmektir. Diğer dahi Avrupa Düvel-i Muazzamasının âmâline muhâlif olarak Devlet-i Aliyye-i Osmaniye karşı ilân-ı harp etmemenin sırf cinnetten ibaret olduğunu açık bir lisân ile ahâliye anlatmaktır. Hâlbuki ilân-ı harbin eseri cinnet olduğunu bilerek ve muharebenin netâic-i vahîme ve müellimeyi intaç

edeceğine emin ve mutmain olarak ahâliyi harbe sevk etmek büyük bir cinayettir. Ahvâl-i hâzırada Yunan kralının gayet mühim bir meslek ittihâz ettiğine inanamayız. Deliyani makamı riyâsette iken hiçbir eser politika şinâsı ibrâz etmediği gibi şimdi dahi betreye-i zimmet için ifâdât nâ-becâda bulunarak haysiyetini büsbütün berbat etmektedir. Acaba Deliyani'nin halefi ne meslek ittihâz edecektir? (Rali) kabinesinin takip edeceği hatt-ı hareket nâfi olacak mıdır? İşte bu hakîkati düşünüp de ona göre bir hüküm vermek ihtimâli şimdiki halde muhâl derecelerinde görünüyor. Ancak Yunanistan'ı bu hali perîşânîye dūçâr eden sahte dostlarını gösteripte Deliyani gibi cehelenin fikir ve tedbîrine karşı basîretkârâne hareket edilmesi lüzûmundan bahseden bir Osmanlı gazetesinin şu arzusu Yunanlılara belki de irzac gelir. Lakin düşünmelidir ki bir hakîkatin isbatı hususunda lisânın şedîd olması mutlaka o maksadın müfit olmasını müstelzendir.

Nr.63, s.2 / İmzasız / Reuter Telgraf Ajansından Alıntı:

Reuter telgraf şirketinin Teselya muhbiri diyor ki: Osmanlı mecrûhlarını ziyaret maksadıyla hastaneye gittim. Bazı münasip hediyeler vererek hastaların hatırlarını istifsâr ettim. Beni doktor kıyas ederek aman doktor muharebe bitmeden biz iyi olup ta daha bir defa edemeyecek miyiz? Suâlini îrât etmeleri üzerine bende bu derece ulviyet-i millîye, muhabbet-i vataniye hissiyâtıyla mütessir olarak her birine teselli âmîz cevaplar vermekle gaşy olup hastaneden çıktım. İşte Osmanlı askerinin meziyetive mâhiyetini bu küçük bir kıyâs ile muvâzene ediniz. Yenişehir ve havâlisi ağnâm rusûmunun kumandanı zafer ünvan Edhem Paşa hazretleri tarafından tahsîl olduğu ve tahmîne göre rusûm-u mezkûrenin yüz bin lira kadar bir varidât husûle getirmiş olduğu istihbâr edilmiştir. Girit rüesâyı usâtı ile Fransız ümerâyı bahriyesinden bir zât mülâkât eylediği sırada beyinlerinde şu yolda bir muhâvere cereyan etmiştir. Zâbıt artık sizde terk-i silah ediniz. İşte Yunanlılar Osmanlılarla muharebe etti. Her yerde mağlub oldu. Sonra nöbet size gelecektir. Osmanlıların ateşine, hücumuna bir gün dayanamazsınız. Sonra pişman olursunuz ha!

Eşkiyadan biri daha iyi ya! Bizde böyle vahşiler gibi dağlarda yaşayacağımıza muharebe ile ölürüz. Zabıt beyhûde ölmeye ne lüzum var? Terk-i silah ediniz de sizde medeni insanlar gibi yaşayınız. Usattan biri öyle ama Yunanlılar bizim için bu felakete uğradı. Bizde Yunanlılar için fedâ-yı can ederiz vesselâm lakin biz zannederiz ki Avrupa devletleri Girit'e Osmanlı askerinin girmesine mâni olurlar. Zabıt işte böyle zanlarımız sizi mahv edecektir ya! Osmanlı Devleti kendi mülkünde olan âsîleri terbiye edecek olduktan sonra Avrupa devletleri ne salâhiyetle müdâhale edebilirler? İşte Yunan muharebesi gözümüzün karşısındadır. Ona niçin müdâhale etmediler? Düvel-i Muazzama esasen kan dökülmeyerek Yunanlıları fikr-i tecavüzden geçirmek istiyordu. Mademki şimdi iş bu dereceye geldi. Artık sizi hangi devlet himaye edecek? Rüesadan bir bizi de palikaryalığımız muhafaza edemez mi sanıyorsunuz?

Cevabıyla mukâbele eylemiştir.

Nr.70, s.1-2 / İmzasız / Yunan Hariciye Nazırı Sokolodi Tarafından Fransa Hariciye Nazırı Mösyö Hanutu'ya Yazılan Resmî Mektup:

Hükümetimizin ahvâl-i mâliyesi beni gayet müessir endişelere düşürmüştür. Beyne'l-harp ve's-sulh olan günlerin beyhûde yere geçmekte olması Yunanistan'ın istiklâliyetini âdeta tehdit ediyor. Teselya muharebesi Yunanistan'a dört yüz milyon drahmi derecelerinde bir zararı azîmi mûcib olmuştur ki bunu tazmîni yarım yüzyılda bile kâbil olamaz. Osmanlı ordusunun işgali daha az bir zaman devam eder ise zâyiatın miktarı da o nisbette tezayüd edecektir. Zira Yunan ordusunun yevmi masrafı sekiz yüz bin drahmiye varıyor. Yirmi binden ziyade Girit mültecileriyle miktarı meçhûl olan Teselya, Epiru muhacirlerinin iâşesi bu sarfiyatın haricindedir. Bu hâl Yunan hükümetini ilân-ı iflâsa mecbur etmekten başka bir şey değildir.

Akdi musâleha nâmıyla geçen bir günün ziyâ'î bizi dehşetli bir girdap felâkete çekip götürüyor. Hükümet son derecede bir tasarruf icrâ ediyor. Lakin tasarrufta mevcut ile olur. Bu tasarruf beliyesiyle açıkta kalan memurların sefaleti dahi hükümetimize başkaca bir gâile-i hâile olmuştur. Fakat zaruret-i maliyemiz her türlü mazuratı iktihâma çalışıyor. Mademki Yunan hükümetinin mevcûdiyetini

Avrupa devletleri arzu ediyor, o halde mevcudiyet-i umûmiyemizi temîne kafil olan umûr-u mâliyemizin de muhafazasına bakılmasını ricâyâ kendimde salâhiyet gördüğüm abes ad olunmaz ümidindeyim.

B- Ermeni Sorunu

Nr.7, s.4 / İmzasız / Adana'dan Sadık Ermeni Heyeti ve Amasya'dan Hakkâniyet Perver Hristiyan İmzalı Mektup:

Adana'dan (Sâdık Ermeni Heyeti) Amasya'dan (Bir hakkâniyetperver Hristiyan) imzalarıyla iki gün evvel aldığımız iki mufassal mektubda o havalide bulunan Ermeni vatandaşlarımızın efkâr-ı millîyesinde bir sükûn-ı umumî hükümferma olduğu iş'ar ve fakat Ermeni kavmi için de hakikaten dostunu, düşmanını bilmeyen birkaç âdi adamların Merzifon cihetinde yine bir takım efkâr-ı mefsedeye heveskâr oldukları ihtar olunuyor.

Bu ihbarâta teşekkür ederiz. Lakin bize malumat vermekten ise o heyet-i sadıka, o hakkâniyetperver Hristiyan, fikr-i fesadı henüz teskin olamayan bir takım hevâperestlere biraz millî nasihat etmelidirler. Her ne suretle yolunu şaşırılmış olan öyle zavallıların tarik-i insaniyete yüz çevirmesine himmet eylemelidirler. Devlet ve millete ondan büyük bir sadâkat olamaz ve o hulûs-ı niyetle kendi kavmine edeceği menfaat kadar değerli bir hıdmet dahi tasavvur olunamaz. Bu hidmet ise sadâkatin hem dindârâne vazifesidir hem insaniyetkârâne vecibesi.

Nr.9, s.3 / İmzasız / Emniyet:

Bu kadar bedihi yalanları bir gazeteye derc idüb de nazargâh-ı insaniye arz eylemek adeta yalanı da suistimal demek değil midir? Bari söylenilecek hilaf-ı vak'a şeyler, biraz hüsn-i isti'mal idilse de mübalağalı yalan tarzında söylenilmese daha

münâsib olur zannederiz. Bizim aldığımız husus-ı mâlumat-ı mevsukaya refikimiz emniyet iderse “Hadise” suretinde yazdığı mesele büsbütün başka bir halde cereyan etmiştir. Vuku’atın sebab-i zuhûrunu izah idelim ki refikimiz de meraktan kurtulsun.

Sekiz on gün evvel Samatya’da ictima’ eden Ermeni milleti’nin ayak takımından ibaret olan fesede güruhu, beynlerinde merâtib-i askerîyeye tevcih ettikleri sırada bazı efkâr-ı mefsedetkârânenin deveran eylediği Zabtiye Nezareti’nden istihbar olunması üzerine derhal lüzumu kadar polis ve jandarma gönderilip fesede-i haşereden bir miktarı kanun dairesinde isticvab edilmek üzere nezarete sevk olunur. Fesadın fi’iliyatına alet olan iki sandık revolverle fişenkler dahi nezarete teslim edilir. Bu hengâmede erbâb-ı fesaddan biri polise teşhîr-i silah idüb firar ve takib eden polis dahi hükm-i nizama tevfiikân durmasını ısrar eylemiş ise de caninin tekrar polise iki el ateş itmesi üzerine mukabeleye her suretle mecbur olan polis efendi de caniyi revolver kurşununun takibiyle tutup vazifesini ifâ’ etmiştir. İşte cereyân-ı madde bundan ibarettir. Artık biri beş yüz derecesinde büyötmek de muvâfık-ı insaf mıdır ya?

Bu kadar bedihi yalanları bir gazeteye derc idüb de nazargâh-ı insaniye arz eylemek adeta yalanı da suistimal demek değil midir? Bari söylenilecek hilâf-ı vak’a şeyler, biraz hüsn-i isti’mal idilse de mübalağalı yalan tarzında söylenilmese daha münasib olur zannederiz. Bizim aldığımız husus-ı malumât-ı mevsukâyâ refikimiz emniyet ederse “Hadise” suretinde yazdığı mesele büsbütün başka bir halde cereyan etmiştir. Vuku’atın sebab-i zuhûrunu izah idelim ki refikimiz de meraktan kurtulsun.

Nr.16, s.4 / İmzasız / Debâ Gazetesinden Alıntı:

Yunanistan'dan Girit'e şitâb etmekte olan bir takım hevâperestân Yunan hükümetince men' edilmeyecek olursa Girit'in Avrupaca matlub olan asayiş-i umumiyesine helal vermesi tabi'dir. O halde Yunan hükümeti de ümit ettiği devletlerin mezâheret-i insaniyetkârânesinden her vecihle mahrum ve Devlet-i Osmaniye dahi siyasete iktiza eden tedâbir-i mu'asereye mecbur edilmiş olacaktır.

Zira fikr-i ihtilal ile perverde olan Girit Hristiyanlarının haksız bir takım düvel-i emelleri yine hizmet edip de umum-ı Avrupa'nın muvâzene-i emniyetine sekte getirilmesi bu zamanın muhâfil-i siyasiyesinde bir vechle şâyân-ı kabul olamaz. Hristiyanların menâfi'ine çalışmak Hristiyanlık vecibesinden ad olunuyor da İslamların hukuk-ı meşru'asına tecavüz olunmamak lazime-i insaniyetten ad olunmuyor mu?

Nr.20, s.2 / İmzasız / Figaro Gazetesinden Alıntı:

Jirund? vapuruyla Ermeni anarşistlerinden on yedi kişi geldi. Gece yarısı asker vasıtasıyla Sen Piyer hapisanesine götürüldü. Bunlardan hiç biri kendilerine edilen bu mü'esser istikbalden müte'essir olup da bir eser hazin göstermemiştir. İhtimal ki bu istikbalden haberdar olmuşlardır. Bu komitenin reisi bulunan otuz yaşlarında Alman Garu komiteden tefrik olunup sekiz polis ma'rifetiyle ayrıca sabahleyin refiklerinin yanına gönderilmiştir. Kendisi güzel Fransızca, İngilizce söylüyormuş. Komite efradı bir sükûn daima içinde bulunuyor. Alman Garu ile yalnız Marsilya kâtibi yarım saat kadar mülâkat edebilmiştir. Diğer rüfekası sükût ta ısrar ediyorlar.

Nr.20, s.3 / İmzasız / Debâ Gazetesinden Alıntı (Ermeni Komitesinin Hükümetten İstekleri):

Ermeni müfsidetine dair İstanbul'dan aldığımız bir mektup da bir takım makâsıd-ı cahilânesine na'il olmak için vesâ'it-i ihtiliye ile muhâcemat-ı tehriyeye müraca'at eden ve Osmanlı Devletine karşı böyle bir adi fikr-i fesad ile te'min-i maksad edebilmek gibi divanece bir hareketi ad eyleyen Ermeni komitesi Hükümet-i Seniyyeden üç maddenin mütâlebesinde bulunuyormuş.

Birincisi, Düvel-i Muazzama sefirlerinden ikisinin beyannâmelerinde munderic Asya-i Osmaniye'de altı vilâyetin ıslahat ve idare-i dâhiliyesi hakkında devletlerle muhabere ve müşavere edecek bir komiserin Hükümet-i Seniyye'den intihâb ve ta'yini.

İkincisi, beyân olunan vilâyet-i ahâlisinin vergi vesâ'ir teklifât-ı mirîyeden terakim eden borçlarının affıyla ıslahat ve tanzimat-ı mahalliyeye sarf olunmak üzere beş sene müddetle mertebât-ı resmîyeden mu'af tutulması.

Üçüncüsü, şu program Bâb-ı Âliyece nazâr-ı itibara alınmazsa elde edilmesi kabul olmayan Ermeni komitesinin ihtilâlde tahribatta devam edeceği cihete zât şu nezd-i hümayununda ehemmiyeti olmayan mütâlebenin kabul buyurulması dermiyân olunuyor. Tehdit suretiyle lütuf dilemek İngiliz modası mıdır? Nedir. Bizde keşfedemiyoruz.

Nr.21, s.1-2 / İmzasız / İcmâl:

Ermeni efkâr-ı millîyesinde parlatılmış olan fesâd yanar dağlarının Asya'da, İstanbul'da birer serâre-i ihtilal saçmaya isti'dâd göstermesi Girit'de, Suriye'de, Makedonya'da bir takım vukû'atın birer mesele şeklinde vücuduna Avrupalıların hüküm vermesi gibi arızalar hakkında hatırımıza gelen esbâb-ı siyasîye icmâlâ izah edelim. Şimdiye kadar Âli-i Osman Devleti şark meselelerinin fasılına Avrupa'da zuhûr eden müşkülât-ı siyasîyenin haline hakimiyet-i mestekilesi? sayesinde bir nokta-i istinâd ad oluyordu ve bu hâl Osmanlıların nüfuz-ı hükümrâniyesinden mâadâ fitratlarındaki celâdet-i miliyesine ve şark vaziyet-i tabi'yesine merbut bulunuyordu. Fakat bir devletin müstenid aleyhine olan şu iki kuvvet'ül zuhûr hemen bir yüzyıl oldun beri usul-ü idare-i mülkiyeye tatbik ile hüsn-ı muhafaza edemeyen Osmanlı islâf-ı siyasîyesinin cereyân-ı hale ehemmiyet verip de ayâm-ı istikbalin keşfine atf nazâr-ı dikkat etmemesi ve mezhebi mesleki makad-ı muhalif olan anâsır-ı Osmaniye tevhid-i lisanıdan başlayıp her türlü menâfi'-i mülkiyede kuvvetli bir ittihad-ı efgâre rabt edememesi gibi hatalar, müsâmahalar Osmanlı akvâmı beyninde hükümfermâ olan tezâd-ı emele sebep-i mecur olmuştur. İşte bu sey'et-i sabıka neticesindedir ki şarkta bulunan Hristiyan makâsıd-ı muhtelifesinden şimdi birbirini müte'akıb bir takım hadiseler zuhûr ile Hükümet-i Osmaniyenin o haldeki müsâ'i-i ciddiyesi ıslahatı da dûçâr-ı işgal oluyor. Vaktiyle tevhid-i lisan, ittihat-ı efgâr gibi iki mühim muvaffakiyetler temin edilmiş ve o teminat hâl-i hâzırda dahi hüsn-ı muhafaza ile devam etmiş olsaydı bu tefrika-i âmâl bugün zuhûr edemezdi. Zira

hukuk-ı müsavi olan bir vatan ahâlisi tarzdan muson gördüğü milleti nazâr-ı itibara bile almaz. O halde makâsıd-ı umumîye dahi bir nokta-i ictima'iyeden bir kuvve-i ittihadîyeden ibaret bulunuyordu.

Fransa'nın, Almanya'nın, İngiltere'nin, Rusya'nın bu günkü şevket-i ikbâli emniyet-i istikbali ve esasen şimdiki intizâm-ı dârenin, ittihad-ı efgârın lüzumuna kat'iyen hüküm vermek gibi fikr-i istikbali hiç o yolda ihtiyaç görülen icâbât-ı mülkiyenin vaktiyle su-i icraiyesine mübâseret olduğu devr-i Trakya'dan ibtidâ etmiştir. Tevhid-i lisanın, ittihad-ı efgâr olan te'sir-i tabiyyesi kâbil-i efgâra olmayan bir hakikattir. Ne fayda ki Osmanlıların devr-i tanzimatında yeniçerilerin imha-i vücudu gibi gayet meşgul olan bir arıza-i millîyenin az bir zaman içinden çaresi bulundu da akvâm-ı Osmaniye'nin tevhid-i efgârına sebep-i mecbur olan lisan-ı umumîyenin ihtilafı ortadan kaldırılmadı. Asya'da Ermenilerin, Avrupa-i Osmaniye'de Rumların, Bulgarların kendi vatanları aleyhine gösterdikleri su-i niyet işte bu esbabdan tevlid etmektedir. Çünkü her bir kavmin maksadı da başka hareketi de başkadır. Milliyet, tabi'yyet gibi hissiyât-ı vatanpervânedan tevlid eden ve hiddet fikriyle an yüzyıl-ı Osmaniye'de layıkıyla esasgir olamamıştır.

Hele efkâr-ı umumîyeye tesir eden Ermeni hadisesi ayrıca nazâr-ı ehemmiyetle talikiyye müsta'id bir meseledir. Bunların vahşiyâne tasavvurları nihayet bulmuştur. Zannedilmesi Vak'a Zeytun isyanı, İstanbul ihtilali şimdilik teskin olunmuştur. Fakat asilerin, ihtilalcilerin terk-i silah eylemesi temin-i asayiş, devam-ı emniyet nokta-i nazarınca kifâyet etmez. Rusya'nın tercih-i mülkiyesine, idare-i siyâsiyesine müraca'at edelim. Rus generalleri Çerkeslere hücum ettiği zaman terk-i silaha mecbur ettikten sonra "Ya Kafkas dağlarını bırakıp sahraya çekilirsiniz. Yahud Rusya ülkesinden hicret edersiniz." demişlerdi. Çerkeslerde Rusların istibdâdı altında durmayıp hicret-i ihtiyâr etmişlerdi. Hâlbuki Çerkesler altı yüz elli bin nüfusa mâlikti. Zeytun kazası ise umumîyetle otuz bin nüfusdan ibarettir. Bu meselenin mevki'i icraya vaz'ı iki suretle kâbil olabilir. Biri, İngilizlerin Kıbrıs'tan tebâ'id etmesi, diğeri de Zeytun Ermenilerinin dağlardan indirilip vadilerde bulunmasıdır. Çünkü Kıbrıs'da İngiltere nüfuzu cari oldukça Zeytun'da dahi her zaman suriş ve fesad salâtası devam eder. Bu iki suret birbirine marbut olduğu cihetle herhangi

mümkün'ül husul ise onun icrâsına çalışmak te'min-i maksada kifâyet eder ümidindeyiz.

İngiltere'nin Kıbrıs'ı işgalinden evvel Ermeni me'selesı zuhûr etmiş miydi? Şimdiye kadar İngiliz kabinesinin Kıbrıs idaresinde ettiği sene de bir milyon zarar bi'lhasa Ermenilerin teşvikinden başka bir maksad-ı averinemi ihtiyâr olunuyor. "Ermenistan" namını icad eden İngilizler, bir takım Ermeni hayalperestânını da Asya-i sağrada bir büyük Ermenistan haritası tanzimine cür'etyâb eylemişlerdi. Eğer Ermeni dağlıları hâkimâne ile dağlardan indirilirse tabi'dir ki böyle bagıyyâne fikirlerde iştigal edemezler. O halde Ermeniler de rahat eder bütün âlem-i insaniyette. Acaba âzâm-ı kadimededen meşhur (şişeron) nâm-ı hâkimin riyaset eylediği "Klikya" arazisi mi büyük Ermenistan mı olacak? Yoksa dairesi mi?

Nr.23, s.4 / Emin Tefik / Başlıksız:

Hakk-ı Beyn ve sadakât-i din ve devlet olanlarca (merc efkâr-i Ermeniyan) olduğu teslim edilen *Sabah* gazetesi hamdolsun âdem-i ebat nisyâna gitti. Şimdi akdâm-ı vesâir Osmanlı gazeteleri sorulmaya başlandı. Bu hâl benim gibi dinini, devletini, milletini seven her Osmanlı'nın yüzünü güldürdü. Zira tevâli etmekte olan vuku'at-i mü'esssifeden dolayı Ermeni fesadesi bütün âlem-i insaniyetin mucib-i nefreti olmuştu. İşte *Sabah* imtiyazı ve zümre-i fesadiyeden olduğu cihetle dûçâr-ı tatil oluşuna herkes memnun oldu. Her ne ise maksadım buradaki gazeteleri okuyorum. Lakin *Emniyet*'in dahi görüp de selâset-i ifade ve tarz-ı tahririndeki letâfetini hele hakk-ı kulaktaki sebât görüp de hayran olduğum için kâbil olsa bunlardan daha evvel *Emniyet*'i alıp okumaya can atıyorum. Daha doğrusu harfiyen ezberlemek bile göze alıyorum. Binâ'en-âleyh devam-ı intişârını bahlüs'ül kalb cenâb-ı haktan tamamını eylemekteyim.

Nr.22, s.2 / İmzasız / Başlıksız:

Osmanlı resmi ve gayr-i resmi fabrikalarında müstahdem bulunan Ermeniler memuriyet ve vazifelerinden çıkarılmaktadırlar. Divan-ı Umumiye nezareti de memâlik-i ecnebiyye hicret etmek arzusunda bulunan Ermeni memurlarına birer senelik, altışar aylık ma'aşatını defa'aten harç-ı rahinide meccanen tesviye ediyormuş.

Nr.25, s. / İmzasız / Ta'cib-i Te'ssüf:

Galata'daki Ermeni Kilisesiyle mektep içinde zuhûr eden dinamit humbarası gibi eczâ-i muharebenin miktarı İstanbul gazetelerinde görülmüştü. Bizim ihyaran vuku' bulan istihbârat-ı mevsukemize nazaran Galata Kilisesiyle mekteb-i Ermeni, ricalinden Âşık Efendinin taht-ı idaresinde bulunduğu cihetle muma-ileyhinde tevkife alındığı anlaşılıyor. Bu gibi eczâ-i tahribiyye ve âlât-ı ihtilaliyenin hıyn-i tahrikinde, asıl fesadı vuku' getirmiş olan Turuşakyan şubesinin Taşnak Sutyun namındaki komitenin merkez idare tecemmu' da bu kilise olduğu tezâhür etmiş ve hatta Âşık Efendi namında Ermenice olarak ele geçen bir kart Doğubeyazıt'ta Ermeni İhtilal Taşnak Sutyun Komitesinin Der-Saadet merkez sefiri nâm-ı muharrir ve zahirinde dahi sizinle görüşmekliğimiz nisanın on dördüncü pazar günü alaturka saat altıya ta'lik edildiği merkez karar ve tensibi ile beyan olunur. O saatte hanenizde beni beklemenizi rica ederim ibaresi münderic bulunmuştur.

Nr.27, s.2 / İmzasız / Korrespondans (Correspondance) Devlet Gazetesinden Alıntı:

Der-Saadet'ten (ajans ve vefefe?) i'ta olunan ihbarâta i'timad etmek lazım gelirse me'mureyn zabıta'i Osmaniyye Ermeni komitelerini zahire çıkarmışdır. Bu komiteler ma'hud ve nitas ve Karbonari cemiyyetlerine mümasil bir suretde teşkil etmişdir. Yani komite a'zası yekdiğerini tanımadıkları gibi o emrini telakki itdikleri merkez komitesinin suret-i teşkilinden dahi haberdar değildir. Ermeni komiteleri beş tane olub a'zası iki yüze karibdir. Komitelerin esâmisi şöyledir: Hınçak (A'lamet-i istimdad), Turuşak (Bayrak), Abdağ (Ateşkordonu), Gayzak (Şimşek), Boçınçak

(Tahrib), Guyzak ve Boçınçak komitelerinin zaman-ı tesisleri pek yenidir, komiteler cümlesince meçhul olan merkez komitesinin tertib itdikleri planlara tevfikân hareket iderler. Geçen sene Hınçak kumpanyasının Bâb-ı Âliye hücumları ve bu sene Turuşak kumpanyasının Bank-ı Osmaniyye duhülleri hep merkez komitesinin o emr ve ta'limatına müsteniddir. Diğer üç komite dahi yekdiğerini ta'kiben hareket edeceklerdir. Komite a'zası düvel-i ecnebiyyeden mu'avenete mazhar olamayacaklarını bilse de Memalik-i Osmaniyye bi-tahrib ve bu suretle Avrupa'nın müdahalesini davet itmeğe yemin iylemişlerdir.

Nr.41, s.3 / İmzasız / Başlıksız:

Yeni patrik intihab ve ta'biyeni meselesi Ermeni kavmini had elinden ziyade heyecana düşürmüştür. Kendi fikirlerinin tervicine hadim olamayacak bazı nâmerdlerin intihabı hususunda bir takım Ermeniler müterdid idiler. Hele kaymakam sabık Portogomyos Efendinin nâmerdliğe kabulde ve Artin Paşa hazretlerinin teşebbüsün de gayet mütebsirâne bulunuyorlardı. Fesad taraftarları olan Ermenilerin güya Artin Paşa hazretlerine bir tehdidnâme gönderip müşarün-ileyh ve ayini icra itmez ve ıslahat mukarrere mevki fi'ile vaz'i idilmezse patrik intihabında su'i isti'mal karışırsa hakkında vahim olacağını dahi işa' etmişlerdir.

Te'essüt olunur ki ihtilal taraftarı olan Ermeniler mesele-i hazıraya Avrupa devletlerinin müdahale edeceği ümid ile elyevra kendilerini fa'idesiz bir mağlub ideyorlar. Cidden acırız ki şimdiye kadar icra itdikleri mü'essir tecrübelerden henüz bir ders intibah hâsıl idemediler. Ma'amofya? ümidi deriz ki ıslahat-ı mukarrereden umum-ı Ermeniler hoşnut olub beş yüz senelik vatandaşlıklarını muhafazaya artık ihtimam iderler.

Nr.42, s.4 / İmzasız / Tan Gazetesinden Alıntı:

Hâkimiyet-i siyasîye'nin kemâl-i ciddiyetle icra-i ıslahata ibtidar eylemesi bütün Avrupaca pek ziyade calib noktadır ve tahsin olarak hatta Ermeni meselesiyle sair, gavâil dâhiliyeden za'f-ı arz olan ahvâl-i millîye'nin tanzim ve tensikine medâr olmak maksadıyla Devlet-i Âliye'ye beş milyon liranın ikrâzına melev muhtelif

sermayedârının karar vermiş olduklarını ve bu para Avrupa hükümetleri payitahtlarında derc edilip faiz-i senevisi de yüzde üçünden ziyade olmadığını yazmıştır.

Nr.43, s.2 / İmzasız / Bulgaristan'ın Bir Köşesinden Bir Nidâ-i İslam:

Şimdi bunlar Ermeni anarşistlerinin muazzezen avdet edeceklerini neşr ile yörükler yine su serpererek teselli etmeye çalışan ve Avrupa'da İslam nâmıyla yâd edilen haşerenin avnesi muktezi olduğuna şüphe kalır mı? Bundan kuvvetli müdâfa'anın ne lüzumu var? Gazetelerinin mündericâtı, meslekleri meydanda iken başka isbata ne hâcet.

Sofya'da neşr edilen fakat müdericâtı ile mecburi aboneleri tarafından bile kabule tenezzül edilemeyen ma'hud ittifakın son nüshasında bu meseleye dair bir takım safsatalar derc olunmuş ve esaside Rusçuk haşeratı hakkında *Emniyet*'in yazdığı bir fikr-i cediyye itirazdan ibaret bulunmuştur. Acaba firari anarşist Ermenilerin fikr-i mela'netlerini meydan alâniyete vazî eden *Emniyet*'in mündericâtı neden o kadar itirazâtın esas-ı oluyor? İstanbul vukû'atından evvel firari Ermenilerin Rusçukta sebebiyet verdikleri cinayet-i vukû'atından sonra var ne de garip bir surette izhâr eyledikleri arz-ı millî ve bu yakınlarda Şumnu'da bir İslam ve bir zabtiyyeye karşı irtikâb eyledikleri habâset o millet efrâdının zehirlenmiş olan kanlarının tesirât mezmenesini her yere serâit ettirmek fikir melâ'netiyle gördükleri desiselerinden müfsidatlarından tevellüd etmiyor mu? Yunanistan'a iltica eden Ermeni haşerâtın Makedonya'ya tecavüz edip de Hükümet-i Seniyyeye irât-ı mazaret sevdasına düştükleri gazetelerde nazâra çarpmadı mı? Bulgaristan'ı melce ittihâz edenlerin de komitelere dehâlet etmedikleri neden ma'lum ittifakın bahsettiği eşhası tanımayam. Fakat Rusçuk'ta Paris komitesinin şaibesi nâmıyla bir cemiyet bulunduğu Şumnu'da keşâd olunan kırâi'thâne o komitenin murûc-ı efkârı olduğunu herkesle beraber bende gördüm. Tabi'dir bu şa'ibeler dahi komitenin mesleği icabınca Ermenileri himâye suretiyle İslamiyet aleyhine bulunmak fikrine hizmet ederler. Komite ittihâda müsaid olunca şa'ibesini de himâye etmek lazım değil mi? Öyle ise Rusçuktaki Paris şa'ibeside komitenin nefzine tâbi'dir ve'l selâm.

Nr.44, s.2 / İmzasız / Hariciye:

Amerika misyonerlerine mensup Miss Grace Kimble namında bir kadın Anadolu'da bir müddet ifâ-yı vazîfe ettikten sonra Amerika'ya giderek güya ahvâl-i siyâsiyeden bahsedecekmiş gibi Cheering Hol denilen dâirede sarf ettiği hezeyânlar içinde Amerika bandırasının Türkiye'de nazâr-ı itibâra alınmadığı dermiyân etmiştir. *Nevyork Herald* gazetesi bir muktezâ-yı insaniyet bu gibi nâ-hak sözlere cevâb-ı itâsını şân-ı matbûât ve medeniyete layık ve meslek hak guyi-ye mutâbık vazîfe ad ettiğinden diyor ki: Ermeni hadisâtı esnasında gerek Anadolu'da ve gerek Pây-ı Taht'ta Amerika bandırası hiçbir vakit dûçâr hakaret olmadı. Buna delîl ise bir Amerikalının bile zararda olmaması kifâyet eder. Miss Kimble dahi bunu pekâlâ biliyor. Lakin kendisi İstanbul'da vaka günü beraberinde 1600 bulunduğu hâlde sokakları dolaşıp hiçbir taraftan dûçâr-ı taarruz olmadığını acaba neden dermiyân etmek istemiyor? En ziyâde fesâdın koptuğu sokaklarda sağında solunda erbâb-ı fesâdın tepelendiği zaman Amerika general konsolosu ile yanlarında hiçbir silah bulunmayarak dolaştıkları zaman Amerika bandırası altında bulunan biri gidip orada istirahat ettikleri herkesçe malûmdur. Amerikan bandırasının Türkiye'de asla taarruz görmediğine bir delîl daha vardır ki o da, asla askerle muhâfazaya luzûm görülmediğidir. Hıristiyan gayretini Türkiye aleyhinde tahrîk için Amerikan misyonerlerinden Miss Kimble'in mesâî-i hak-şinâsâ ne gibi harekâtı ancak Osmanlıları dilgîr ve misyonerleri muhâtaraya dûçâr etmekten başka bir tesîri olamaz. Amerika'da böyle bayrak gayreti uyandırmak için yalan sözler söylemek cinnet gibi bir şeydir. Amerikan bandırasına hakâret edilmiş olsa sefir Mösyö Trell müdâfaa etmeyecek bir adam değildi.

Tâ Amerika'dan gelip her türlü hürmet ve himâyete mazhar olduktan sonra gördüğü muâmelât-ı insaniyetkârânenen bahsedeceği yerde haydi diyelim ki taassup Hıristiyanesi Müslümanları senâ etmek hususunda vicdanına galebe etse bile bir rahibenin yalan söylemekten olsun ictinâb etmemesi ayıb değil midir? Dünyada ne kadar din varsa yalancılığı nehiy eder. Teessüf olunur ki Miss Kimble daha kendi vezâif-i diniyesini öğrenememiş. Nasıl olurda Amerika hükümetine Amerika bandırasına hakaret edildi diyerek vazifesini tanıttırmaya yeltenir? Bu kasîretü'l-akıl rahibenin yumurtladığı koca bir yalan Amerika hükümetini resmen tekzîbe mecbur

etmiştir ki Nevyork'dan gelen telgrafnâmeler âfideki beyânât-ı resmîyeyi nâtikdrlar şöyle ki: Nevyork 30 Teşrîn-i sâni Amerika hariciye nâzırı Mösyö Olaney ber-vech-i zîr beyânât-ı resmîyede bulunmuştur. İstanbul vukû'atında Hasköy'den kaçan bir kadın Amerika bandırası altında himaye olunamadığı hakkında Doktor Siras Hemily'inin ifâdâtı bî-esâsıdır. Amerika bandırası ne açıldı ne de dûçâr-ı hakâret oldu. Vaka esnâsında Hasköy'de hiçbir Amerikalı yok idi.

Türkiye'de yalnız İngiliz bandırasına riâyet edidiğine dâir Miss Kimble'nin vâki' olan ifâdâtı dahi külliyyen esâssızdır. Amerika general konsolosu tarafından yanına terfik edilen adam ile Amerika bandırası altında karışkanlığın ortasından ta boğaziçine kadar sâlimen azîmet etmişlerdir. Gerek bandıramız ve gerek misyonerlerimiz Osmanlılar tarafından muhâfaza olundu. Yalnız kasden îkâ' olunan harîklerden iki mahal zâyî' ettik bunların kıymetleri de İngiltere, Fransa, İtalya tarafından talep edilip tedîye edilmemiş olan tazminattan pek azdır. Tevkîf edilen zararsız ve kabahatsiz her bir Amerika tebası Amerika sefirinin talep ve iltiması üzerine tahliye edilmiştir.

Türkiye'de Ermeni fesedesinin nümâyişleri muhatıradan sâlim değildir. Misyonerler bu muhatıraya marûzdurlar ki anların selâmeti beyânât-ı müfrite ile temîn edilemez. Hâriciye nâzırı Mösyö Olaney'in İstanbul'dan alıp neşr ettiğimiz haberleri resmen tasdîk eylesesinden dolayı kendisine beyân-ı teşekkürât ederiz. Misyonerlerimiz doğru söylemeye alışmalıdırlar. Eğer hükümet anların müthiş sözlerini nazâr-ı itibara almış olsa idi bugün nefretle yâd edilen bir muharebe çıkarmış olurdu.

Nr.47, s.3 / İmzasız / Reuter Telgraf Şirketinin İstanbul Gazetelerine Verdiği Telgraf:

Kayseri cihetinde ahîran vukû' bulan harîk hakkında Ankara valisinden Bâb-ı Âliye gelen müte'attid telgrafnâmelerde harîk hengâmında zuhûr eden münasebetsizlik Ermeni maşûkları tarafından îkâ olunduğu ispat ediliyor. Kayseri kumandanı ile polis müdürünün mahal vakadan verdikleri raporlar mealine nazaran harîk bir Ermeni hanesinden zuhûr ettiği cihetle Ermeniler tarafından İslamlara kurşun atılmağa başlanılıp iki Müslüman katl ve dört kişi cerh edilmesi üzerine

İslamlar dahi bi'l-mukâbele yirmi kadar Ermeni'yi mecrûh etmiştir. Esna-yı harîkte yimi dört hane yanmıştır. Dört beş Ermeni İslam kıyafetinde oldukları halde sokaklara çıkıp aman, Ermeniler camileri bastılar Müslümanları kesiyorlar. Yetişin Müslümanlar, Ermenilerden intikam alınız. Avâzeleri ile feryat etmeleri üzerine İslamlar beyninde adâvet hâsıl olmuştur. Ermeniler bu feryat ve fesâdı müteâkip hânelerinin damları üstüne çıkıp sokaklardan geçen Müslümanlar üzerine taşlar yağdırmışlar ve Şerife nâmında bir kadın ile dört beş yaşında bir çocuğu helâk etmişlerdir. Everek sokakları birçok Ermeni ile dolmuş ise de bir iki saat zarfında herkes yerli yerine gidip âsâyiş îade olunmuştur. Bu vukû'atın süret-i ceryanını bazı Avrupa gazeteleri türlü türlü mübâlağalarla göstermiş iseler de hakikat vakanın hülâlası bâlâdaki izâhâtta ibârettir.

C-Edebî Yazılar

Nr.4, s.3 / Muallim Fahri / Mekâtib-i Hususiye:

Bergusondan mektup, eser-i Arabiyeden muktebestir. Mülâhazât-ı hakimiye-i ilm kalben hayat saadeti fikrin mütala'a âlim bir meşale-i hakikâttir. Mekârin olanlar bi't-tabi' mestan? bir olur. İlim zevalden masun bir eserdir. İbkâ-i kemale ondan güzel vasıta olamaz. Ârif fikr-i meşru'nu lisan fesih ile beyan edendir. Akıl ve zekâsı mertebe-i kemale vasıl olan insanın kelâmı noksan-ı pezir olur. Edeble mestur olan vech-i muhafaza içinde duran cehre benzer. Ta'mil tarik-i sevabın müdahilidir. Herit-i vicdaniye sahiplerinin kalbi vâkıf olduğu eser en kabridir. Tevzi'-i fâzıl ve kemâlin ayinesidir. Amel-i âlemin halem-i aklın metnidir. Hayâ-i simânın letâfetidir. Âfv ile muâmele şânında olanlar sukûtu lisanına nezr eder. O da lüzumuna göre değil mi? Memâşât-ı mu'aşeretin müstenid-i ileyhidir. Tâ'ni-i sahil-i selâmete vasıl isti'câl ise nedâmet hâsıl eder.

Nr.6, s.2-3 / İmzasız / İlyas Yahut Şura-i Mukaddemededen Umiros (Birinci Fasıl):

Troya hükümdarı Peryâm bi't-tabi' bu mazlum günlerimizden mesrur olmuştur. Troyalılar beyninde ba'is-i iftihar olan sizin bu davetiniz bir kere şayi' olursa şübhesiz ki bu fırsattan istifade fikirlerine hizmet edecekler ve size galip geleceklerdir. Bu sözlerime itimad ediniz. İkiniz de benden tahribkâr değilsiniz. Ben şimdiye kadar birçok tedbirli adamlarla görüşüm. Oldukça hissedar-ı ibret oldum. Reyimde kimseden hakaret görmedim. Beyhude inad itmeyiniz. Israr insanı ızrar ider.

Peylos ahalisinden Piretyus, Amir Diriyanda, Aksadlı Ginea, Polpefim, Anea zade Tisea* kâ'bende cesurlarla ben o kadar beraber bulundum. Yine fikrimden ayrılmadılar. Bunların kahramanlığına insanlar değil en kuvvetli vahşi hayvanlar bile tahammül edemezlerdi. Mâ-hüza bir sözümü de reddetmeyecek kadar hakşinaslık gösterirlerdi. Lakin sizler o derecede şan ve şöhrat kazanmamış iken benim nasihatlerimi kabul etmezseniz fena halde pişman olacaksınız. Beni dinlerseniz bahtiyar olursunuz.

Meşru' bir söze itaat lazıme-i insaniyetdendir. İmdi ey şanlı hükümdar. Sen Aşil gibi bir fedakâra Yunanlıların hizmetine mukabil mükâfat olarak virdiği Viriseiyda? nâmındaki kızı istirdada tenezzül edersen hükümdarlık meziyetine helal getirmiş, askerini de mağlub etmiş olursun.

Bu kız onun hayatı bahasına mahsub edilmiştir.

Ey kahraman Aşil, sen de şecaatine mağrur olub da bir hükümdara mukabele davasına kalkışmamalısın. Münaza'aya ne hacet. Çünkü Jübiter tarafından şan ve şevket virilmiş olan bir hükümdar efrad-ı nas ile bir derecede olamaz. Ayn-ı şerifde bulunamaz. Vakı'a sen şöhratlı bir kahramansın. Mâderin de mabude-i muhteremdir. Lâkin hükümdar yine senden ziyade riayete, kudrete malikdir.

(*) Bu adamlar Yunanistan'ın en meşhur kahramanlarından olduğu gibi Tisea dahi hayat-ı abdiye malik olan meşahir-i şüc'andan bir fedakâr nâmdâr imiş.

Herhalde bir sahib-i saltanat bir kahramandan daha büyük bir mevkide, daha âli bir makamdadır.

Ey hükümdar. Sen de o kadar gazab-nâk olma. Bu dehşetli muharebede en muhkem bir kale makamında olan Aşil'in aldığı mükâfatına hased itme. Ben de o kahramanın teskin-i gazab itmesini kendüsüne rica edeceğim. Siz de bu tefrika-i efkârdan geçerseniz netice-i muharebede muzaffer olursunuz?

Yoksa Yunanlıların nâmı da, vatanı da mahv ve perişan olacaktır. Nestor'un hitab-ı hekimanesinden müteessir olan hükümdar cevaben didi ki: Muhterem ihtiyar, sen pek güzel söz söylüyorsun. Hep söylediklerin vacibü'l-imtisal bir hakikatdir. Lâkin Aşil herkese takaddüm iddiasında bulunuyor.

Yunanlıların hükümdarına da, askerine de hükmetmek, emir vermek istiyor. Artık bu da çekilmez. O kadar müsabakat fikrine de tahammül edilmez. Zira Aşil'in emrine kimse tabi olmayacaktır. Daimi olan alelü'l-harb bunu kahraman yaratmış, validesi de alehiye? Bulunmuş ise bir hükümdarı, koca bir milleti tahkir etmek, herkese takaddüm eylemek salahiyetini de Aşil'e virmedi ya. Hükümdarın bu cevabından bir ateşpare-i tehevür kesilen asıl kahraman Aşil Agamemnon'a müdafaa olmak üzere kemal-i şiddetle söze başladı:

Ben bu isnadatı asla kabul itmem senin:

Cümlelerinden bahs edilüb Tunus ve Tesalya'nın evvelki cümleye şumulü olmadığı iddiasıyla mukabele idiliyor. O da doğrudur. Çünkü refikimize mahsus olan kara cümle hesabınca. Bu davası kabil-i itiraz değildir

Zira ben senin teklifatını kabul itsem idim millet nazârında hem korkak hem de hain bir mürtekib kadar alçak addolunurdum. Sen bu emirlerini, sana müdahâne eden denilere virir. Bana zerre kadar tesiri olamaz. Çünkü senin sözüne itaat edecek vicdan bende yokdur... Şunu da tekrar iderim ki benim kanımın bedeli olan güzel Viriseiyda'yı? Benden istirdad idebilecek insan daha yaratılmamıştır. Fakat ben âli cenab bir fedai olduğum için kendi civan merdliğimi isbata mecburum. İşte o kızı da iade edeceğim. Sizinle uğraşmağa tenezzül bile itmem. Kat'iyen söylerim ki benim siyah sefinelerimde bulunan ganaimden öyle cebri suretde bir şey istirdadına da

kıyam itmeyesin. O dakikada senin de gazabkâr kanın son damlasına kadar mızrağımdan dökülmüş olur... Gerek hükümdar gerekse Aşil birbirine müsavi bir şiddetle idare-i kelâm itdikten ve ihtiyar Nestor dahi bu iki gazabkâra söz tesir itmeyeceğini cezm eyledikten sonra ordugâhda teşkil idilen meclise hitam virdiler.

Aşil Mintiyadi ile sair refiklerini alub çadırlarına doğru çekilüb girdiler.

Hükümdar Agamemnon dahi derkab? kendi rekübüne mahsus olan süratli, cesim, bir sandal denize itirdi. Yirmi kadar mu'allem kürekçi tayin idüb ve sandal içine de Hiriseyda? ile beraber Apollon namına yüz reis kurban bizzat kendi eliyle koyub avdet eyledi. Bu vazifeyi ifaya yani denizin olmayıp silsilesi cihetinde kurbanları zebh idüb Apollon'un maksadını icraya hükümdarın asdikasından Olis tayin olunmuş idi.

Sandal sath-ı deryada gözden nihan olduktan sonra Agamemnon dahi kurbanlarının, müsted'ayatının kabulü için umum askerîn denizde yıkanmasını emretmiş idi.

Bu ayin-i mukaddes icra olunduktan ma'ada sahilde yine bir takım kurbanlar ateşde yakıldı. Bu kurbanların buharı semada bir siyah sehab hâsıl eyledi. Bütün asker bu işle iştilgal idiyordu.

Bu hengâmede Agamemnon'un hun-ı gazabı gözlerinden feveran edecek derecelerde kesb-i şiddet eylediğinden Aşil'den intikamını almak hırsıyla harb münadilerinden meşhur Taltivi ile Orivati? Huzuruna celb idüb didi ki:

Aşil'in çadırına gidiniz. Muhterem Viriseyda'yı? Güzel elinden tutub benim çadırıma getiriniz. Şayed vermeyecek olursa ben de kahramanlarımla bizzat gidip alacağımı tebliğ ediniz.

Lâkin beni oralara kadar mecbur iderse hakkında tehlikeli bir neticeyi mucib olacağını da bila-perva söyleyiniz. Alacağınız cevabı da şimdi beklerim. Harb münadileri hükümdarın emrini infaza şitab ile Aşil'in sahilde olan çadırlarına müteveccihen yürüdüler. Mermidonların? Yunan askerinden bir seriye-i muntazama

teşkil eden serdar Aşil'in kendi çadırı önünde ve sahildeki siyah renkli gemileri yanında masumane durdular.

Aşil zavallı münadileri karşısında görünce iki hademe-i harbin hükümdar tarafından memuren gönderilmiş olduğunu ve mutlaka Viriseyda'yı? alub götürmek gibi ehemmiyetli bir vazifeyi icraya mecbur bulunduğunu istidlal itmesiyle hemen bunları çadırına çağırub didi ki:

Mukaddes Jübiter'in mübaşirleri, hoş geldiniz, daha yakın geliniz. Siz bi-günahsınız bilirim. Kabahat sizi buraya gönderen Agamemnon'dadır. Lâkin saklamayınız benim size olan riayet-i mahsusam uğruna hakk-ı mükâfatım olan Viriseyda'yı? da feda edeceğim.

Nr.21, s.3 / İmzasız / Asâr-ı Edebî:

Asâr-ı Edebîyye

İstanbul'dan;

Fâzzıla'i şehire azimetlü Nire Hanım Efendinin asâr-ı edebîyyesinden

Sahrâda kanaryaya hitâbım

Bir kendime bir ânâ i'tâbım

Bir gün idi ki bahar zamanı

Gönlümde olan misâr zamanı

Çıktım yola bir bakıp hevâya

Hareketsiz idi gönül sefâya

İtmiş idim a'zim dildâr

Gördüm nice bin rakip ve iğyâr

Etrafa nazâr idince evvelden

Zevkin bana olmuş idi hemdem
 Gördüm ki öter şakır kanarya
 Mahzun deli şâd sanır kanarya
 Âlemde bu ilkbahar zevki
 Bâdi oluyor neşât ve şevki
 Eşyada olur feyz-i nümâyân
 Dağlar, ovalar hazin ve handan
 Per neşve olup gönül o demde
 Kaldım orada epeyce bende
 Birdenbire sustu hoş nevâsâz
 Zira ki yemân gelirdi şehbâz
 Yüz tuttu şitâb ile firâra
 Takdir bu kadar imiş ne çare
 Elhan idişi neticelendi
 Siyâd-ı sekâre peçelendi
 Açmıştı kanat-ı hülâsa nâgâh
 Bir hâre esir tutuldu eyvâh
 Fatıma zirat-ül ikbâl

Nr.21, s.3 / Hilmi / Nadire:

Huzurunda... Huzurunda değil adeta hâkpayında sevdiği dilâveri gördü.

Ey kâr, muhterem bu tesadüfü bir garibe-i sârbet, bir harika-i tabiiyet kıyas etmeyiniz. Zaten dünyada Yârâbbiden ad olunmayan hangi vukû'at zuhûr etmiştir. Her şey tesâdüften ve bazende tesâdüfat-ı nadireden ibâret değil midir?

Hatta fikrimizde kat'iyen ta'mim edilmiş olan bazı tasavvurlar bile ümit edilen tesadüfe isabet etmezse o tasavvurlarında âlemde yâd edecek bir ehemmiyeti kalmaz. Esasen dünya dediğimiz bu temâşâ hâne-i fenâda tasadüften, isabetten başka ne kerâmet ne mahâret görebiliyoruz?

Nâdire cidden kendi gibi meleklerde değil dilâver gibi şanlı insanlar bile nadir ve belki ender görülen bir metânet-i kalbiyye ile sevdiğinin elinden tutup:

Kalk Dilâverim. Nâmusum aşkına ayağa kalk da ben senin ayaklarına yüzümü süreyim. Cesaretinden daha mü'esser bir hakaretle beni şu mesud zamanda me'yüs etme. Nadire, hafza-i kalbinde herz-i can gibi hafz ettiği ali cenâb fedakâr bir vücudu ayakları altında görmekle fahr eden metkebirlerden değildir.

Dilâver (ayağa kalkıp) Ah Nâdirem. Sen Dilâver'i, senin gibi melekâne bir kalbe masumâne bir vicdana mâlik olan muhterem bir vücudun hakpayına kapanmaya terdid edecek kadar dahi zannediyorsun? Benim tamam üç aydan beri piyade olarak şimâl dağlarında, kırlarında gezdiğim her bir adımında tehlikeyi bir felaketi ihtiyar ettiğim hakpayına yüzümü sürmekten başka bir maksada mebni değildir ya.

Nâdire: Benim tebessümle maksadın o kadar bir şeyden ibaret ise ihtiyar ettiğin zahmetlere acırım.

Dilaver: O maksadım husul-ü mürâdemim mukaddemesidir de.

Nâdire: Öyle ise beyhude vakit geçirmeyelim de hadd-i hareketimize dair bir plan yapalım.

Dilâver: Ben o planı hem yaptım hem zihnime nakş ettim bile fakat benim tertibatıma, tedbiratıma senin hâl ve zamanın müsaittir. Evvel orasını düşünmeliyiz.

Nâdire: Ta'cil ile bizim ne düşüneceğimiz var ki. Bu gece bir vakt-i münasibde gelirsin beni atının üstüne alub yoluna gidersin vesselam. Başka uzun uzak tertibata ne lüzum var?

Dilâver: Teşekkür ederim Nâdirem. Senin bu tedbirin bana olan şiddet-i muhabbetini te'sid ediyor. Lâkin biraz müşkil olduğu için o kadar fikr-i isti'câle hizmet etmek hakkımızda hayırlı olmaz sanırım. Hem ben seni öyle firar suretiyle alup gitmeye tenezzül etmem. Merdâne, cengâverâne bir suretde alacağım. Bu sözüme bozmamada emin ol. İşte ben gidiyorum ikâmetgâhımı sizin ma'iyyet çavuşu bilir. Ne vakit emredersek gelirim. Daha ziyade seni temâşâ ile serfîyyab olmakta ma'zurum zira böyle hırsız gibi bir kumandanın oyununa galip de seninle mülâkât edişim seninde a'semetine benimde hissiyatıma yakışmaz.

Nr.46, s.4 / Muhtefi / Edebiyat (Hayâl-i Münevver):

Metâ'ib-i tâkat-ı fersâ-yı hayatın pençe-i sıklet âver tagallübündan tahlîs girîbân eder etmez hemen kelbe-i ahzânıma çekilirim. En evvel zihnime hayâl-i münevverin gelir, irtisâm eder. Fakat her tarafımı ihâta eden envâr-ı cihan-ı efrûz hayâl-i münevverindeki tâbân ve cemâlin tecellisine mâni olur. Onun için zulmeti nûra tercîh ediyorum. Geceleri pek seviyorum. Vaktaki serâdık-ı zulâm âfâk-ı kâinâtı ihâta eder, vaktaki şu vucûd-u hezâr derdi câme hâb dengînime koyarak çeşmân-ı şevk ve hasretimi kaparım. O hayâl-i münevver gözümün önünde mevcerîz olan ummân-ı zulumâtta br şekil mülukâne alır, beni sermest-i fuyûz eder, rûhuma ihtizâz-ı emel verir, kalbimi müstağrak-ı sürûr eyler.

Ben o hâl ile o şevk ile o surûr ile o ihtizâr-ı emel ile o hâl-i bahtiyârâne ile firâş bîkesânemde? uyuşur, kalırım: Hayâlin o emvâc-ı dîcûriyeyi târâc eder. Lahza pîş çeşmime yaklaşır gibi olur, yaklaşırdâ hemen lems ediyor sanırım. Fakat heyhât o hayâl, o mehbit-i âmâl daha ziyâde yaklaşamıyor, yalnız zilâl-i latîfi gözlerime, alınma, dudaklarıma dökülüyor. O zilâli seve seve öpüyorum bahtiyâr oluyorum, gözlerimi açmak istemiyorum, çünkü korkuyorum. O mesûdiyet, o emel derhâl uçup gidecektir. Hakîki değildir. Fakat bu hâl, bu mesûdiyet hayâli iyi bir kalp için şehvet-

i âlet bir mesûdiyet-i meşhûdeye elbette müreccehtir. İşte onun için geceleri, zulumâtı pek severim.

Nr.70, s.2 / İmzasız / Fitnat (Millî Bir Hikâye):

Ahvâl-i beşeriye de hüküm süren inkılâbât, tebdilât umûma şâmil bir kânûn tabîî hükmündedir. Bu hakikat itirâz kabul etmeyen bir hikmet olduğu cihetle bazen ehemmiyetsiz addedilen husûsâtta o kadar esrâr-ı mühimme, o kadar hafâyâ-yı garîbe görünür ki insan hayretten, taaccüpten bir türlü kendini alamaz.

Müddet-i hayatındaki sergüzeştini bu hikâyeye zemini ittihâz eylediğimiz Fitnat dünyaya pek garip gelmiş, hayatının mukaddemâtını da pek sefilâne geçirmiştir. Zavallı kız, fakr-u zarûretle perverde olan bir tâliasıza ne kadar felâket teveccüh ederse o mesâibin kâffesine marûz olmuştu.

Evâil-i ömründe görülen sefâlet, evâhir-i hayatında teveccüh eden mesûdiyetle mukâyese edilirse pek az görünmekle kıymeti bilinmeyen ömrü beşerin birçok tahavvülât garîbeye kifâyet edecek kadar uzun bir zamandan ibaret olduğu derhal teslim edilir.

Hayatın bekâsıyla, devamıyla fahr etmek ne kadar mukîdâne, efratkârâne bir hareket ise, müddeti güzerânında tesadüf edilen inkılâbât ile de gurûr ve yeise giriftâr olmak o nispette lâ-kaydâne ve belki de sadedelâne bir hasattır. Çünkü dünyada sefil ve perîşân görünen bir meyûsun kesbi mesûdiyet etmesi, bahtiyâr zannedilen bir mesudun ömrü istikbâlından nefret edecek derecelerde meyûsiyete müsteid bulunması âdetâ bir harâbedeki istidâdı ümrân ile bir mamûredeki imkânı harâbi kadar tabîî bir hâldir.

İşte bu hikâyenin mebnâsı tahavvülâtı insaniye esasına vaz' olduğu cihetle taksîmâtı umûmiyesinde bir takım tafsîlâtı zaide ye hâcet görmeyerek icmâl ve ihtisâr kâidesini iltizâm eyledik.

Esas maksadımız şayânı ibret bazı inkılâbâta hedef olan ömün sûreti ceryânı ile mecrâyı tabiyesindeki esbâb-ı devrânı ahvâl-i insaniye nokta-i nazârından muhakemeye mübteni olduğu münasebetle bizde o sadet dâiresinde idâre-i kelâma lüzum gördük.

Hayrû'l-kelâm mâ-kâl ve dil.

Fitnat, ormanlarda fitratın kuvve-i icazkârânesiyle yetişip büyüyen eşcâr-ı latîfe gibi medeniyetten âzâde, intizâmıdan vâreste olan bir köyün harap bir kulübesinde hayatını geçiren bir fakîr ailenin yâdigârı felaketidir.

Fıtrattaki tesâvi-i hilkat Fitnat'ı parlak bir mehdi ikbâlde büyütme istidâdında bulunuyordu. Lâkin o istidât, halindeki ızdırap maîşeti tadîl edebilir mi? Ne mümkün. Perde-i istikbâl arkasında olan serâiri beşeriye-yi keşf etmek hangi bahtiyâra müyesser olmuştur?

Fitnat'ın ateşi zarûret içinde yaşayan validesi pederinin vefatından sonra bir derece ziyade ihtiyacı sefalete giriftâr olduğundan vücudunu temini mâîşet uğurunda her türlü beliye-i hayata vâkîf etmişti.

Zavallı Fitnat anasından ümidini bir damla sütü bile köyünün îânesinden intizâr ediyordu. Fakat hatt-ı zâtında buldukları köy küçük, ahâlisi de o nispette az ve fakir olduğu düşünülürse bî-çare vâlidesinin bir lokma tedâriki için ne kadar müşkülât çektiği nazarlarda tezâhür eyler.

Mâ-hezâ yaşamak için çalışmak nevi beşere tabîi bir vazîfe değil midir? İşte bu vazîfeyi Fitnat'ın mâderi şefkatperveri Emine tamamıyla îfâ ediyordu. Çünkü hayatın devamı ibzâli mesâiye vâbeste olduğunu biliyordu. Bu cihetle mini mini Fitnat Emine'nin bin imtinân, bin müşkilât ile tedârik edebildiği nafakaya iştirâke başlayıp dört beş yaşlarına kadar büyümüş idi.

Emine işe gittikçe Fitnat dahi köydeki çocuklarla kırlarda, bayırlarda gezer, dolaşır. Fakat yaratılışında olan istidât bu kızda bir eseri kâbiliyet gösteriyordu. Terbiye, tahsîl gibi şerefi insanîden mahrum olduğu hâlde tab'an gayet pak bir vücuda, saf bir kalbe mâlik idi. Zekâsı da hâl ve mevki'ine nispetle şâyân-ı takdîr ad olunabilirdi.

Tabîi bir ömür içinde yaşayan Fitnat meselâ hasedin, tamamen ahlâk-ı zemîmeden olduğuna dâir bir söz işitmemiş iken kendi ihtisâsât masumanesiyle o gibi infîâlât nefsâniyenin fenâlığını görüştüğü, oynadığı çocuklara bile söylerdi.

Fıtraten mehasini ahlaka meftun olan bu kız adeta muntazam bir şehirde, en asîl bir âile içinde en mudakkık bir mürebbiye elinde perverşiyâp irfân olmuş gibi müsâvî-i akhâktan âzâde bir terbiyeyi hâiz idi.

Hatta validesiyle beraber ara sıra aç kalmak gibi belâların sû-itesîrini idrâ edecek dereceye gelmiş iken tavuk gözlülük gibi uluv cenâbdan nefsinin bir türlü men edemezdi.

Fitnat'ta kadar mekârimi fitriye ile beraber bir de hissi şâirâne mevcut idi. Vaktâki ocak başı zamanı geçerde o la'îf sahralar zümrüt gibi çimenlerle, rengârenk baharlarla donanır. Fitnat'ın kalbinde de derhal bir hissi ulvî uyanır. Meşhûdâtından nazâr-ı hakîm sahibi şâirler kadar zevkyâb olurdu.

Hele yapraklar arasında gizlenen kuşların feryâdı, vadilerden akan cuybarın çağılıstı, zevk-i baharı teşkîl eden nesimi subhun hebûb latîfi, tulû'a marûz bir çemenzârın müvecce-i ferah fezâsı Fitnat'ın hissiyât-ı tabî'iyesinde gayet ruhânî bir lezzet hâsıl eder. Her manzûrunda bir hikmet, her mesmû'unda bir letâfet hisseylerdi. Sîbâvet haliyle beraber güneş neşri envâr etmezden evvel uyanır, tulûun ne suretle âleme çehre küşâyı füyûzât olduğunu temâşa ederdi.

Kudretin kitabı hikmetinden açılmış bir sahîfe-i harika gibi pîş nigâhında görünen kubbe-i semâdan, nûr-u şafakla tezyîn edilmiş bir levha kadar zevkyâb tarîfine lisânı da multedir değildi, vicdânı da...

Nr.71, s.2 / İmzasız / Fitnat (Millî Bir Hikâye):

Mea-hazâ her sabah bu temâşa-yı feyyâzânededen lezzetyâb olmak Fitnat'ın en mukaddes vezâifinden idi. Bazen de müddet-i ömründe yalnız âlem-i hâbda geçen zamanı istirâhatinden başka rahat yüzü görmeyen bîçare Emine'nin yatağına gider, o hâl bir müddet atf-ı nigâh ile hatırından kim bilir neler geçirdi.

Dünyada neşve-i hayatına medâr olacak esbâb-ı teselliden mahrûm olan vâlidesi de Fitnat-ı âğûş muhabbetine alır. Dünyada melce-i mâderden başka bir darü'l-âmânı olmayan kızını gözyaşlarıyla öperdi.

Fakat garîptir ki Emine'nin hissiyât-ı şefkatkârânesiyle çeşme-i çeşmanından akan zehrâb Fitnat'ı da haline göre müteessir ediyordu. Sabahtan akşama kadar kırlarda, tarlanın yerinde vâlidesinin işleyeceği iş mukâbilinde alacağı birkaç para ücretle yaşamak mecbûriyetinde bulunduğunu hisseyliyordu. Bir gün vâlidesine dedi ki: Anneciğim, sen pek ziyâde yoruluyorsun. Ah hani ya? Ben de büyüsem de sana muâvenet etsem. O vakit belki biraz rahat edebilirsin. Bari izin ver de bugün seninle

beraber gideyim. Hiç olmazsa sana soğuk su getiririmde yorgunluğunu bastırır. Emine zararı yok kızım. İş bulunsun da çalışmaktan ben çekinmem sende büyüdüğün vakit bana yardım edersin. Şimdi daha küçüksün. Seni öyle ağır hizmetlerde görmeye kıyamam yavrucuğum.

İşte bu iki sefilenin hasbihalleri bundan ibaret idi. Lâkin bazı gün bir iş zuhûr etmediği cihetle Emine gayet az yiyecek bir şey tedarik edebilirdi. Lisan-ı haliyle de “Ne çare eyyâm-ı felâketimizde aç kalmak beliyesinde vardır. Lâkin yavrucuğum sefâleti beşeriyenin o derecesini bilemez ki.” Manâsını işrâb eylerdi.

Zeki Fitnat vâlidesinin lisân-ı haline, teessürü vicdânına tercüman olup “Anneciğim sen sıkılma. Ben şimdi komşudan ödünç bir parça ekmek alırım. Yarın yine öderiz.” Cevabıyla validesini teselli etmeye çalışırdı.

Muhtacı teselli olan yedi sekiz yaşında bir masûmenin validesine teselli vermesi pek hazin bir manzara teşkîl eder sanırız. Lâkin ne çare böyle meyûslara göre teselli dahi bir nimeti menevidir.

Emine işe gittikçe Fitnat dahi akran ve emsâli olan köylü çocuklarla ara sıra gezmeye giderdi. Mevsimin, mevki’in letâfetiyle eğlenir ve daha doğrusu validesinin akşam nafakasını tedârik etmiş olduğunu düşünerek âdetâ o gün bir ıydı? ekber icrâ eylerdi.

Ancak fakir ve ihtiyaç belasıyla akrânı içinde pek dün bir mevkide bulunması Fitnat’ı bir mahzûniyeti masûmâneye giriftâr etmişti. Zira her gün oynadığı çocuklar Fitnat’ın sefâletini vesîle-i tahkîr ad ederek zavallıyı dâimâ tezlîle çalıştırdı.

Öyle ya, sefil olanlara acımak, yardım etmek âlî cenâplığını büyükler izhâr etmiyor da küçükler mi izhâr edecek. Mea-hezâ Fitnat öyle şeylere önem vermiyordu. Nev-i beşerin tebdilât-ı hayâtiyesinden sarf-ı nazar edilirse ömrü insanın bir mübtedâ, birde müntehâdan lâ-bud olduğu ve şu iki halin biri tevellüdünden biri de irtihâinden ibaret bulunduğu teslîm edilir. Hâlbuki hilkat, insanlar beyinde carî olan müsâvâtı yevmi vilâdetinde ispat eylediği gibi kanunu ma’îşet dahi o tesâvinin hayâl kabîlinden bir eser-i vehm olduğunu hîn-i irtihâlde izhâr eder.

Rahmi mâderden libâsı fahrîyle dünyaya gelmiş bir fert tasavvur olunamaz değil mi? Aynıyla servet ve haysiyetini ahirete beraber götürebilecek bir kimse dahi bulunamaz. Vâkı’a kibar, zengin bir hanedan arasında zîver mehd vücud olan

bahtiyâr bir çocukla Fitnat gibi sefâlet âleminde, zarûret içinde dünyaya geldiğine pişman olan bir fakîr evladının tevellüdü birbirine kıyas edilemez. Fakat o fark yalnız tevellüt dakikasından itibaren görülen bir surettedir. Yoksa her ikisi dünyaya üryân olarak geldikleri gibi yine ahrete üryân bir halde gidecekleri şüphesizdir.

Efendim, yaşadığımız şu cihan imkân içinde nazâr-ı hayretimize çarpan intizâm veyahut her bir ferdin haline göre maîşeti hayatiyesini temîn hususunda bezl ettiği ihtimâm mahzâ ahkâmı insaniyetten değil midir? Öyle ise insanlıkta tehâlûf maîşetten ziyâde tesâvi-i hilkati tetkîk etmek yine insanlık şîârındandır vesselâm.

Gelelim sadedimize: Fitnat'ın görüştüğü akrâmı bu dakikaları temyîze muktedir olmadıkları için zaruretten tevellüt eden sefâleti nazâr-ı hakâretle telakki ederlerdi. Lâkin tali istikbâli çeşmi irfânında parıl parıl parlayan Fitnat her türlü itâplara tahammül ederek kendi zevkine bakıyordu. En büyük zevki de kuzu sürmekten ibaret idi. Her sabah koyun sürüleri köyden meraya giderken onları seyr ve temâşa ile mütelezziz olur. Bazen de bir kuzuyu tutup okşamakla kalbinde bir inşirâh hâsıl ederdi.

Vaktâ ki akşam olurdu. Her gün bir devr-i tabî'î icrâ eden güneş, kendi ayağıyla rahat döşeğine giden hasta gibi mağrip ihtifâsına yaklaşır, semâda hazîn bir zulmet ufukta penbe renkli bir bulut nümâyan olmaya başlardı. Hayvan sürülerinin sedâsıyla akşama mahsûs bir ahengi latîf teşkîl eden kuşların zemzemesi güneşle beraber herkesi hâbgâhına sevk eder, Fitnat dahi vâlidesinin yanına o zaman gelirdi.

En fakir bir köylü bile ma'îşeti mevkiye mecbûriyetiyle dört beş koyuna, kuzuya mâlik olduğu halde Fitnat'ın hânesinde bir tane bulunmaması bit-tabî zavallı kızın nazâr-ı tahassürüne tesir ederdi. Sürüler yerlerine gidip de Fitnat evine gelirken pek çok şeyler düşünürdü. Ne olur? Âlemde Fitnat'ın da bir kuzusu olsa idi. Feleğin kanun müsâvâtına helâl mi gelirdi? Vâlidesinden başka hissiyât bulamayıp da meyûsâne geçirdiği leyâli sefâletinde eğlenecek bir şey bulamadığı için Fitnat bir kuzuya mütehassır idi.

D- Konularına Göre Fihrist

Avrupa Devletlerin Bloklaşmalarıyla İlgili Yazılar

İmzasız: Siyasî, nr.1, s.1-2.

_____ : Siyasî (İcmâl- Bulgaristan'da Tezâd-ı Efkâr), nr.2. s.1-2.

_____ : Başlıksız, nr.3, s.2.

_____ : İcmâl- Siyasî, nr.4, s.1.

_____ : Siyasî, nr.5, s.1.

_____ : Dâhiliye, nr.6, s.2-3.

_____ : Başlıksız, nr.16, s.4.

_____ : Standart Gazetesinden Alıntı, nr.43, s.4.

_____ : İcmâl, nr.44, s.1.

_____ : Başlıksız, nr.47, s.1-2.

_____ : Standart Gazetesinden Alıntı, nr.51, s.4.

Boğazlar Meselesi İle İlgili Yazılar

İmzasız: Başlıksız, nr.46, s.3.

_____ : İcmâl, nr.47, s.1.

Edebî Yazılar

İmzasız: İlyas Yahut Şurâ-yı Mukaddemedden Umiros, nr.1, s.2-3.

_____ : Bir Kıta, nr.1, s.3.

_____ : İlyas Yahut Şurâ-yı Mukaddemededen Umiros (Birinci Fasil Gazab ve Şiddet)
nr.2, s.2.

_____ : Asâr-ı Edebîye, nr.2, s.3.

_____ : Bergustan Mektup (Feryad- İstimdad), nr.3, s.3.

_____ : İlyas Yahut Şurâ-yı Mukaddemededen Umiros (Birinci Fasil), nr.3, s.3-4.

_____ : Asâr-ı Edebîye, nr.4, s.2.

_____ : İlyas Yahut Şurâ-yı Mukaddemededen Umiros (Birinci Fasil), nr.4, s.2-3.

_____ : Mekâtib-i Hususiye (Bergustan Mektup – Âsar-ı Arabiye'den), nr.4,s.3.

Fahrî: Bahar Yahud Azimet-i Kırdikâr Yarabbi, nr.5, s.2.

İmzasız: Zarifâne Bir Mahkeme Yâhud Âlem-i Edebî, nr.5, s.3.

_____ : İlyas Yâhud Şurâ-yı Mukaddemededen Umiros (Birinci Fasil), nr.5, s.3-4.

_____ : _____, nr.6, s.2-3.

Hilmi: Âsar-ı Edebîye, nr.6, s.3.

İmzasız: Zarifâne Muhakemenin Neticesi Yâhud İlam-ı Edebîyye Bakıyyesi,nr.6, s.3.

M. Fahrî: Mekâtib-i Edebîyye, nr.6, s.4.

İmzasız: Asâr-ı Edebîye, nr.7, s.3.

_____ : İlâm-ı Edebîyye Hatmesi, nr.7, s.3.

_____ : İlyas Yâhud Şurâ-yı Mukaddemededen Umiros (Birinci Fasil), nr.7, s.3-4.

_____ : Mülâhazât-ı Hükmiye, nr.7, s.4.

_____ : Asâr-ı Edebîye, nr.7, s.3.

M. Fahrî: Mülâhazât-ı Hakimiye - Asâr-ı Arabiyye'den Tercüme, nr.8, s.3.

İmzasız: İlyas Yâhud Şura-yı Mukaddemededen Umiros (Birinci Fasil), nr.8, s.3-4.

- _____ : Asâr-ı Edebîye, nr.9, s.3.
- _____ : Mülâhazât-ı Hükmiye, nr.9, s.3.
- _____ : İlyas Yâhud Şura-yı Mukaddemededen Umiros (Birinci Fasıl), nr.9, s.3-4.
- _____ : Hikmet-i Edebîye, nr.9, s.4.
- _____ : Nizamen Tercümesi, nr.9, s.4.
- _____ : Asâr-ı Edebîye, nr.10, s.2.
- _____ : Mekâtib-i Edebîye, nr.10, s.2-3.
- _____ : Arâbîden Tercüme, nr.10, s.3.
- _____ : İlyas Yahut Şurâ-i Mukaddemededen Umiros (Birinci Fasıl), nr.10, s.3.
- Sadi: Asâr-ı Edebîye, nr.11, s.3.
- İmzasız: Mekâtib-i Edebîye, nr.11, s.3
- _____ : İlyas Yahut Şurâ-i Mukaddemededen Umiros (Birinci Fasıl), nr.11, s.3-4.
- _____ : Asâr-ı Edebîye, nr.12, s.2-3.
- Ahmet Reşad: Hasbihâl Vicdan, nr.17, s.3.
- İmzasız: Asâr-ı Edebîye, nr.21, s.3.
- Hilmi, Nâdire, nr.21, s.3.
- İmzasız, Firar, nr.27, s.3-4.
- _____ : Köyde Gördüklerim, nr.28, s.4.
- _____ : İki hemşire, nr.46, s.3.
- Muhtefi, Hayâl-i Münevver, nr.46, s.4.
- Eczacızâde Kâzım: Şâir Maderzad Safa Beyi Taklit, nr.46, s.4.
- İmzasız: Makale-i Mahsusa, nr.47, s.4.
- _____ : Hiç Unutmam, nr.49, s.2.
- _____ : Hikâye, nr.55, s.2.
- _____ : Fitnat (Millî Bir Hikâye), nr.70, s.2.
- _____ : _____, nr.71, s.2.

Ekonomi İle Yazılar

İmzasız: Dâhiliye, nr.10, s.2.

_____ : Siyasî – Ahvâl-i Maliye, nr.46, s.1.

_____ : Ticaret-i İslamiye, nr.47, s.2.

Ermeni Olayları İle İlgili Yazılar

İmzasız: Başlıksız, nr.4, s.4.

_____ : _____, nr.5, s.4.

_____ : İcmâl, nr.6, s.1.

_____ : Başlıksız, nr.7, s.4.

Ohannes: Mekâtib-i Hususiye, nr.8, s.2.

İmzasız: Başlıksız, nr.9, s.3.

P.D: Müfâhir-i İslamiye, nr.16, s.2-3.

İmzasız: Ermeni Mezalimi, nr.17, s.4.

_____ : Tayms'a (Times) Müdafâ'a, nr. 0, s.1-2.

_____ : Hariciye (Tekzibe Cevabımız), nr. 20, s.2.

_____ : Figaro Gazetesinden Alıntı, nr.20, s.2.

_____ : Debâ Gazetesinden Alıntı (Ermeni Komitesinin Hükümetten İstekleri),
nr.20, s.3.

_____ : Berlin Matbuatından Alıntı, nr.20, s.3.

_____ : Naye Feraye? Gazetesinden Alıntı, nr.20, s.3.

_____ : İcmâl, nr.21, s.1-2.

_____ : İstanbul'dan 3 Eylül (Gayret Gazetesinin 83 Numaralı Nüshasındaki Musul'dan Mektup Adlı Makalesinden Alıntı), nr.21, s.2.

_____ : Başlıksız, nr.21, s.4.

_____ : İcmâl, nr.27, s.1.

_____ : Hariciye, nr.27, s.1.

_____ : Tâgilat Gazetesinden Alıntı, nr.27, s.2.

_____ : Korrespondans (Correspondance) Devlet Gazetesinden Alıntı, nr.27,s.2.

Mehmet Nazif, İstanbul'dan Fi 23 Eylül Sene 312 Muharrer Efendi, nr.28,s.1.

İmzasız: Daily Nevs (News) Gazetesinden Nakil Olunarak Nevyork Herald Gazetesinde Yayınlanan Haberden Alıntı, nr.28, s.3.

_____ : Başlıksız, nr.41, s.3.

_____ : Tan Gazetesinden Alıntı, nr.42, s.4.

_____ : Hariciye, nr.43, s.2.

_____ : _____, nr.44, s.2.

_____ : Nevyork Herald Gazetesinden Alıntı, nr.44, s.2.

_____ : Başlıksız, nr.44, s.2.

_____ : _____, nr.44, s.3.

_____ : Nevyork Herald Gazetesinden Alıntı, nr.44, s.3.

_____ : Tan Gazetesinden Alıntı (Evrek Kasabasında Meydana Gelen Karışıklık Üzerine), nr.46, s.3.

_____ : Hindistan Advocate Of India Gazetesinden Alıntı, nr.47, s.3.

_____ : Reuter Telgraf Şirketinin İstanbul Gazetelerine Verdiği Telgraf, nr.47, s.3.

_____ : Tayms (Times) Gazetesinden Alıntı, nr.47, s.3.

_____ : Dâhiliye (Daily Cronicle Gazetesinden Alıntı), nr.49, s.1-2.

_____ : Başlıksız, nr.49, s.3.

_____ : İslahât-ı Mülkiye, nr.51, s.1-2.

Girit Olayları ile ilgili Yazılar

İmzasız: Hamburg Gazetesinden Alıntı, nr.5, s.4.

_____ : Hariciye, nr.6, s.4.

_____ : _____, nr.7, s.4.

_____ : _____, nr.8, s.4.

_____ : _____, nr.10, s.4.

_____ : _____, nr.11, s.4.

_____ : _____, nr.12, s.4.

_____ : İcmâl, nr.16, s.1.

Ahmet Mithat: İngiliz Gazetesindeki Haberi Değerlendirme, nr.16, s.1-2.

İmzasız: Başlıksız, nr.16, s.3-4.

_____ : Debâ Gazetesinden Alıntı, nr.16, s.4.

_____ : Evvelki Nüşadaki Hanya Mektubunun Devamı, nr.17, s.2.

_____ : Başlıksız, nr.17, s.3-4.

_____ : _____, nr.17, s.4.

- _____ : Girit-Hanya'dan, nr.20, s.3.
- _____ : Girit Meselesinin Hâl ve Fasılı Hakkında Şerefsadr Olan Ferman-ı Zişanın Sureti, nr.21, s.4.
- _____ : Başlıksız, nr.28, s.3.
- _____ : _____, nr.41, s.3.
- _____ : İcmâl, nr.43, s.1.
- _____ : Başlıksız, nr.44, s.3-4
- _____ : Telgraf, nr.46, s.4.
- _____ : Başlıksız, nr.47, s.3.
- _____ : Giresun'dan Alınan Bir Mektup, nr.47, s.3.
- _____ : İcmâl, nr.49, s.1.
- _____ : Başlıksız, nr.49, s.4.
- _____ : Siyasî, nr.55, s.1.
- _____ : Şu'unat, nr.55, s.1-2.
- _____ : Muameleye Göre Mukâbele, nr.55, s.3.
- _____ : Girit'ten Mektup, nr.55, s.3-4.
- _____ : Siyasîye, nr.56, s.1.
- _____ : Şu'unat, nr.56, s.1-2.
- _____ : Hamburg Gazetesinden Alıntı, nr.56, s.2.
- _____ : Fermandılab? Gazetesinden Alıntı, nr.56, s.2-3.
- _____ : Girit'te Bulunan Büyük Devletlerin Amiralleri Tarafından İlan Olunan Beyannâmenin Sureti, nr.56, s.3.

- _____ : Hanya'dan Korrespondans (Correspondance) Politik Gazetesine Verilen Bir
Telgrafnâme, nr.56, s.3.
- _____ : Tayms (Times) Gazetesinden Alıntı, nr.56, s.3.
- _____ : Petersburg Gazetesinden Alıntı, nr.56, s.3.
- _____ : Naya Fraya? Gazetesinden Alıntı, nr.56, s.3-4.
- _____ : Telgrafnâme, nr.56, s.4.
- _____ : Alasonya Muhbir-i Mahsusumuzdan, nr.56, s.4.
- _____ : Siyasîye, nr.57, s.1.
- _____ : Alasonya Muhbir-i Mahsusumuzdan, nr.57, s.1.
- _____ : Şu'unat, nr.57, s.1-2.
- _____ : Kölnische Zaitung? Gazetesinde Alıntı, nr. 57, s.2.
- _____ : İndependence Baj Gazetesinde Alıntı, nr.57, s.2.
- _____ : Standart Gazetesi Alıntı, nr.57, s.2.
- _____ : Akropolis Gazetesinden Alıntı, nr. 57, s.2.
- _____ : Başlıksız, nr.57, s.2-3.
- _____ : Atina'dan Gelen Telgrafnâme, nr.57, s.3.
- _____ : Akropolis Gazetesinden Alıntı, nr.57, s.3.
- _____ : Tayms (Times) Gazetesinden Alıntı, nr. 57, s.3.
- _____ : Tan Gazetesinde Yayınlanan Telgraf, nr.57, s.3-4.
- _____ : Tayms (Times) Gazetesi Diyor ki, nr. 57, s.4.
- _____ : Yunanistan Muhbirimizden, nr.57, s.4.
- _____ : Avrupa Matbu'atı, nr.57, s.4.

- _____ : Siyasî, nr.58, s.1.
- _____ : Şu'unat, nr.58, s.1-2.
- _____ : Nevyork Herald Gazetesi Yunanistan Muhbirinden Alıp Yayınladığı Bir Mektup, nr.58, s.2.
- _____ : Ajans National Telgrafnâmesi, nr. 58, s.2.
- _____ : Tayms (Times) Gazetesinden Alıntı, nr.58, s.2.
- _____ : Noviya Veremya? Gazetesinden Alıntı, nr. 58, s.2.
- _____ : Siyekil? Gazetesinden Alıntı, nr.58, s.3.
- _____ : Standart Gazetesinin Hanya'dan Aldığı Bilgiye Atfen, nr.58, s.3.
- _____ : Rusya Matbuatından Alıntı, nr.58, s.3.
- _____ : Kandiye'den Tan Gazetesine Yazılan Telgrafnâme, nr.58, s.3.
- _____ : Standart Gazetesinden Alıntı, nr.58, s.3.
- _____ : Başlıksız, nr.58, s.3.
- _____ : Tayms (Times) Gazetesi Viyana Muhbirinden Aldığı Bilgiye Atfen, nr.58,s.3.
- _____ : Girit'ten Viyana'ya Verilen Bir Telgrafnâme, nr.58, s.3-4.
- _____ : Frankfurt Gazetesi'nin Der-Saadet muhbirinden Aldığı Bilgi, nr.58, s.4.
- _____ : Başlıksız, nr.58, s.4.
- _____ : Tan Gazetesinden Alıntı, nr.58, s.4.
- _____ : Telgrafnâme, nr.58, s.4.
- _____ : Siyasî, nr.59, s.1.
- _____ : Şu'unat, nr.59, s.1-2.

- _____ : Tan Gazetesinden Alıntı, nr.59, s.2.
- _____ : Roma Standart Gazetesinden Alıntı, nr.59, s.2.
- _____ : Reuter Ajansından Alıntı, nr.59, s.2-3.
- _____ : Almanya Matbuatından Viter Zeitung? Gazetesinden Alıntı, nr.59, s.3.
- _____ : Kosova'dan Alınan Mektup, nr.59, s.3.
- _____ : Fermendılab? Gazetesinden Alıntı, nr.59, s.3-4.
- _____ : Makale-i Mahsusa, nr.59, s.4.
- _____ : Belgrat Muhbirimizden, nr.59, s.4.
- _____ : Telgrafnâme, nr.59, s.4.
- _____ : Siyasî, nr.60, s.1.
- _____ : Şu'unat, nr. 60, s.1-2.
- _____ : Daily Cronicle Gazetesinden Alıntı, nr.60, s.2.
- _____ : Londra'dan Verilen Bir Alıntı, nr.60, s.2.
- _____ : Petersburg'tan Nur Gazetesi Yazılan mektup, nr,60, s.2.
- _____ : Novaya Fraya Presa? Gazetesi Ablukaya Dair Malumat-ı Atiye-yi İta Ediyor, nr.60, s.2-3.
- _____ : Hüdâvendigâr Gazetesinden Alıntı, nr.60, s.3.
- _____ : Petersburg'ta Bulunan Nevyork Herald Gazetesi Muhbirinin Mektubu, nr.60, s.3.
- _____ : Nevyork Herald Gazetesinden Alıntı, nr.60, s.3-4.
- _____ : Tan Gazetesinden Nakil, nr.60, s.4.
- _____ : Korrespondans (Correspondance) Gazetesinden Alıntı, nr.60, s.4.

- _____ : Telgrafnâme, nr.60, s.4.
- _____ : Siyasîye, nr.61, s.1.
- _____ : Avrupa'ya Telgrafnâmeler, nr.61, s.1-2.
- _____ : Başlıksız, nr.61, s.2.
- _____ : Şu'unat, nr.61, s.2.
- _____ : Standart Gazetesinden Alıntı, nr.61, s.2.
- _____ : Daily Cronicle Gazetesinden Alıntı, nr.61, s.2.
- _____ : Teyâkkuz ve İntibah, nr.61, s.2-3.
- _____ : Tan Gazetesinden Alıntı, nr.61, s.3.
- _____ : Atina'dan Gelen Telgrafnâme, nr.61,s.3.
- _____ : Noya Fraya Presa? Gazetesinden Alıntı, nr.61, s.3.
- _____ : Tayms (Times) Gazetesinden Alıntı, nr.61, s.3-4.
- _____ : Standart Gazetesinden Alıntı, nr.61, s.4
- Presuva Redif Taburundan Bir Nefer: Selanik'ten, nr.61, s.4.
- İmzasız: Siyasî, nr.63, s.1.
- _____ : Şu'unat, nr.63, s.1-2.
- _____ : Başlıksız, nr.63, s.2.
- _____ : Daily Nevs (News) Gazetesinden Alıntı, nr.63, s.2.
- _____ : Tan Gazetesinden Alıntı, nr.63, s.2.
- _____ : Akropolis Gazetesinden Alıntı, nr.63, s.2-3.
- _____ : Mortig Post Gazetesinden Alıntı, nr.63, s.3.

_____ : Nevyork Herald Gazetesinden Alıntı, nr.63, s.3.

_____ : Tan Gazetesinden Alıntı, nr.63, s.3.

_____ : Başlıksız, nr.63, s.3-4.

_____ : Akropolis Gazetesinden Alıntı, nr.63, s.4.

_____ : Tayms (Times) Gazetesinden Alıntı, nr.63, s.4.

_____ : Korrespondans (Correspondance) Gazetesinin Londra'dan Aldığı Malumat,
nr.63, s.4.

_____ : Daily Cronicle Gazetesinden Alıntı, nr.63, s.4.

_____ : Telgrafnâme, nr.63, s.4.

_____ : Siyasîye, nr.70, s.1.

_____ : Havadis-i Umumîye, nr.70, s.1.

Yunan Hariciye Nazırı Sokolodi Tarafından Fransa Hariciye Nazırı Mösyö
Hanutu'ya Yazılan Resmî Mektup, nr.70, s.1-2.

İmzasız: Siyasîye, nr.71, s.1.

_____ : Havadis-i Umumîye (Standart Gazetesinden Alıntı), nr.71, s.1-2.

_____ : Zarifâne Bir Muharebe, nr.71, s.2.

_____ : Standart Gazetesinden Alıntı, nr.71, s.3.

_____ : Asti Gazetesinden Alıntı, nr.71, s.3.

_____ : Başlıksız, nr.71, s.3.

_____ : Standart Gazetesinden Alıntı, nr.71, s.4

_____ : Yunan Yalanları Tükenmiyor, nr.71, s.4.

İhtar Yazıları

İmzasız: İhtar, nr.1, s.4.

_____: _____, nr.2, s.4.

_____: _____, nr.3, s.4.

_____: _____, nr.4, s.4.

_____: _____, nr.8, s.4.

_____: _____, nr.11, s.4.

_____: _____, nr.12, s.2.

_____: _____, nr.16, s.4.

_____: _____, nr.20, s.4.

_____: _____, nr.28, s.4.

_____: _____, nr.51, s.1.

_____: _____, nr.55, s.1.

_____: _____, nr.60, s.1.

_____: _____, nr.71, s.1.

İlan Yazıları

İmzasız: İlan, nr.1, s.4.

_____: _____, nr.10, s.4.

_____: _____, nr.12, s.4.

İngilizlerin Hindistan Politikalarıyla İlgili Yazılar

İmzasız: Hariciye (İngilizlerin Hindistan İdaresine Bir Nazar), nr.51, s.2.

Sör William Hatyer, Tayms (Times) Gazetesinden Alıntı, nr.51, s.3.

İmzasız: Hindistan Kâht ve Galâ' ve İlet Vebası (Yahut-İngiliz Memurlarının İrtikâbatı), nr.51, s.4.

Makedonya Meselesi İle İlgili Yazılar

İmzasız: Dâhiliye, nr.8, s.1.

_____ : Başlıksız, nr.8, s.2.

_____ : Dâhiliye, nr.9, s.2.

_____ : İcmâl – Dâhili, nr.10, s.1-2.

_____ : Hariciye, nr.10, s.4.

_____ : Naye Feraye? Gazetesinden Alıntı, nr.12, s.4.

_____ : Başlıksız, nr. 12, 4.

_____ : _____, nr.17, s.4.

_____ : Nur Gazetesinden Alıntı, nr.17, s.4.

_____ : Atina Havadiscilerinin Bir Yalanı Daha, nr.49, s.3-4.

_____ : Standart Gazetesinden Alıntı, nr, 56, s.3.

Mısır Meselesi İlgili Yazılar

İmzasız: Başlıksız, nr.1, s.4.

_____ : Berlin, nr.1, s.4.

- _____ : Başlıksız, nr.3, s.1.
- _____ : İcmâl, nr.7, s.1.
- _____ : Başlıksız, nr.8, s.4.
- _____ : Başlıksız, nr.28, s.2-3.
- _____ : Başlıksız, nr.41, s.4.
- _____ : İskenderiye'den Yazılıyor, nr.42, s.3-4.
- _____ : Hariciye, nr.46, s.2.
- _____ : Daily Telgraf Gazetesinden Alıntı, nr.46, s.2.
- _____ : Mısır Havadisi, nr.46, s.4.
- _____ : Başlıksız, nr.47, s.1.
- _____ : _____, nr.47, s.4.
- _____ : Makale-i Mâhsusa, nr.47, s.4.
- _____ : Daily Telgraf Gazetesinden Alıntı, nr.51, s.3.
- _____ : Mısır'da İngiliz İstibdâdı, nr.55, s.4.

SONUÇ

Basın tarihi araştırmaları tarih ilmi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bu tür araştırmalarda kullanılan en önemli kaynakların başında da gazeteler gelmektedir. Bu gazetelerin içerisinde ise yerel gazetelerin ayrı bir önemi vardır. 6 Mayıs 1312 / 18 Mayıs 1896 yılında Bulgaristan'ın Filibe şehrinde yayın hayatına başlayan *Emniyet* gazetesi de bu açıdan önem arz etmektedir. Yerel gazeteler vasıtasıyla araştırılan bölge ile ilgili yerel bilgilere daha iyi ulaşılabilmektedir. Ancak yapılan bu çalışmada, gazetenin elimizdeki 1896-1897 yılları arasındaki 40 nüshasından, *Emniyet* gazetesinin yayın politikası olarak yerel haberlerden daha çok Osmanlı Devleti'nin o dönemde meşgul olduğu genel siyasî haberlere önem verdiği görülmüştür.

Fransız İhtilli'nin sonucunda ortaya çıkan milliyetçilik akımı 19. yüzyılda Osmanlı Devleti üzerinde etkisini göstermiştir. Özellikle Balkanlarda bağımsızlık amacıyla birçok isyan çıkmıştır. Bunun yanında Doğu'da da Ermeniler bu akımdan fazlasıyla etkilenip bir takım ayrılık faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu isyanların başlamasında ise kısaca; milliyetçilik akımı, Avrupalı devletlerin bu yerel halkları kışkırtmaları, mahalli yöneticilerin halka karşı yanlış politikalar uygulamaları, bazı toprakların savaşlar sırasında el değiştirmesi, Balkanlardaki bir kısım toprakların savaş alanı durumuna gelmesi, merkezi otoritenin sarsılması gibi nedenler etkili olmuştur. Bunların yanında devlet 1878'den sonra Ayastefanos ve Berlin Anlaşmalarının sonucu olarak iki büyük sorunla karşılaştı. Bunlardan biri Girit sorunu diğeri ise Ermeni sorunudur. İşte *Emniyet* gazetesi'de Osmanlı Devleti'nin bu denli zor bir döneminde yayına başlamıştır. Gazetenin çıktığı dönemdeki en önemli olayların başında gelen ve gazetede de en çok yer alan konu yukarıda da bahsedildiği üzere Girit İsyanı ve ardından meydana gelen 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'dır. Gazete bu konuya genişçe yer vermiş ve Avrupalı devletlerin bu konuyu kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirdiklerini gözler önüne sermiştir. Diğer önemli bir konu ise elbette Ermeni sorunudur. Bu sorun Berlin Anlaşmasıyla başlayıp Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar sürmüş ve hatta günümüz Türkiye'sinin de başına bela olan bir konudur. *Emniyet* gazetesi Ermeni sorunuyla neredeyse her sayısında ilgilenmiş ve Osmanlı Devleti yanlısı bir politika izlemiştir. Ayrıca Avrupalı

devletlerin Ermeni meselesini kullanarak Osmanlı toprakları üzerinde güttükleri politikaları yayınladığı haberleriyle gündemde tutmayı başarmıştır.

Emniyet gazetesinin en önemli özelliklerinden diğer bir tanesi de yapılan bu haberlerin genelde başka gazetelerden alıntı yapıp daha sonra bunların yorumlanmasıyla farklı bir yayın politikası izlemesidir. Bu alıntılarının bir kısmının da yabancı gazetelerden yapılmış olması ayrı bir özelliktir. Yabancı gazeteleri bazen kendi düşüncelerini desteklemek için oradan aldığı yazıları olduğu gibi iktibas ederek yayınlarken bazen de oradaki yazılara eleştiri yapmak amacıyla iktibaslar yapılmıştır. Bu çalışmada da *Emniyet* gazetesinde yer alan makalelerden yola çıkarak bu konular üzerinde durulmuş ve kendisinin de ifade ettiği gibi *Emniyet* gazetesinin amacının, “*Menâfi-i İslamiye-yi muhafaza maksadıyla neşr olunan siyasî bir şark ceridesi*” olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kısacası *Emniyet* gazetesi, siyasetle ve edebiyatla ilgili haberlere ağırlık veren siyasî bir gazetedir. Ancak bu çalışmada araştırma konumuz gereğince daha çok siyasî makaleler incelenmiş buna karşılık gazetede ki edebiyatla ilgili bölümlerin, az incelendiği de göz önünde bulundurulursa, ilgili branşlarda ele alınıp incelenmesinin faydalı olacağı fikrindeyiz.

KAYNAKÇA

1-SÜRELİ YAYINLAR

Emniyet Gazetesi

Nr.1	6 Mayıs 1312	18 Mayıs 1896
Nr.2	10 Mayıs 1312	22 Mayıs 1896
Nr.3	18 Mayıs 1312	30 Mayıs 1896
Nr.4	23 Mayıs 1312	4 Haziran 1896
Nr.5	28 Mayıs 1312	9 Haziran 1896
Nr.6	3 Haziran 1312	15 Haziran 1896
Nr.7	8 Haziran 1312	20 Haziran 1896
Nr.8	13 Haziran 1312	25 Haziran 1896
Nr.9	18 Haziran 1312	30 Haziran 1896
Nr.10	24 Haziran 1312	6 Temmuz 1896
Nr.11	29 Haziran 1312	11 Temmuz 1896
Nr.12	4 Temmuz 1312	16 Temmuz 1896
Nr.16	11 Ağustos 1312	23 Ağustos 1896
Nr.17	17 Ağustos 1312	29 Ağustos 1896
Nr.20	2 Eylül 1312	14 Eylül 1896
Nr.21	6 Eylül 1312	18 Eylül 1896
Nr.22	9 Eylül 1312	21 Eylül 1896
Nr.23	13 Eylül 1312	25 Eylül 1896
Nr.25	20 Eylül 1312	2 Ekim 1896
Nr.27	27 Eylül 1312	9 Ekim 1896
Nr.28	30 Eylül 1312	12 Ekim 1896
Nr.29	2 Teşrin-i Evvel 1312	14 Ekim 1896

Nr.41	15 Teşrin-i Sani 1312	27 Kasım 1896
Nr.42	18 Teşrin-i Sani 1312	30 Kasım 1896
Nr.43	22 Teşrin-i Sani 1312	4 Aralık 1896
Nr.44	25 Teşrin-i Sani 1312	7 Aralık 1896
Nr.46	28 Teşrin-i Sani 1312	10 Aralık 1896
Nr.47	7 Kanun-ı Evvel 1312	19 Aralık 1896
Nr.49	13 Kanun-ı Evvel 1312	25 Aralık 1896
Nr.51	15 Kanun-ı Evvel 1312	27 Aralık 1896
Nr.55	6 Mart 1313	18 Mart 1897
Nr.56	16 Mart 1313	28 Mart 1897
Nr.57	18 Mart 1313	30 Mart 1897
Nr.58	23 Mart 1313	4 Nisan 1897
Nr.59	30 Mart 1313	11 Nisan 1897
Nr.60	31 Mart 1313	12 Nisan 1897
Nr.61	11 Nisan 1313	23 Nisan 1897
Nr.63	6 Mayıs 1313	18 Mayıs 1897
Nr.70	3 Temmuz 1313	15 Temmuz 1897
Nr.71	5 Temmuz 1313	17 Temmuz 1897

2- KİTAP VE MAKALELER

- ADIYEKE, Ayşe Nükhet, *Osmanlı İmparatorluğunda Girit Bunalımı (1896–1908)*, TTK Yayınları, Ankara 2000.
- AKBULUT, Mustafa, “İbrahim Müteferrika ve İlk Türk Matbaası”, *Türkler*, XIV, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul 2002, s.919-926.
- AKGÜR, Zeynep Gökçe, *Bulgaristan Türk Basını*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1988.
- AKŞİN, Sina, “Siyasî Tarih 1789–1807”, *Türkiye Tarihi III-Osmanlı Devleti 1600-1908*, Cem Yayınevi, İstanbul 1989, s.73-188.
- ARMAOĞLU, Fahir, *19.Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)*, TTK Yayınları, Ankara 2003.
- ATEŞ, Toktamış, *Siyasî Tarih*, Der Yayınları, İstanbul 2001.
- AYDIN, Mahir, *Şarkî Rumeli Vilâyeti*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1989.
- _____, “Şarkî Rumeli Vilâyeti”, *Osmanlı*, II, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.329-334.
- AYDIN, Mithat , “İngiliz-Rus Rekabeti ve Osmanlı Devleti’nin Asya Toprakları Sorunu (1877-1878)”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, XV/38, Erzurum 2008, s.253-288.
- AYDIN, Ramazan, *Hilâl Gazetesine Göre Şarkî Rumeli Türkleri (1883–1885)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2009.
- BAYKAL, Bekir Sıtkı, “Berlin Kongresi Hakkında Bazı Düşünceler”, *Belleten*, LII / 202, TTK Basımevi, Ankara 1988, s.195-208.
- ERSOY, Neriman, *XIX. Yüzyılda Filibe Şehri (1839–1876)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2003.

- GEVGİLİLİ, Ali, “Türkiye Basını”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, I, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, s.202-228.
- GİRGİN, Atilla, *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2001.
- GÜNYOL, Vedat, “Matbuat”, *İA*, MEB Basımevi, VII, İstanbul 1988, s.368-369.
- GÜRÜN, Kamuran, *Ermeni Dosyası*, TTK Yayınları, Ankara 1985.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, “Ermeni Tehciri ve Gerçekler”, *Genel Türk Tarihi*, VII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.451-486.
- HATİPOĞLU, Murat, “1897 Osmanlı Yunan Harbi ve Yunanistan’ın Makedonya Politikası (1897–1913)”, *Osmanlı*, II, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.306-313.
- HÜLAGÜ, Metin, “1897 Osmanlı Yunan Savaşının Sosyal, Siyasal ve Kültürel Sonuçları”, *Osmanlı*, II, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.314-318.
- İBRAHİMOV, Osman, *Tuna Vilâyet Gazetesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006.
- İNÜĞUR, M. Nuri, *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul 2005.
- KABACALI, Alpay, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye’de Matbaa, Basın ve Yayın*, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2000.
- KARAGÖZ, Mehmet, “Filibe Kazası Rûsum Defterleri ve 17. Yüzyılın İkinci Yarısında Filibe-Tatarbazarı ve Göbe’de Çeltik Ziraati“, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XIV / 2, Elazığ 2004, s.361-378.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, IV, TTK Yayınları, Ankara 1977.
- KARTA, Nurullah, “15. ve 16. Yüzyıllarda Filibe Şehrinde İktisadi Hayat ve Meslek Grupları”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, VIII / 2, Erzurum 2006, s.145-173.

- KOLOĞLU, Orhan, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2006.
- _____, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*, İletişim Yayınları, İstanbul 1994.
- MAZICI, Nurşen, *Belgelerle Uluslararası Rekabette Ermeni Sorununun Kökeni 1878-1918*, Der Yayınları, İstanbul 1987.
- NUHOĞLU, Hidayet, "Osmanlı Matbaacılığı", *Türkler*, XIV, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul 2002, s.927-932.
- ORTAYLI, İlber, "Osmanlı Bulgar Basını Üzerine Notlar", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, XV / 26, Ankara 1991, s.253-260.
- ŞEHİRLİ, Atilla, "Osmanlı Devleti'nde İhtilalci Ermeni Cemiyetlerinin Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti'nin Aldığı Tedbirler", *Dünden Bugüne Türk-Ermeni İlişkileri*, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul 2003, s.253-264.
- TOPUZ, Hıfzı, *100 Soruda Türk Basını*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973.
- TUĞLACI, Pars, *Bulgaristan ve Türk Bulgar İlişkileri*, Cem Yayınevi, İstanbul 1984.
- TUKİN, Cemal, "Girit", *DİA*, XIV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, s.791-804.
- TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1999.
- UÇAROL, Rıfat, *Siyasî Tarih*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1999.
- ULUS, Selma, "Yerel Basınımız", *Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 3, İstanbul 1993.
- URAS, Esat, *Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi*, Belge Yayınları, Ankara 1976.
- UZUN, Turgay, "Osmanlı Devleti'nde Toplumsal Yapı ve Ayrılcı Ermeni Hareketinin Doğuşu", *Dünden Bugüne Türk-Ermeni İlişkileri*, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul 2003, s.191-204.

HARİTA VE RESİMLER

[۷] نومرو فی ۹ محرم سنه ۱۳۱۴ جمعه ايرلسی [۱] حریفه

[۷] نومرو فی ۹ محرم سنه ۱۳۱۴ جمعه ايرلسی [۱] حریفه

اداره خانه :

فلبهده آلاجه مسجد جوارنده دائره مخصوصه در:

Redaction — Aladja-mesdjit
Philippople

غزوه مزه متعلق معاملات حقنه صحاب سراجمله
صورت خصوصیهده تماطی افکار اولتور .

مسکیزه موافق اوراق و مکاتیب متفرا درج ایدلیر .

۷۲ نومروسی سنه تک برجد تشکیل ایدر .

(تاریخ تاسیسی : ۱۳۱۲ مایس ابتدایی)

امنیته

آبونه بدلی :

داخلی ممالک عثمانیه
فرائق مجیده
۱۲ - برستهک
۷ - اتی آلیق
۲۰ - بلاد اجنبیه برستهک

آبونه بدله بر آیدن زیاده انتظار اوله مز .
آبونه بدلی اوراق تقدیه ایله قبول اولتور .
کوندرله حکم محررات مدیر نامه یازلیدیر .

(مدیر و سر محرری : سلائیکی حلی)

منافع اسلامیه فی محافظه مقصدیه هرین کونده بر دفعه نشر اولتور سیاهی شرق جریده سیدر . فلبهده نسخه سی ۲۵ ساتیم

انجمن

سیاهی

بوکونلر نظر مطالعه مزدن چکن
اوروپا غزوه لرینک خلاصه مندراجانی
سودان - مصر مسئله سنه دائره برطاقم
مطالعات سیاهی سنه عبارتدر .

خیال پردوسی آرقه سندن اهمیت
برحاله ظهور ایدن سودان انحلالی
یواش یواش دهشتن بر جامعه شکلنه
گیرمک استعدادنده کورینبور .

چکارده باب عالی فرانسه . المانی .
روسیه دولتلیره برابر مصردن انکایز
مداخله سنک منعی رسماً ایسته دیکی
صیرهده انکایزه قایتمه سی بعض حقسنز
عذرلردریان ایدره دک اداره مشترکه نک
دها بر مدت دوامنی آرزو ایتمشیدی .
بومسئله حقنهده کی معامله نک بالاتزام
امتداد ایتمدیکی ائاده انکایزه نک مصر
مأمورلری ده سودانلیلری مصرلیلر
علینه . مصرلیلری ده سودان استیلاسی
املته سوق ایدوب بالتهایه اورطه یه بر
« سودان عسیانی » مسئله سی
چیقاردلی !

عثمانلیلر نامه کویا بر صورت
خیر خواهانه تقابلی ایله هر دلوی
مقاصد منافع پرستانه سی ستر ایدن

انکایز پوتلیقه سنک چهره سنه ذاتاً اوله
بر نقابک چکلش اولدیغنی حکومت
عثمانیه وقتیه کشف ایتمشیدی . لکن
اونقناب التده کی چهره نک هانکی
جهندن کورستریله چکی نظر دفته آئوبده
اوکا کوره احتیاطکارانه حرکت ایتمک
لژیوی اوروپا دولتلیری نزدیکه ایجاب
حال وزمان عارضه لرینه فدا ایدلی ؛
باب عالی دن دول معظمیه اوله
تبلیغ ایدلش اولان بیان نامه ده
انکایزه نک سودان افکار عمومی -
سنده حامل ایده چکی سوؤ تأثیرلرک
عاقبتی اوروپا منافع سیاهی سنه ده
مخالف اوله جفی ایضاح ایدلشیدی .
لکن انکایز سیاهی سنک اوتهدنبرو
کوستردیکی مهارت دلفریانه . عثمانی
دیپلوماتلرینک اختارات حکیماننه سی ده
نظر اعتباره آلدیرمه جق درجه ده
لاستقلی ایدی .

شمیدی اوروپا نک نظر دفتی
سودانلرک تأدیب و تربیه یه محتاج
اولدینی نقطه سنه عطف اولتور !
حالبوکه بومسئله نک وقوعندن اول
منعی چاره سی بولتی ازم ایدی .
ظهورندن صکره هم منعی مشکل
هم حقسنز یه بر طاقم قیل وقاآک
دورانده ده سبب مستقل اولتور !

سنده کی ارباب فسادک دخی لایق
اولدقاری صورتده قوه عثمانیه ایله
تأدیبی طبعیدر !

زیراعموم اوروپا دولتلیری کیدارباب
عسیانک مطالبی بر جوق تدقیقات
وتحقیقات نهایتده تصدیق ایتمدیکی
جهتله حکومت عثمانیه نک اجرائت
سیاهی سنه مانع اولتی دکل بالعکس
احکام دولیه نک وظیفه حکمرانینه
توفیقاً هر نه صورتله ایجاب ایدر سه
تأدیرلرینی تسهیل و تسریع ایلمکده در .
دول معظمه نک بوخصوصهده کی
تدابیر حقشانه سی محضاً حقوق
اسلامیه فی محافظه ایله موازنه دولیه
بوزمامت فیکرندن عبارتدر . احوالده
خون فساد غلیظ ایش اولان کید
خرستیانلرینک ده قریباً موسم وزمانک
ایجابته کوره ! - تسکین و تعدیل
دملری چاره سنه باقلمسی . حکومت
عثمانیه نک حکمت سیاهی سندن قویاً
امید اولتور !

کتابخانه

وازهده موقع انتشاره وضع ایدلدیکی
ایشیدوب یازمش و حتی انسانیت ،
مسکداشلق نامه ده اولکی نسخه مرده
ایهاملی ، معنالی بر تبریک ایش اولدیغنی
« استرزا » غزوه سنک برنجی لیخمنی

Resim 6. Emniyet Gazetesi 7. Sayı 1. Sayfa.

<p>نومرو [۷]</p>	<p>امنت</p>	<p>صحفه [۲]</p>
<p>گیور؟! «اقباش!» لقی علی وزن اقباش! اقباش معنایه میدر... استعاره گه می استعاره وزننده میدر... عییا بوتزیکلر، بوکله کنج محردلرک بیلدکری غیره مخصوص درت لسائک فی قلمنه عائددر؟! بوقه ادبی فصله می؟! جهات مرکبه ایچنده غشی اولدینی حس ایده میبوده «هذیان» ایله اغزری آجه جرات ابدن کنج محردر عییا بوسؤلزده «ترهات!» ایله می جواب وزه جکدر؟! برده یه اوققاله ادبیه کی. رفقده سنده «وطن» اومادر عزیز و ملت نیجه میر علیهنده تعرضات حقوق شکنانه سنه و مقالات حقارت آمیز ایله ده بولان اقوام و ملل رحیل اجنبیه کی امال منافع جویانه می تشریح واستکنانه حقیقت ایله بیله جک مقدرجه بر مزجه د باندنه بولندرمسی بر مقتضای مسلک اخطار ایدیتمزه کونجمن صابیززه دینیلور! اوف!... نه قدرده فساد معده میه اوغرامش بر یوله افاده... ایشته بویه اکلاشلمیان مسکره برلسائک تعریفی ایچون جدا قرینه صاحبی بر ترجهانه زده شمعی احتیاج حس ایدیویوز...</p> <p>اگر بوظیفه می اوکنج محردلردن بری ایفا ایدرسه باطلع زده توسیع معلومات ایتمکه متتدار اولورز!</p> <p>اوف!... درت لسائک قوی! خون شبابک شمدی ایله یائش اولان اوند ادنی قارشدر برده می شمام ذوقره عکس ابدن تعقلر جهان ادبیاتی تعجیز ایده میوراما نه جاره!... وادسون بونسخه مزده بر غیرت جاهلیه صاحبک «هذیان!» تعقلری بولسون...</p> <p>مقاله کی خاتمه قریب بر زنده «وظنه خدمت، حقوق اصلیه ملیه ریخته دار ایده جک نفسانیت ایله حصول بذر اوله میر! بلکه، ترقیات، اختراعات و حرکات بشریه می اخبار ایده جک حوادث ایله!...» جمله ادبیه می کوردک!</p> <p>عجائب! بوتزیکلر «امان غیرت! مغان! ایچرندمی سولنمشدر؟! بوقه «بیچاره غیرت! مستغفلان!» و زنده میدر؟!... مترجلمک وظیفه می درعه ده ایده جک اولان کنج محردر لخصوصی ولیکن خفی رجعت ادبیه! تشکیل ایسونورده بوجواب حکمت نصایدن بزى محروم بر افسونلر...</p> <p>اما اوکنج محردر! یه بر جمعیت عقد ایده میده جواب ویرمک خیال خامیه بر طاقم جیویورده باشلایه حقلمش! اولنده نه باس وار؟! بوز سرجه قوشنت جیویلدینی بر شاهینک صداسی هروقت بریشان ایتمکدن ناجز دکلدکه!... نتیجه کلام، اویله کیدیلرینه مخصوص</p>	<p>لسان ییل کنج محردلرکده او میایدده بولند بینه حکم ورده!..</p> <p>اویله ایسه بومقدر محردر! بولسان شناس ادبیلر... مطلقا خارجدن امداده تیشمکه ووشان وقورور بر عوعوه فریاد ایله «مری!» زینه یروک وبلکده پشروک ابدن یعنی بول آلفه ترقی به سکرده نبحر سز کتجلردن اولمیلدر!.. ضرر بوق! هربر مسلکده منزل الدقه ترقی ادبیلر! فقط ترقینده برحد معنی واردر! اویله هربر موقعده صالدرمه قوشوبده حدودی کچلر عاقبت بر ضرر به تأدیبه اوغزارکه صالدر... دیفته ده پیشان اولور! ترله دیکنه ده!... کلام صده: حقیقت! شخصیه، ذاتیانه عائدسوز سوله مک فضاحت ادبیه من عبارتدر! حالیکه او جاهلانه معامله می ارتکاب ایله مایهتی آبات ابدن یه صاحب غیرتدر... بر مدافعه! مقابله صورتیه جواب ویرمکه مجبور اولویوز! یعنی بز اساساً غیرتک بر فکرینه اعتراض ایله بر مطالعه بیان ایتمک ایدک که بوده فکر صاحبی بر محردلرک شاندندرا! طوغری می یاه! بزم مطالعه مرکز چرکابه طاش آلمق درجه زنده تعفن ویره جکتی تصور بیه ایده مامشیدک! حالیکه او قدر مقدر، مشهور محردلرک ویاخود غیرت جاهلیه هیئت تحری می کی فساد اخلاق صاحب لرینک سدد مجتهدن آر بولوبده «ضد کون کدینک آرسلا نه هجوم ای می قیلندن!..» بیان ایتمکری «هذیان» لر می بوزلرینه چاریق ایجاب اییدی! زنده نه قباح وار؟! بزم حافظه (!!) ترجه می حافظه مزده قلمش اولان مسئله بوندن عبارتدر! خلاصه وارسه قارئیمز زده می محکوم ایسونلر!..</p> <p>برده توصیه امید! بند مخصوصتک تریکیات جهات غایاتی تشریحدن ویاخود تشهیردن واز کلام... چونکه کوزی کور می ایلر دینک تعریفه تزل ایتمک «امنت» من نظر زنده نادماً بر حقار تدر... اونی کم ارتکاب ایدر؟!.. بزم کی تجزیه افتخار ابدن انصاف مجسم بر محردرک او صافه کندی یوزنده تجسم ابدن جهل مرکب لکه سندن سورمک ایسته میان ارادب!..! مقدر!! اوج درت لسائک واقف کنج محردر! «فون حاضرده ن استفاضه ایتمک کافل مکتب دنیلن منع کالادن اقباش واستاره علوم وفون ایده مامش!» جمله سنده می تزیکلری هانکی مکتب عالیده، هانکی لسائک شیوه سندن تحصیل ایتمشدرلر؟! ایته بومراق زده داغ درون اولدی... بزیم کتجک نامتازده هر فصله کیده مدیکم فقط بعضی معلملردن... اسلملری ایشتی بوده قوه «خافله!» مزده نقش ایلمکمز مکتبلرده بویه بر لسائک تدریس ایلمدیکی خاطر مزه</p>	<p>کوردک! سرلوحه سنده عالم انسانیتک ترقیسنه، عموم بلغار اقوامنک هذیب اخلاقه ویاخالصه ادرنه جهتنده بولان بلغار قومنکده توسیع افکار به خدمت ایده جکی مائنه بر عیاره یائشدر! لکن غزیه مک مندرجانی بالعکس فساد اخلاقه دلالت ایدر بر جوق خیالات غریبه دن عبارتدر! دنگ اولویورکه «استرزا» محردری قوی قلمنه مطابق اولمیان خفیف مشربلردن امتش!</p> <p>عنائی بلغار عنصرینک ارتق اویله تحریکات منافع برستانه می هیچ بر صورتیه آلداتق استمداننده اولدینی یکی رقیتمزه، اخطار ایدر و حقیقه بلغار قومنک مدنیت، انسانیت نمونه اولان منافع عمومی سندن بحث ایله افساد افکاره پیوده چالش میسنی یه خالصانه بر حالده توصیه ایلر... چونکه ضررت عمومی بوزندن تأمین ایله جک منفعت خصوصیه می هیچ بر صاحب وجدان نظرده مقبول اوله می!</p> <p>فخامتلو دوللو برنس فریدناده حضرت لرینک استابولنده کوردیکی حسن قبوله مقابل ذات حضرت پادشاهی به عرض تشکرات ایلمک اوزره والده لری برنس قلمه منتیسانک قریباً درسه مانده کیده جکی ایشتیلشدر.</p> <p>سرب، بلغار حکومتاری پشنده عقد ایله بیله جکی اوله یازدیمز تجارت شرطله میسی بودفه تنظیم اولوب بلغارستان هیئت نظاری طرفدن تصدیق ایلمش و بوکونورده بلغارده کوندریله جکی استخبار او ایشدر.</p> <p>حکومت حاضرده رحالی پشنده حکمفرما اولان بعضی تصاد افکاره بر حسن نتیجه ویرمک اوزره شهر مرمک بلغار متجیزانی اولکی کون بلدییه دائره سنده اجتماع ایتمشدر.</p> <p>صوفیه معارف منسری هوسویو ولیچوقو بلغارستان مکتب عمومی می نظر قشیدن کیرمک اوزره دوره جیدقلمری جهله کچن کون شهر مزه دخی کشتور وبلغار مکتبیه اسلام مکتب لریته کیدوب وظیفه معارف و روانه لری ایفا ایلمشدر.</p> <p>معیت حضرت بر نسیده موسقوه می کیش اولان شهر مرمک طبیب شهری و صورانیه رئیس ذوقور موسیو یاقولوف اولکی اقسام صوفیه دن عودت ایلمشدر.</p> <p>سلسزده بولان اسلام نورسیدکاننک ترقیات جدیدنه خادم اولمق عزم انسانیت کوانه سیله معارف اسلامیه فخری مدیر عمومیلک وظیفه می درعه ده ابدن اشراقدن</p>

Resim 7. Emniyet Gazetesi 7. Sayı 2. Sayfa.

[۳] صحیفه	امیت	[۷] نوسرو
<p>ظریفانه محاکمه نهایتی یاخود اعلام ادبی خاتمه می</p> <p>جریان مسئله حقیقه مدعی عمومی قریحه بک مطالعه می استفسار اولدقدقه: افادات مدناهاده نظم ایله نزلک درجه ریجلا سندوظیفه خارجنده تجاوز کارانه بیان مطالعه ایدن متجاسرلک جرمیتی جمله ادبیه نکل آکنجی مادمی احکامندن بوقفله اولوجوله اجرای معامله یورلسنی طلب وادان اولدوم. دیکسیه ختام محاکمه طرفیه تبلیغ اولدی . ایجابی موقع تذکره التذوقه : نظم ایله نزلک صورت ریجانی حقیقه صاب جریده سند تریب ایبدیلان سوآله جوابا «مرمی» امضاسیه یازلدی ادا اولان فقره ترجیحده نک مال مندراجاندی عدم مناسبت قابل انکار دکلسده مسئله ریجانی صورت جریانه نظراً صاحب امضانک تمدداً اجرای حقارت ایبدیکنه شامل اوله ییله جک دلایل منته و براهن مقننه کوریه یوبوب ترجیح قضیه سندکی مطالعات ایسه صرف اجتهادات عدیه و تصورات ذایه دن عد ایدلک دها موافق اولدیفته و اساساً هر حالده مضنون باجرم اولان کسه لک ایله تفسیر احتمالات ایبدلی قواعد کیله وجدایه دن بولدیفته و علی الخصوص تشبیه و تریحیح مخنده نظم ایبدینک شانیه ماده شین ایرات ایده ییله جک تعیرات اولیبوب فقط معاً ومن غیر تمدداً بعض مطالعات غیر معقولهدن متولد اولان تقاضا</p>	<p>هربر گه یی بونه یالان! پاکش ترجمه ایده جکلرسه وای زنده حالزه... آثار ادبیه برخسرت زده نکل حسبیالی! ۱ برکیجه رؤیاده کوردم بن سنی کندمی جتده ساندم عادتاً اولیه ذوق معنویه صورناً سوق ایدر میلان وجدام نی حال مشتاقده تبدل اولیور ۲ اولیه بارلاق بر خیال تصویریه ذوق ذنبانی فدا ایسه مکر! قابل اولسه شوقی تعریف اکر اولیه عالی بر وصال تصویریه بر قلم اهل تجول اولیور ۳ عالم معنده کویا بر ملک چهرمی دیدار حریث کی بارلا یوردی نور امیت کی ایسته یوردی هب وطندن سوبلمک بنده هیباتکه! تحمل اولیور ۴ یک غریبدر غربتک احوالیده حزن فرقله کیز هر تردمی سانکه استیلا ایدر غم عالی یک مؤثردر نشاطی حالیده هیچده تعدیل تأمل اولیور! ۵</p>	<p>اولدیفنی ایتمکله متأثر اولیورز ... اولیورده علاوه ایده که امیت تعین ایندیکنی کندی خط حرکتده کال اطمشان ایله دوام ایده جک قدر بر اقتداره مالکدر! ذواللی غیرت! کی درمه چاطمه هربر فکر ... صاحبک خیالات جاهلانسه! عرض احتیاج انزکه بر طاقم خضای دین ودولتک تشویق و اغفالده آدانسون! اواختاری حامی غیرت اولان کنج محرر کندی محبتنه عرض ایلسون ... بز اولیه اقتداری . حدی تعیندن اظهار غمز ایدن جهله نکل نصیحتنه محتاج اولاناردن دکاز! وظیفه سی بیلمیانلر دنده وظیفه درسی آلفه نزلک ایده جک قدر ساده دل اوله میز ... اکلابه بیلدیکیمی لسان شناس کنج محرر! « خاتمه » السنه اجنبیه دن دم اوران کنج محرر استراحتا غزمنسه اولان غیرتک مدافعه سی یازدیغی فقرده « غزمنه مزلک مائی قیری وو (یالان) اکلاشدر . « دینلیور! عییا شو « قیری وو! » کلمی ده کنج محرر کول بلغار لسانی بیلدیکیمی! . کوسترمک ایچوتیدر! اولیه ایسه بومهارتک ایوبک بر قیاحتده! زیرا « قیریوو » « اگری » ویاخود پاکش دیکدر! یالان دیکم دک! .. یالان ایله پاکش فرق ایدمین ادب محترم محرر « کیریکی کوسترمک دیرکن کوزلر دیکم جرمیه کرمه یی اظهار ایده یورلرده یه قیاحتلر دیکم خبری! .. ماحصل! زنده نزلک! مترجمک وظیفه سی اجرا ایده جک اولان بولسان شناس محرر</p>
<p>شهووت برست! بر غشکار حکمداره ورمکه نی مجبور ایدلک! هر یوزدن دوچار حقارت اولیورم! .. دوکدیکم کوز باشلری شفقت مادراهمکی تحریک کتبات ایچوردی یالیه والده جکم! .. شوفریاد دخراتشاهه ایله بر مدت یالان وکریمان اولدیغی حکمداره وقردریاده و اختیار بدرینک باندنه بوئان والده سی تمسیر سطح مجردن بیاس بر بلوط کی ظهور ایده لک سینه زادنک امدادینه بیشدی! دجال نوازشلرله ، مادراانه التفاتلره باشلا یوب دیدیکه : اوغلم! نه ایچون اغلا یوردیست؟ دنیاده سنگ قلبی بودرجه کدرنک ایدن نهدر؟ بندن کم ایجه! بن سنگ کدردن خبردار اولیور استرم .. آئیل — (فوق المعاده برهیجان قلب ایله) آه! محترم والدم! تم دردم ایشه سنک نظر نده عیاشدر! بن نه سویلیهم!</p>	<p>واعتراق ایدرلردی .. کیده یور روح رواتم، بوجها نه ارتق بکا بردم بشامق عین حرامدر هیبات! شعری نامیه حالده تصویر ایدن بخاره آئیل کوزلر دیکم دوکیلان سرشک بائسلیه جادردن چیقوب ساحلک تها بر قطع سنده اوپلوردی . نظری دکرک سطح واسعی اوسته عطف ایبدیک صبرده والده سی اولان الهیه (نمیس) می مؤثر استمداد ایله یا جک باشلادی . وشووادیده فریاد واسترحامه ایستار ایبدی . ای محترم والدم! مادام که دنیاده قیصه بر عمر کیریمک ، آرز بر مدت وطنمه خدمتک ایتمک قدریله نی طوغوردک! ! بازی طبقات عالیده قرار ایدن مقدس زوبیرک عزت جلالته بو زواللی اوغلی مظهر ایتمک ایلک .. بخاره آئیل دنیالک هر بر ذوقدن ، کامندن محروم ایتمک بوقدر عذاب کاف دکشنده سویکی عطیک ، قیتمدار کافکالک اولان کوزل وریسیداییه دده آغه نمون کی بر</p>	<p>دشمنلرک غالب گلسته حواله ایده جکم .. بوسوزته بتون الهیلم ، الهلرده شاهد اولسون! آغه نمون اوقت آئیلک قدر وقیمتی کلاز... زیرا بوجکمدارده مانیدن . خالدن عبرت اولده استقبالی محافظه ایده جک قدر عاقلانه بر تدبیر بوقدره یونان ادوستک دوشمندیک تلمکلی ، آئیلک مفارقتدن سکره کندی حسن ایده سی یه تورویالیلر اوسو عاقبتی آبات ایده جکلردر .. آئیل افاده سی اجمال ایتمسیه کوزل پاتروفه دخی سردار جلادت شعاعلرک امرینه امتثالاً وریسیداییه جادردن چیقاروب منادیلرله تسلم ایندی . ندای حرب مأمورلرده امیدلرک فوئده اوله رقی سید ایلدیکلری وریسیداییه نازنین بردل شکاری آوب کال مظفریته یوریمکه باشلا دیلر ، طالعصر وریسیداییه دخی غایت محزونانه ، مایوسانه بر طور ایله ایکی رقیقه یرو اولشیدی . اوکوزل قیزلک شوحنکامنده کسب ایلدیک حالنی کوزلر ، زوالیتلک کندی اختیاریه جزای اعدامه کیتدیکنی تسلیم</p>
		<p>(۷) نوسرو (امیت) ک تفرقمی ایلیاس یاخود شعراي مقدسیندن امیروس بریحی فضل کل سویکی پاتروفه! اوکوزل وریسیداییه بومأمورلرله تسلیم ایتم . حیبات مشتهانه سنه مغلوب اولان حکمدارلر یه تم مکفایم اولسون! فقط سزلر شهاد اولیکرکه بر کون کلوبده یونانلیله مسلط اوله جق قوتی بر دشمن عسکرینه مدافعه ایتمک ایجاب ایدر ونم فدا کارلغمه احتیاج کوریلیر ایسه اصلا معاونت ایچیمک! تم استقامی [۱] پاتروفه آئیلک بیلس محاربه سنده مکافات مظفری اولان او زمانک مشاهیردن صاحب جمال بردلیقلیدرکه مینه روا ، لیرا ، ونوس کی الهلسن کوزلر پاتروفه یه تقدم ایده جک درجه ده بر جاذبه مالک دکل اعشار!</p>

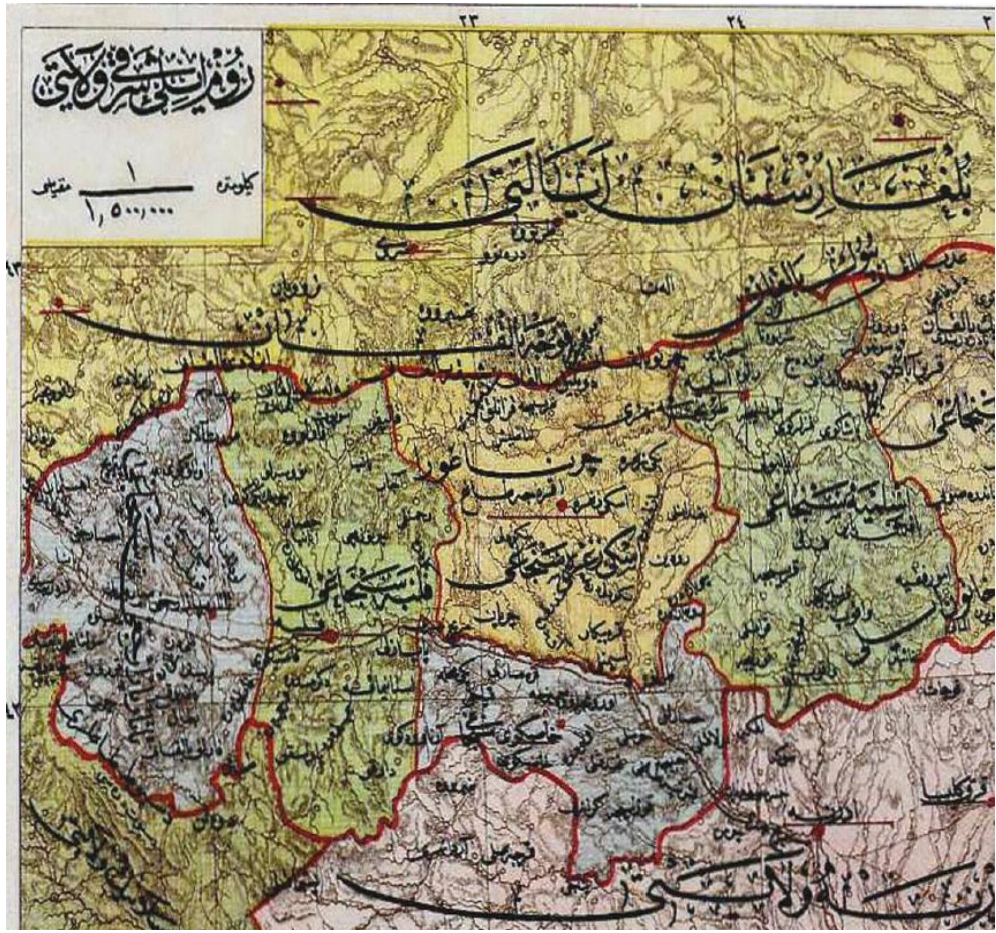
Resim 8. Emniyet Gazetesi 7. Sayı 3. Sayfa.

[۷] نومرو	امنيت	[۷] تخفيقه	
<p>ايدرسه بئون عسكرو عصبان ايله فرار ايدنه - جكدر . ه زمينده معلومات وريدني درميان ايديلور ! العهده علي ارازي !</p>	<p>او حوالده بولسان ارمني وطندا اشارسك افكار مليستنه بر سكون عمومي حكفرما اولديني اشمارو فقط ارمني قومي ايجنده حقيقه دوستي ، دشمنيني بيلدين بر قاج عادي ادملك مرزفون جهته نه بر طاق افكار غنصديه هوسكار اولدق قري اخطار اولتور . بو ايجارته تشكر ايدمز . لكن بزه معلومات ورمكدن ايشه او هيت ساده ، او حقايت رور خريستان ، فكر فسادي هنوز تسكين اوله ميان بر طاق هوا رستاره بر ازملي نصيحت ايجاد اولور . هر نه صورته ايشه يولي شاتيرمش اولان اوله زوالليرك طريق انسانيته يوز چورمسته همت ايلميدر ! دولت ميمته اولدن بيوك رسدات اولمز ، او اولوس يتيه كندني قومه ايدجكي نمغت قدر ذكر لي بر خدمت دني تصور اولمز . بو خدمت ايشه اسدقانت هم ديندارانه وظيفه سيدر هم انسانيته كارانه وجيبيسي ...</p>	<p>صورتيه بر خدمت مليده بولونق فكر قري اور ووده كي روم جمع ترنده بكدن مذاكره اولتور . وحي يارس روم قوميتسي دني عموم اوروي قوميتلر سرك مرجع مليسي طسانيلور ايتش ! ثقافت ، عصبان كي مغاير انسانيت اولان حالداره صاحب وجدان برمنن اوز فرديشته بيله معاونت ايجامكه موظف ايكن اوروي كي تمدن بر بر قصه ده بولسان روم جمع ترينك كريد عاصيرنه امداد ايجي يكي بر مديت اقتضا سندن تولد ايتش اولميدر ! واقعا حيث مليه ، محبت دينه بر مرملك افرايدنه فرض عيندر ! فقط ايتقايه معين اولوق صورتيه دكي ... اجرائي فضاحتيه معاونت ايدنر اولمدمونه قعله اشراك ايتش اولور ! اكي بيوك ظلم . ظلماني حيايه ايجمكن عبارت دكيدر !</p>	<p>صاحب امضايه رجوعي قابل انكار اولدنيغه ميني اولوجهه مومي الهك قانون ادب نظر نده مسؤليت ايجاب ايدمه جيكي جهته منازعه دن منع اولغنه ومع هذا صياح جريده منجه اوسؤلي ترتيب ايله از باب قلمك تشويش اذهسانه دلالت ايدلسي مجرد تشويق ترفي . وتوسيع تصور مظالم سندن وتولد اولديني جهته بيان تاسفه محل كورلما سنه فقط بعض اخبار قلم يمانده ادييات جديده سولوني تحريف ايله بر طاق مناسبتر تعبيرات استعمال ايدنلك موآخذ و محاكه ميري ايجونده وجدان اهل تيزه مراجهت ايدلسنه قابل اعتراض اولوق اوزره غيايب ومقتاً قرار ويريلاك قهيم قلدي .</p>
<p>پشته ده آوسترا امور خارجي ستمحققه مأمور اولان قوميسيونك ستن كون وقوع بولان ايجاعنده خريجه نظري حسنا بلاري ديشدركه : روسيه دولتي شمدني به قدر طونديني بوليقه دارم سنده دوام ايدجكي . دولتلر بيشده معايدات حاضر مكن محافظه احكامنه دن ايت ايجسيه تايد ايلمكده در . بالقان باره اطمئنه سندن حكومتلك معاملات داخله سته مداخلة ايجك تصوري روس افكار عمومي سنده كورلهميور . اوروي دولتلر ستن بلغارستانده اولان نفوذني هر وقت بر تيدله اوغراقمنه قوريتيمز ! لكن روس - بلغار چونكه بلغار حكومتي استقلال اداره سلك ، ترقيا ت داخله ستنك حقيقي تقديرون كده عاجز دكدر . بوجهته بلغارستانك بر قوه متحكمانه اته كيريمي مأمول اولمكمز .</p>	<p>ارمني ارباب فساددن بوليس خليل افنديك قاتلاري حقتده درم سنده اجرا قتلان محاكمه قونيه نتيجه سنده اوسب و كي بورق نامنده ايكي شير رلييك اعدا ميه سكب اولديني وايكي ستنك ده ايجاب ايدن بر رده اولكي كون آسلاييني اساتبول جريده فرزند كورلشدر .</p>	<p>آته دن آلسان سو لك خريزه كوره يونان دولتك كريد مشاهسه سته مداخلة ايجاسندن طولاني حكومت رجالي ميانده ايجيتيلى بر تسيدلك قومي استبدال اولتور . بو اقتضاي ايجاب ايدنه حيك ماده ايشه ، يونان افكار عمومي ستنك كريد اطميني حقتده كي ارزوي ايجاددن يشقه بر فكره مستند دكدر . حالوكه كريد حاد ميسي بانه عدايدن افكار مليه قارشو بالذات قوال حضر تيرينك مخالف بولنسي و بو فكر مخالفتده نيات ايجسي دوام ايدمزه مشاراليه حضر تيرينك استفايه مجبور اوله جي تايد ايديلور .</p>	<p>مالحظات حكيمه لسان ترجمان وجداندر ! حكيم وجدان ، حسن طبعيدن ده قوتلدر ! حضر معرفت ، اهلي مختيار ايجك مساعددر .</p>
<p>خوصو صيله بلغار حكومت ، روس اقتضادن زياده قخامتو برن فرسائند حضر تيرينك رسما تصديق ايدلسن ستن اولمشدر . او حالده بلغار ملت زده روسيه مك تحت تحكمنده يشامنه به كي برسيله مجبور اولميدر ؟</p>	<p>لونديره غزته تيرينك روايته كوره سؤدان عسكري افراددن طقوز كينيك مصر عسكريته ايجاي ايتديكي تايد اولتور . حتى بولمختيلردن برينك « بن كوچوك باشمديرو عسكرم : برابر قلده مصر خدمت عسكري سنده بولدم . قومادانز راتفا باينا ايدني . صكره غوردون باشا تعين اولندي . خرطومك سؤدان مشايخي اته كچمسنه سببه غوردون باشاك معتبده بر مقدار اكلان عسكرك بولنلسيدر . چونكه سؤدايلرك مهاجمانه مصر عسكري مقاومت ايدميوردي . ويا خود مقاومت ارزوستنده بولتوردي . سنده اوصريده دونغولاده قالد . اون سنده ترو جوشاق زيه سييله اوراده معم ايدم . لكن مشايك ظالمانه حر كانه تحمل ايدمك . فراره مجبور اولدق .</p>	<p>شمدنيكي حالده سؤدان عسكري بيوك بر مضايقه ايجنده در . نه مهمات وار ، نه جيضايه ! شاقق حادر بيله بو قدر . زوالني سؤدان عسكري كو تشك فرق يش درجه حرارت سنده ياتغه مجبور اوليور . چونكه كچه مري مصر عسكرك هومتدن ، باسقيقتدن قورقورلر . بئون عسكرك سلاح باشنده حاضر بولتور . صكره كوندوز . محتاج اوليورلر . بوشاقق ده براز دوام</p>	<p>ايجيلى بر تصور ساده بر صورتده تصور ايديليرسه بر درجه زياده حسن تاير كو ستر ا عبرت ، نامتدن خريلدر . طوغري سوز اجي علاج كيدر . استعمالنده براز خا كير سنده نتيجه ده فائده سي كورور ! حقتساناسلك كلامي تا حكام ايجر دلي خسته يه محبت . تداون زهرينك تاير يدرد ! وطن پرور ايجانده فدائي جان ايله افتخار ايدره خلاف صداقت ، ارتكاب حيات كي و سائيه مراجمه تزل ايجرلر . وظيفه ده ايكي صورت وار . برى حسن اجرا ايدركي ده سؤ استعمالدر ! وطن محبت و روحر كي داغا وجود تيزي استيلا ايجلدر . تايمين معيشت اغوريسه موس فدا ايدلر . عزت قناعتده . ذلت طمع اقلده در . لاكن لعيش مجروح الفواد انسا الرزق على الله الكريم كن غني القلب واقم من قليل موت ولا تطلب مائتا من ليم</p>
<p>روم الي اصلاحات جديسه بر دليل علفي اولوق اوزره زائد ادمه طاوورلنده يوزده اون نسبتده خريستان نيمه عثانيه مك استخداننه مياشرت اولنديني استخبار ايلمشدر . ايمد ايدمركه عثاني روم بلغار عنصرينك آزوي اصلاحاسنه ، بوتشبت لك قوتل برواصله عد اولتور .</p>	<p>شمدنيكي حالده سؤدان عسكري بيوك بر مضايقه ايجنده در . نه مهمات وار ، نه جيضايه ! شاقق حادر بيله بو قدر . زوالني سؤدان عسكري كو تشك فرق يش درجه حرارت سنده ياتغه مجبور اوليور . چونكه كچه مري مصر عسكرك هومتدن ، باسقيقتدن قورقورلر . بئون عسكرك سلاح باشنده حاضر بولتور . صكره كوندوز . محتاج اوليورلر . بوشاقق ده براز دوام</p>	<p>آته دن (صاف اومني هيتي) ايلميدن (بر حقايت پرور خريستان !) امضاييله ايكي كون اول اديغمن ايكي مفصل مكنوبده</p>	<p>ملاحظات حكيمه لسان ترجمان وجداندر ! حكيم وجدان ، حسن طبعيدن ده قوتلدر ! حضر معرفت ، اهلي مختيار ايجك مساعددر .</p>
<p>صاحب امتيازي : امين توفيق</p>	<p>صاحب امتيازي : امين توفيق</p>	<p>صاحب امتيازي : امين توفيق</p>	<p>صاحب امتيازي : امين توفيق</p>

Resim 9. Emniyet Gazetesi 7. Sayı 4. Sayfa.

Harita 3. Osmanlı Devleti Döneminde Şarkî Rumeli Vilâyeti.

Harita 4. Bulgaristan'ın Siyasî Haritası.